

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

ธัญภา สุนทรพิพิธ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2555

Legal Aspects Relating to Leasing Business of Electrical Appliances

THANYAPHA SOONTHORNPPIPIT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws, Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law

Dhurakij Pundit University

2012

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เกิดขึ้นด้วยความเมตตาและเอาใจใส่จากบุคคลทั้งหลาย ซึ่งขอกล่าวานามเพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณดังนี้ ศาตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ท่านได้ให้ความกรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ และรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ท่านให้ความกรุณาแนะนำ ให้คำปรึกษาเพื่อความสมบูรณ์ ถูกต้องแห่งเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณท่าน ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ ท่านให้ความกรุณาทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณอาจารย์ธีรวัฒน์ จันทรสมบูรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม โดยท่านทั้งสองได้กรุณาใช้เวลาช่วยชี้แนะและซักถามให้แนวคิดในทางวิชาการ รวมทั้งด้านตำราแหล่งข้อมูลการศึกษาค้นคว้าอย่างใกล้ชิด ทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

และขอกราบขอบพระคุณสาขาวิชานิติศาสตร์ ขอขอบคุณท่านอาจารย์ทุกท่านและขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษาทุกท่านที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้เขียน รวมถึงเพื่อนๆ พี่น้องที่คอยเป็นกำลังใจอันสำคัญและให้ความช่วยเหลือและมอบสิ่งที่ดีให้ตลอดมา

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถก่อให้เกิดความรู้และข้อคิดที่มีประโยชน์อันควรแก่การศึกษาหรือปฏิบัติ ขอมอบความดีครั้งนี้ด้วยความระลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ทุกท่าน ตลอดจนผู้แต่งหนังสือตำราทุกท่านที่ผู้เขียนใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และผู้มีพระคุณของผู้เขียนทุกท่าน แต่หากมีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ธัญภา สุนทรพิพิธ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2. ประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จากธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า	6
2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านธุรกิจการให้เช่าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย และต่างประเทศ.....	7
2.1.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากธุรกิจให้เช่าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย	7
2.1.2 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากธุรกิจให้เช่าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้าของต่างประเทศ	9
2.1.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	9
2.1.2.2 ประเทศญี่ปุ่น	11
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค	11
2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบในการทำสัญญา	13
2.2.1.1 ทฤษฎีหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา.....	14
2.2.1.2 ทฤษฎีหลักเสรีภาพในการทำสัญญา.....	15
2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบในทางละเมิด.....	17
2.2.2.1 ทฤษฎีรับภัย.....	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.2.2 ทฤษฎีความผิด.....	21
2.2.2.3 ทฤษฎีความรับผิดโดยเด็ดขาดหรือทฤษฎีความรับผิด โดยเคร่งครัด.....	23
2.2.2.4 ทฤษฎีหลักผู้ซื้อต้องระวัง	25
2.3 ความหมายของผู้บริโภคและสิทธิของผู้บริโภค.....	27
2.3.1 ความหมายของผู้บริโภค.....	27
2.3.2 สิทธิของผู้บริโภค	31
2.4 ทฤษฎีว่าด้วยหลักเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักความศักดิ์สิทธิ์ แห่งการแสดงเจตนา	32
2.4.1 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา	32
2.4.2 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา.....	33
2.5 แนวคิดและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านธุรกิจการให้เข้าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้าของต่างประเทศ.....	34
2.5.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	34
2.5.2 ประเทศญี่ปุ่น	34
2.6 ทฤษฎีและลักษณะของสัญญาเข้าซื้อ	35
3. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย เปรียบเทียบต่างประเทศ	36
3.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย	36
3.1.1 ความหมายและลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้า.....	37
3.1.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค.....	38
3.1.2.1 การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย	38
3.1.2.2 องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย	39
3.1.3 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มี ความชำรุดบกพร่อง.....	40
3.1.3.1 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายสัญญา.....	40
3.1.3.2 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายละเมิด.....	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.3.3 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายความรับผิด เด็ดขาดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า.....	45
3.1.4 รูปแบบของการทำสัญญาธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า	50
3.1.5 สิทธิและหน้าที่ของผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อ	52
3.1.5.1 หน้าที่ของผู้เช่าซื้อตามสัญญา.....	52
3.1.5.2 หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อ.....	53
3.1.6 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540	53
3.1.7 มาตรการเยียวยาความเสียหาย.....	54
3.1.7.1 การเปลี่ยนสินค้า.....	54
3.1.7.2 การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	55
3.1.7.3 การคืนค่าสินค้า.....	55
3.1.7.4 การเรียกเก็บค่าสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่าย	55
3.1.7.5 การให้ใช้ราคา.....	55
3.1.7.6 ห้ามผลิต ห้ามนำเข้าและการทำลายสินค้า	56
3.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของต่างประเทศ (ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น).....	56
3.2.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค.....	56
3.2.1.1 การคุ้มครองผู้บริโภคของต่างประเทศ.....	56
3.2.1.2 องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค.....	57
3.2.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจากเครื่องใช้ไฟฟ้า ที่มีความชำรุดบกพร่อง.....	58
3.2.2.1 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายสัญญา.....	58
3.2.2.2 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายละเมิด.....	59
3.2.2.3 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายความรับผิด เด็ดขาดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า.....	60
3.2.2.4 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิด จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.3 มาตรการในการตรวจสอบความปลอดภัยของเครื่องใช้ไฟฟ้า.....	62
3.2.3.1 องค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบและคุ้มครองผู้บริโภค	62
3.2.3.2 มาตรการเยียวยาความเสียหาย	63
3.2.4 กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อของต่างประเทศ	65
3.2.4.1 ประเทศอังกฤษ	65
3.2.4.2 ประเทศออสเตรเลีย	65
3.2.5 มาตรการพิสูจน์ค่าเสียหายและชดเชยเงินความรับผิด	66
4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อ	
 เครื่องใช้ไฟฟ้า.....	68
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่อง	
ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544	70
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า.....	71
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการในการลงโทษ	72
4.4 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการเยียวยาความเสียหายกรณีผิดสัญญาเช่าซื้อ	
เครื่องใช้ไฟฟ้า	72
4.5 ปัญหาการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่ปลอดภัย.....	73
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	75
5.1 บทสรุป.....	75
5.2 ข้อเสนอแนะ	76
บรรณานุกรม.....	80
ภาคผนวก.....	87
ภาคผนวก ก. ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อ	
เครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544.....	87
ภาคผนวก ข. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5591/2543	93
ประวัติผู้เขียน	98

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า
ชื่อผู้เขียน	รัชฎา สุนทรพิพิธ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ธีรวัฒน์ จันทรสมนบูรณ์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า เนื่องจากการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อหลายฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 รวมทั้งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ทั้งนี้เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้เช่าซื้อและควบคุมผู้ประกอบการให้เช่าซื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อหามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าให้ได้รับความเป็นธรรมและเป็นการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้า

ปัจจุบันความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการหรือผู้ขายสินค้าผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น และในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการขั้นสูงมาใช้พัฒนาผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ว่ามีความปลอดภัยหรือบกพร่องหรือไม่ ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี เอกชนสามารถประกอบกิจการอย่างใดก็ได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย โดยรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการของเอกชน ทำให้เอกชนมีสิทธิและเสรีภาพในการทำสัญญาภายใต้หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) และถึงแม้รัฐจะมีกฎหมายหลายฉบับดังกล่าว แต่พบว่ายังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ผู้ให้เช่าซื้อเอาเปรียบผู้เช่าซื้อด้วยวิธีเลียงไปทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งที่มีเงื่อนไขให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อโอนเมื่อผ่อนชำระครบทุกงวด รวมถึงปัญหาการให้สินเชื่อแก่ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ปัญหามาตรการลงโทษและปัญหาการเยียวยาความเสียหายกรณีผิดสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

รวมถึงกรณีที่เกิดจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

จากการศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะโดยเห็นสมควรดังนี้ แก้ไขเพิ่มเติมนิยามคำว่าเช่าซื้อตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ให้มีความหมายรวมถึง การทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฉบับนี้ด้วย กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อไว้ โดยเฉพาะ เพื่อใช้บังคับและรองรับกับรูปแบบการให้สินเชื่อเช่าซื้อที่เกิดขึ้นในสังคม กำหนดให้มีการนำมาตรการทางปกครองมาใช้บังคับผู้ประกอบการให้เช่าซื้อด้วย เนื่องจากมาตรการลงโทษแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่กระทำความผิดตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 เป็นความผิดและมีโทษอาญานั้นเป็นความผิดอาญาที่เปรียบเทียบได้ตาม มาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และเมื่อมีการเปรียบเทียบความผิดแล้วจะทำให้คดีอาญานั้นเลิกกัน แต่การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่มีมาตรการทางปกครอง สำหรับกรณีนี้ไว้ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีความเกรงกลัวต่อความผิดและโทษที่จะได้รับ กำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเพิ่มนิยามคำว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย รวมถึงความชำรุดบกพร่องที่เป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะให้ เป็นปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาด้วย อันจะมีผลทำให้ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในการชำรุดบกพร่อง กำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยกำหนดนิยามคำว่าความเสียหายให้ รวมถึงความเสียหายที่เกิดจากตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

Thesis Title	Legal Aspects Relating to Leasing Business of Electrical Appliances
Author	Thanyapha Soonthornpipit
Thesis Advisor	Associate Professor. Dr. Kalaya Tansiri
Co-Thesis Advisor	Lecturer Mr. Teeravath Chantarasomboon
Department	Law
Academic Year	2012

ABSTRACT

The objective of this research is to study the legal aspects relating to hire purchase business in electrical appliances. There are several legal codes related with the hire purchase agreement such as Civil and Commercial Code, the Unfair Contract Terms Act, the Consumer Protection Act 1979 and amendment of the Consumer Protection Act (No.2) 1998 together with the announcement of the agreement committee putting Electrical Appliance Hire Purchase business under the controlling agreement business 2001, in order to effectively protect the buyers and control the sellers under hire purchase agreement as well as finding legal measures to protect buyers of electrical appliances under hire purchase from unfair practice and prevent damage cause by the defect of electrical appliances.

Nowadays, growth in science and technology are more advance. In this respect, more and more new products in the market are produced and developed using advance technology difficult to verify whether those products are safe and without defect or not. Beside, Thailand is free economy whereby private entrepreneurs are free to do any business that is not against the law without public intervention. This gives private business the rights and freedom in making agreement under the principle of Freedom of Contract. Even though there are many legal codes mentioned before, the problem of unfair practice, that the seller is using leasing agreement for hire purchase but with the condition to transfer the ownership to the buyer when all installment has been completed, still cannot be solved. Other problems include financing, punitive measure and damage remedial action causing by default of hire purchase agreement in electrical appliances or unsafe electrical appliance under Liability For Damages Emerging From Unsafe Product ACT B.E. 2551 (2008).

Based on the finding and analysis of the problems, the author recommends the following amendments on: the definition of High Purchase according to the announcement of the contract committee putting Electrical Appliance Hire Purchase business under the controlling agreement business 2001 to incorporate Leasing agreement of electrical appliance with the condition on transferring ownership into this announcement

Having specific law on financing to the buyer of hire purchase agreement in order to put into effect application to cope with hire purchase financing that is in practice in our society.

Applying administrative measures to the seller of hire purchasedue to punitive measure stipulated that the seller of hire purchase who does not practice business in line with theannouncement of the contract committee that put Electrical Appliance Hire Purchase business under the controlling agreement business 2001 is an offense with criminal punishment by penalization under art. 62 of the Consumer Protection Act 1979 and be considered final after penalization. Since this Act has no administrative measure, the sellers, therefore, are not afraid of any wrong doing and the penalty they will receive.

Amendment on Liability for Damages Emerging from Unsafe Product ACT B.E. 2551 (2008) to broadening definition of defective products to include the defective products causing depreciation in value or inappropriate to the normal use or not be able to serve the purpose of utilization under the agreement,to make the selling of those products is an offense.

Additional amendment on Liability for Damages Emerging from Unsafe Product ACT B.E. 2551 (2008) to extenddefinition of the word “DAMAGES” to include damage emerging from the unsafe product itself as well.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมและเศรษฐกิจรวมถึงเทคโนโลยีในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการหรือผู้ขายสินค้าผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น และในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการขั้นสูงมาใช้พัฒนาผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ว่ามีความปลอดภัยหรือบกพร่องหรือไม่ ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี เอกชนสามารถประกอบการอย่างใดก็ได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย โดยรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการของเอกชน ทำให้เอกชนมีสิทธิและเสรีภาพในการทำสัญญาภายใต้หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) จึงทำให้มีการผลิตสินค้าต่างๆ ออกมา โดยผู้ประกอบการแต่ละรายจะผลิตสินค้าออกมาเพื่อแข่งขันกันอย่างไม่มีการบังคับ ซึ่งเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการไม่คำนึงถึงความสำคัญต่อความปลอดภัยของผู้บริโภคในการบริโภคสินค้านั้น ดังนั้นจึงต้องมีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและมีองค์กรในการตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้า ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้า และได้รับความเป็นธรรมเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น

ปัจจุบันแม้จะมีพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นมาเพื่อจะแก้ไขปัญหาคความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ตาม แต่ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตมักจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อผลิตสินค้าให้ได้สินค้าในปริมาณมากในราคาที่ลงทุนเท่าเดิมหรือในราคาต้นทุนที่ถูกลง จึงทำให้สินค้าที่ผลิตขึ้นมานั้นไม่มีคุณภาพทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้าหรือบริการที่ไม่ปลอดภัย ประกอบกับการแข่งขันทางการตลาดสูงขึ้น จึงได้มีการนำกลยุทธ์ในการขายสินค้าทุกรูปแบบเพื่อขายสินค้าของตน ซึ่งมักทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของสินค้ากับผู้บริโภคจนเกิดกรณีพิพาทระหว่างกันขึ้น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตซึ่งมีอำนาจทุนและวิทยาการต่างๆ เหนือกว่าผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมทำให้ผู้บริโภค

เสียเปรียบ ผู้บริโภคที่ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ามีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่พึงพอใจกับการใช้เพราะความบกพร่องที่ไม่อาจตรวจพบในขณะที่ซื้อสินค้า เนื่องจากเครื่องใช้ไฟฟ้ามีส่วนประกอบต่างๆ มากมาย ซึ่งส่วนประกอบเหล่านี้จะผลิตกันแบบแยกชิ้นส่วนแล้วจึงนำมาประกอบรวมกัน ดังนั้นจึงทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบพบเห็นความชำรุดบกพร่องได้ด้วยตนเอง ความชำรุดบกพร่องมักจะพบเมื่อผู้บริโภคได้นำเครื่องใช้ไฟฟ้าไปใช้ ซึ่งเป็นการตรวจพบในภายหลังจากที่ได้มีการซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไปใช้ ซึ่งการทำงานของระบบต่างๆ ที่กล่าวมานั้นผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบได้จากสภาพที่มองเห็นด้วยตาเปล่า และการตรวจสอบต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อีกทั้งต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัยในการตรวจสอบและบางรุ่นอาจต้องใช้คอมพิวเตอร์เฉพาะด้านในการตรวจสอบ จึงเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะตรวจสอบถึงความชำรุดบกพร่องของอุปกรณ์ที่เป็นส่วนประกอบได้ อีกทั้งมาตรการตรวจสอบความปลอดภัยของประเทศไทยก็ยังไม่มีความมาตรฐานที่เพียงพอ

นับตั้งแต่ได้มีการตรวจชำระระบบบัญชีนิติใน บรรพ 3 ใหม่ และประกาศยกเลิกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เดิม โดยใช้บทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่แทน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2475 เป็นต้นมา ซึ่งนับเป็นระยะเวลา 80 ปีมาแล้ว ที่ได้มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะเช่าซื้อเข้าไปไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิตินัยสัมพันธ์ระหว่างผู้เช่าซื้อกับผู้ให้เช่าซื้อนั้น ยังคงมีลักษณะเป็นไปอย่างเรียบง่ายมิได้มีความซับซ้อน กล่าวคือ ในสมัยก่อนการทำสัญญาไม่ว่าจะเป็น สัญญาเช่าทรัพย์ สัญญาซื้อขาย หรือสัญญาเช่าซื้อ มิได้มีลักษณะเป็นการแข่งขันหรือผูกขาดสินค้าเชิงพาณิชย์โดยสิ้นเชิงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้เช่าซื้อกับผู้เช่าซื้อในอดีตมีลักษณะเป็นเพียงบุคคลธรรมดา แต่เมื่อถึงสภาพสังคมในยุคปัจจุบันและเศรษฐกิจได้มีสภาพที่เปลี่ยนไป และรวดเร็วไปอย่างรวดเร็ว เกิดการขยายตัวทางการค้า โดยผู้ประกอบการธุรกิจจึงมุ่งหมายแต่จะผลิตสินค้าเพียงอย่างเดียวเพื่อให้ทันต่อความต้องการของตลาดมาสู่ผู้บริโภค ฐานะของผู้ให้เช่าซื้อจึงยกระดับจากที่เป็นเพียงบุคคลธรรมดากลายเป็นผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการเงิน อำนาจทางเจรจาในการดำเนินการทางธุรกิจ ดังนั้นรูปแบบในการทำสัญญาเช่าซื้อจึงเปลี่ยนไป กล่าวคือ มีลักษณะกำหนดเงื่อนไขในส่วนที่เป็นสาระสำคัญเป็นการล่วงหน้า โดยคู่สัญญาอีกฝ่ายมิได้มีส่วนร่วมในการร่วมเจรจา ส่วนเงื่อนไขรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่สำคัญผู้ประกอบการธุรกิจมักจะตกลงให้เป็นไปตามสิทธิหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามเดิม

แม้ว่าจะได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาใช้บังคับ โดยข้อสัญญาที่จะถูกตรวจสอบให้อยู่ในกรอบแห่งความเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีได้ ตามมาตรา 4 วรรค 1 อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ก็มีลักษณะที่จำกัดเช่นกัน คือ จะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เช่าซื้อได้ ก็ต่อเมื่อนาคติขึ้นสู่ศาลให้วินิจฉัยเท่านั้น

ซึ่งเท่ากับว่าแม้เงื่อนไขในสัญญาเช่าซื้อที่มีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูปจะเป็นการเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคก็ตาม หากมิได้เป็นคดีขึ้นสู่ศาล ข้อสัญญานั้นก็ยังบังคับใช้ได้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคจะได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมออกมาเป็น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ด้วยเพราะความมุ่งหมายที่จะให้มีการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคให้มากขึ้นกว่าเดิมจะได้มีการกำหนดสิทธิของผู้บริโภค คือ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญามากขึ้น รวมทั้งสามารถออกมาตรการคุ้มครองผู้เช่าซื้อทางด้านสัญญาโดยให้คณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญาสามารถกำหนดให้ธุรกิจบางประเภทที่คณะกรรมการเห็นว่า เป็นธุรกิจที่เข้าข่ายเอาเปรียบผู้บริโภคให้เป็นธุรกิจที่ควบคุม โดยธุรกิจนั้นจะต้องจัดทำข้อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคให้เป็นไปตามประกาศที่คณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญานั้นกำหนด

ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ก็ถือว่าเป็นธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่ผู้บริโภคนิยมทำสัญญามากในปัจจุบันกับผู้ประกอบการทางธุรกิจ เนื่องจากเป็นวิธีที่ผู้บริโภคที่มีทรัพย์สินไม่เพียงพอในการทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดในคราวเดียว จึงเลือกที่ทำสัญญาผ่อนชำระเงินเป็นงวดๆ ไปจนครบกำหนดในสัญญา ผู้ประกอบการธุรกิจจึงได้อาศัยโอกาสดังกล่าวกำหนดเงื่อนไขหรือภาระผูกพันที่ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ามีต่อผู้ให้เช่าซื้อ เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค คณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญาจึงได้ออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญาเรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายพิเศษอีกฉบับหนึ่ง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะได้มีการแก้ไขด้วยการออกประกาศฉบับดังกล่าวมาคุ้มครองผู้บริโภคแล้วก็ตาม แต่ปัญหาการบังคับใช้ในทางปฏิบัติก็ยังมีปัญหาอยู่ไม่น้อย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อ คือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งประกาศเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้เช่าซื้อและควบคุมธุรกิจเช่าซื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป และเพื่อหามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าให้ได้รับความเป็นธรรมและเป็นการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยศึกษาเทียบเคียงกฎหมายต่างประเทศ อาทิ กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น มาปรับใช้กับกฎหมายไทย เพื่อกำหนดแนวทาง แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนา ให้มีความชัดเจนและเหมาะสม ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อสังคมไทยในการคุ้มครองผู้บริโภคจากการซื้อสินค้าโดยวิธีการเช่าซื้อเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

1.2.2 เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

1.2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

สืบเนื่องจากการคุ้มครองผู้บริโภคจากการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ผู้ให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเอาเปรียบผู้เช่าซื้อด้วยวิธีเล็งไปทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง โดยมีเงื่อนไขให้กรรมสิทธิ์โอนเมื่อผ่อนชำระครบทุกงวด รวมถึงปัญหาการให้สินเชื่อแก่ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ปัญหามาตรการลงโทษ ปัญหาการเยียวยาความเสียหายกรณีผิดสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ากับกรณีที่เกิดจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมประกาศฯ โดยเพิ่มนิยาม “เช่าซื้อ” ให้หมายความรวมถึงการซื้อขายผ่อนส่งที่มีเงื่อนไขให้กรรมสิทธิ์โอนเมื่อผ่อนชำระครบทุกงวด นอกจากนี้จัดให้มีกฎหมายโดยเฉพาะเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า รวมถึงการนำมาตราการทางปกครองมาใช้กับผู้ให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าด้วย และแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเพิ่มนิยาม “ความชำรุดบกพร่อง” ของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ให้หมายความรวมถึงความชำรุดบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเพิ่มนิยาม “ความเสียหาย” ให้รวมถึงความเสียหายที่เกิดจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่ปลอดภัย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงที่มาแนวความคิด และเป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ศึกษากรณีการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้ารวมถึงการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยมุ่งเน้นถึงการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าและมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคจากการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า โดยนำกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น มาเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมาย โดยศึกษาถึงความแตกต่างและความเหมาะสมในการนำมาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าและการคุ้มครองผู้บริโภคจากการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าของไทยที่มีในปัจจุบันให้มีความเหมาะสม ชัดเจน และสามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเป็นธรรม

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electric Data) ในเว็บไซต์ต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากกฎหมายการเช่าซื้อ และการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในต่างประเทศ ตลอดจนหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ และเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค โดยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าและการคุ้มครองผู้บริโภคจากการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป แนวทาง และมาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบ ประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

1.6.2 ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบปัญหากฎหมายไทยเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

1.6.4 ทำให้ทราบแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครอง ผู้บริโภคจากธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

ปัจจุบันเครื่องใช้ไฟฟ้าถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ได้ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้กับคนในสังคมยุคปัจจุบันมาก โดยเครื่องใช้ไฟฟ้ามีอยู่หลายประเภทที่ถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภค อาทิเช่น โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องซักผ้า คอมพิวเตอร์ หลอดไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศ ซึ่งเครื่องใช้ดังกล่าวมีราคาสูงจนทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่เป็นผู้บริโภคไม่สามารถหาเงินเพื่อมาซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยชำระราคาในครั้งเดียวได้ หรือบางครั้งต้องอาศัยระยะเวลายาวนานในการสะสมเงินเพื่อจะนำมาซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านี้ ซึ่งสถานะเช่นนี้อาจทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจได้กล่าวคือ ทำให้เกิดการไม่หมุนเวียนของเงินตราในตลาด และเพื่อเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจและการกระจายสินค้าจากท้องตลาดไปยังผู้บริโภคให้มากที่สุด ผู้ผลิตหรือผู้ขายเครื่องใช้ไฟฟ้าจึงได้นำเอาวิธีการเช่าซื้อมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการขาย โดยจัดให้ผู้บริโภคที่มาทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ผลิตหรือผู้ขายนั้นสามารถแบ่งชำระราคาเช่าซื้อเป็นงวดๆ ได้ และเมื่อชำระราคาค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนแล้วกรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อจะตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที ดังนั้นการศึกษาถึงการคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากในปัจจุบันการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นที่นิยมมากประกอบกับการทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นมิได้เป็นเพียงผู้ผลิตหรือผู้ขายกับผู้บริโภคโดยตรง แต่ยังมีการนำรูปแบบการทำสัญญาเช่าซื้อที่เป็นเรื่องราวระหว่างผู้เช่าซื้อที่เป็นผู้บริโภคร่วมกับผู้ให้เช่าซื้อที่เป็นสถาบันการเงินกับผู้ผลิต หรือผู้ขายนั้นมีความสัมพันธ์กันตามสัญญาซื้อขาย ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายได้ขายเครื่องใช้ไฟฟ้าให้กับสถาบันการเงินก่อนและสถาบันการเงินเหล่านั้นได้นำเครื่องใช้ไฟฟ้ามาให้ผู้บริโภคเช่าซื้ออีกทีหนึ่ง ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวจำเป็นต้องศึกษาประวัติและความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านจากธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยได้มีการศึกษาถึงทฤษฎีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านธุรกิจการให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย และต่างประเทศ

การคุ้มครองผู้บริโภคจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านธุรกิจการให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยศึกษารายละเอียด ดังนี้

2.1.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากธุรกิจการให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย

การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยมีกฎหมายอยู่หลายฉบับที่มีวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับการบริโภคสินค้า ซึ่งกฎหมายที่ใช้เป็นหลักในการคุ้มครองผู้บริโภค คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ซึ่งใช้คุ้มครองผู้บริโภคเป็นการทั่วไป นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอื่นๆ อีกหลายฉบับที่มีวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค เช่น พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ส่วนประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2512 สภาสตรีแห่งชาติ เป็นหน่วยงานแรกของภาคเอกชนที่ดำเนินงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย โดยได้ยึดหลักตามประกาศสิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค 4 ประการ ของประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี ของประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมา สภาสตรีแห่งชาติ ได้เข้าเป็นสมาชิกสหพันธ์องค์การผู้บริโภคระหว่างประเทศ (International Organization of Consumer Unions: IOCU) ในปี พ.ศ. 2517 และได้เริ่มทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้บริโภค ที่เรียกว่า “ฉลาดบริโภค” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นวารสารฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก สภาสตรีมีกิจกรรมหลายด้านนอกจากการคุ้มครองผู้บริโภค งานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีจำกัด ต่อมา รัฐบาลสมัยของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2521 ปฏิบัติงานโดยอาศัยอำนาจของนายกรัฐมนตรี และเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2522 ได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยกำหนดสิทธิของผู้บริโภคไว้ 5 ประการ คือ

1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือรับบริการ โดยไม่เป็นธรรม

2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือรับบริการด้วยความสมัครใจของผู้บริโภค และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม

3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐาน เหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ

5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตาม ข้อ 1) ข้อ 2) ข้อ 3) และ ข้อ 4) ดังกล่าว

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ยกฐานะคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นหน่วยงานระดับกรมและมีการเพิ่มสิทธิของผู้บริโภคอีกประการหนึ่ง คือ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา¹

สมัยเมื่อการค้าและเศรษฐกิจของโลกยังอยู่ในลักษณะจำกัดเฉพาะวงแคบๆ ในท้องถิ่นหนึ่งหรือในเมืองหนึ่งนั้น สภาพของสินค้าและบริการยังไม่มี ความซับซ้อนมากนัก เพราะกระบวนการผลิตยังคงเป็นแบบง่ายๆ ตลาดยังเป็นลักษณะแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน (Barter) ไม่มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องหาเครื่องมือหรือมาตรการทางกฎหมายเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรม ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของแนวคิดในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งอยู่บนความมีอิสระและเสรีภาพของบุคคลในการดำรงชีวิตได้เท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตยนั้น ยังผลให้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (Laissez-Faire) เกิดขึ้นด้วย โดยสมมุติฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการเท่าเทียมกัน รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการตกลงของเอกชน หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยการค้าหลักหนึ่งจึงเกิดขึ้นนั่นก็คือ ในการซื้อขายนั้น “ผู้ซื้อต้องระวัง” กล่าวคือ หากมีความเสียหายใดๆ ในทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้น ความเสียหายนั้นตกเป็นของผู้ซื้อเอง หลักนี้เรียกกันตามภาษาโรมันว่า Caveat Emptor หรือ Let The Buyer beware²

¹ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2548). สคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 5.

² สุขุม ศุภนิษฐ์ ก (2540). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 2-3.

ในสมัยปัจจุบันเมื่อโลกเจริญมากขึ้นทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม ทำให้ระบบเศรษฐกิจ การค้าขายหรือบริการต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปมีกระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ทันสมัยเกินกว่าความรู้ธรรมดาของผู้ใช้หรือผู้บริโภคมักจะตามทัน ผู้ผลิตต่างก็หาวิธีทุกทางที่จะลดค่าใช้จ่ายในการผลิตและเพิ่มผลกำไรให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในบางกรณีการขายกำลังการผลิตทำให้ความละเอียดรอบคอบและสินค้าน้อยลง และการขยายตัวแห่งการค้าพาณิชย์กว้างออกไปจากระดับหมู่บ้าน เมือง ไปสู่ระดับระหว่างประเทศ ทำให้ตัวสินค้าในตลาดมีการแพร่กระจายและเพิ่มประเภทหรือชนิดมากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน หลักที่เคยถือว่าผู้ซื้อจะต้องระวังจึงขาดความยุติธรรมในแง่ที่ว่า ผู้ซื้อในฐานะผู้บริโภคไม่อาจปรับตัวให้ทันกับความเจริญทางเทคโนโลยีต่างๆ ได้ ความระมัดระวังในระดับธรรมดาไม่อาจช่วยให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป ซ้ำร้ายยังอาจทำให้เกิดอันตรายจากการบริโภคสินค้าที่ซื้อมาได้โดยคาดไม่ถึงด้วย ทำให้ประเทศต่างๆ หันมาพิจารณาถึงสิทธิของผู้บริโภคในอันที่จะได้รับความคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์เป็นการเฉพาะ นอกเหนือจากสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายตามสัญญา หรือสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในคดีละเมิดตามกฎหมายเดิม

2.1.2 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของต่างประเทศ

ประเทศต่างๆ หันมาพิจารณาถึงสิทธิของผู้บริโภคในอันที่จะได้รับความคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์เป็นการเฉพาะนอกเหนือจากสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายตามสัญญา หรือสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในคดีละเมิดตามกฎหมายเดิม ดังนั้นประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป อเมริกา และออสเตรเลียจึงได้มีการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายที่เคยมีอยู่ดั้งเดิมทั้งในแง่ความรับผิดชอบในทางสัญญาหรือละเมิดให้อ่อนอำนาจต่อการเยียวยาผู้ใช้ ความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคให้มากขึ้น ทั้งนี้โดยเน้นทั้งด้านการควบคุมกำกับกิจกรรมทางการผลิตโดยรัฐเพื่อป้องกันความเสียหายและฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อผู้บริโภค

2.1.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีความตื่นตัวในเรื่องสิทธิของตนเองเป็นอย่างมากและมีมากกว่าประเทศอื่น ดังนั้นจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปสู่การรวมตัวจัดตั้งองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค โดยแบ่งตามชนิดและประเภทของผู้บริโภค ประกอบกับการจัดตั้งองค์กรในการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถทำได้ง่าย ประกอบกับประเทศสหรัฐอเมริกามีประชากรเป็นจำนวนมากและมีพื้นที่กว้างขวาง จึงมีผลทำให้หน่วยงานของรัฐบาลหรือองค์กรของรัฐบาลในบางครั้ง ไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง ผู้บริโภคจึงได้มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กร

ภาคเอกชน เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิพลเมืองของตน โดยองค์กรภาคเอกชนนี้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้รัฐบาลต้องพยายามหาแนวทางในการพัฒนากฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ประกอบการด้วยกัน

องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) องค์กรภาครัฐ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับสหพันธรัฐ องค์กรที่สำคัญ คือ คณะกรรมการการค้าแห่งสหพันธรัฐ (The Federal Trade Commission: FTC) จัดตั้งขึ้นตาม Federal Trade Commission Act (1914) มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่เป็นธรรม หรือการหลอกลวง (Unfair or Deceptive Acts or Practices) โดยมีอำนาจวินิจฉัยสั่งการในทางปกครองทั่วไป และเป็นผู้บังคับใช้กำกับทำให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยมีพนักงานอัยการทำหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการซื้อสินค้าและบริการจากผู้ประกอบการ โดยมีสำนักงาน (Office of the Attorney General) อยู่ในทุกรัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มาจากการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมี Food and Drug Administration, Federal Communications Commission, Federal Trade Commission หรือ Office of Consumer Affairs US Department of Commerce เป็นต้น³ การคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการการค้าแห่งสหพันธรัฐ มีบทบาทสำคัญอย่างมากในระดับสหพันธรัฐ เนื่องจากใน Federal Trade Commission Act (1914) มาตรา 5 กำหนดว่าการกระทำทางการค้าใดที่ไม่เป็นธรรมและมีผลต่อการประกอบธุรกิจเป็นการต้องห้าม ดังนั้นคณะกรรมการการค้าที่เห็นว่าไม่เป็นธรรมได้ เช่น คณะกรรมการมีอำนาจในการกำกับดูแลโฆษณาทุกประเภททั่วประเทศเพราะเรื่องโฆษณาเป็นพฤติกรรมทางการค้าที่อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในตลาดและมีผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยตรง

2) องค์กรภาคเอกชน การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งองค์กรภาคเอกชนที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคที่โชคร้ายนี้จะมีทั้งองค์กรที่เป็นการรวมกลุ่มของผู้ผลิต และองค์กรที่ผู้บริโภครวมกลุ่มกันที่เรียกว่า “องค์กรของผู้บริโภค” นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรอิสระภาคเอกชน ที่ให้บริการแก่ผู้บริโภคยานยนต์ใหม่ที่มีความซบเซาของรถยนต์ เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลเบื้องต้นแก่ผู้บริโภคทั้งข้อมูลทั่วไป และข้อมูลทางกฎหมายในแต่ละมลรัฐ การให้คำปรึกษาและแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาเบื้องต้น โดยองค์กรอิสระภาคเอกชนที่ให้บริการบนอินเทอร์เน็ตที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค

³ สุขุม ศุภนิษฐ์ ข (2544). องค์กรเอกชนเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 53-54.

2.1.2.2 ประเทศญี่ปุ่น

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา มีความพยายามที่จะลดบทบาทภาครัฐลง โดยเน้นให้ผู้บริโภค ผู้ประกอบการ และองค์กรผู้บริโภคมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภค แนวทางดังกล่าวปรากฏอยู่ในกฎหมายพื้นฐาน ปี ค.ศ. 1968 มาตรา 15 การเน้นบทบาทดังกล่าว เป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้ผู้บริโภคเกิดพลังที่จะช่วยตนเองมากขึ้น โดยรัฐสนับสนุนด้านข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ ปรับแนวทางการระงับข้อพิพาทให้สะดวกโดยกำหนดให้ธุรกิจมีหน่วยระงับข้อพิพาท และดูแลผู้บริโภคที่ได้รับผลเสียหายในเบื้องต้น กฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์เป็นกฎหมาย ที่ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1994 เป็นฉบับแรกที่แสดงว่า รัฐได้ยอมรับว่าผู้บริโภคควรมีสติพิพาทฟ้องร้อง ตามวิธีใหม่นอกจากที่กำหนดไว้ในกฎหมายหลักทั่วไป และแสดงว่ารัฐควรใช้นโยบายลดบทบาท ด้านการควบคุมกำกับโดยใช้โทษทางอาญาเป็นเครื่องมือลงให้มีเท่าที่จำเป็น มิใช่เน้นบทบาท ดังกล่าวแต่ประการเดียว⁴

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักนิติศาสตร์เริ่มมีความเห็นแล้วว่าทฤษฎีกฎหมายในระบบ เศรษฐกิจแบบเสรีมีข้อบกพร่อง เพราะเหตุที่ว่าเมื่อมีระบบการค้าแบบเสรี ย่อมเกิดการแข่งขัน ในทางการค้า บรรดาปัจเจกชนเหล่านั้นย่อมแสวงหาผลประโยชน์เพื่อให้ตนเองเกิดความมั่นคง มากที่สุด การที่บุคคลมีทรัพย์สินมากทำให้ฐานะทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป และจากความคิดเห็นว่า หากบุคคลมีทรัพย์สินมากเกินไป อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นในสังคมได้ เช่น การกักตุน สินค้า หรือการกว้านซื้อที่ดินเอาไว้เป็นจำนวนมหาศาลเพื่อเก็งกำไร การที่บริษัทใหญ่อาศัยทุน อันมหาศาลประกอบการค้าแบบผูกขาด กีดกัน หรือจำกัดการแข่งขันทางการค้า ทำให้บริษัทเล็กๆ ที่มีทุนน้อยต้องเลิกกิจการไป เป็นต้น นักนิติศาสตร์ได้แลเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงมีความเห็นว่าเป็นธรรมแก่สังคม น่าจะให้มีการจำกัดสิทธิในการใช้ทรัพย์สินของ บุคคลเพื่อส่วนรวม โดยบัญญัติกฎหมายมิให้ผู้ที่มีอำนาจในทางเศรษฐกิจดำเนินกรรมวิธีทางการค้า ที่จะใช้ทรัพย์สินของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น หรือผู้บริโภค ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงได้ออกกฎหมายป้องกันการผูกขาดขึ้นเพื่อให้การค้ามีการแข่งขันกันอย่างเป็นธรรม ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าขัดกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของทรัพย์สินส่วนบุคคลอย่างชัดเจน แต่ก็เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อความเป็นธรรมแก่สังคม ปัจจุบันความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์

⁴ สุขุม ศุภนิธย์ ค (2545). เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา: เล่มที่ 7 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค: กรณีศึกษากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรอังกฤษ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น. หน้า 19.

และอุตสาหกรรมได้พัฒนาขึ้นทำให้ระบบเศรษฐกิจและการตลาดเปลี่ยนแปลงไป โดยมีกระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้น การผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบที่ทันสมัยเกินกว่าที่ผู้บริโภคจะสามารถรู้หรือตรวจสอบได้ ประกอบกับการขยายตัวของเศรษฐกิจทำให้สินค้าในตลาดมีการแพร่กระจายมากขึ้น ดังนั้นจากหลักกฎหมายเดิมที่ว่า ผู้ซื้อต้องระวังจึงขาดความยุติธรรม เพราะผู้บริโภคไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีได้ ความระมัดระวังธรรมดาจึงไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้ ทำให้ประเทศต่างๆ เปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายที่เคยมีอยู่เดิมทั้งในแง่ความรับผิดชอบในทางสัญญาหรือละเมิดให้เอื้อต่อการเยียวยาผู้ใช้ความเสียหายให้มากขึ้น ซึ่งจากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ผู้ประกอบการและผู้บริโภคต่างมีฐานะทางเศรษฐกิจและอำนาจในการต่อรองไม่เท่าเทียมกัน (Unequal Bargaining Power) จึงมีการสร้างมาตรการป้องกันความเสียหายและการเยียวยาความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ จึงมีการนำเอาทฤษฎีกฎหมายมาใช้หลายทฤษฎี ได้แก่ การไม่ให้ความสำคัญกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) หรือหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract)

ทฤษฎีความรับผิดชอบเฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) เป็นผลสืบเนื่องจากการมีเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งจะมีความเหมาะสมในการที่คู่สัญญาจะมีอำนาจในการต่อรองที่เท่าเทียมกัน แต่กรณีของผู้บริโภคนั้น ผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องบริโภคสินค้า โดยอาศัยหลักความสัมพันธ์ทางสัญญาเสมอไป เนื่องจากการบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในสถานะทางสังคม ความสามารถของบุคคล หรือข้อตกลงในทางนิติกรรมสัญญา เพราะฉะนั้นทฤษฎีความรับผิดชอบในความเสียหายที่ต้องอาศัยความผูกพันทางสัญญาที่กฎหมายรับรอง จึงเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีใช้คู่กรณีในสัญญา ดังนั้นจึงมีการสร้างทฤษฎีที่ก่อตั้งสิทธิในการที่จะได้รับชดใช้เยียวยาเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคโดยไม่คำนึงถึงหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา

จากหลักดังกล่าวยังมีการนำเอาทฤษฎีความรับผิดโดยเด็ดขาด (Strict Liability) ในทางละเมิดมาใช้กับความเสียหายมากขึ้น เนื่องจากความเสียหายในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตที่สลับซับซ้อน เพราะผู้ใช้ไม่อาจพิสูจน์ถึงเหตุแห่งความเสียหายได้ว่าเป็นความผิดพลาดของผู้ใด เหตุผลสำคัญที่มีการนำเอาทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดในทางละเมิดมาปรับใช้ในกรณีการชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการบริโภค ก็คือเรื่องภาระการพิสูจน์นั่นเอง⁵

ดังนั้น แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจึงควรศึกษาดังนี้

⁵ วิชัย วัฒนพานิชย์. (2539). ปัญหาการชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. หน้า 11-13.

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบในการทำสัญญา

แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบในทางสัญญา มีวิวัฒนาการมาจากทฤษฎีของนิติกรรม ซึ่งทฤษฎีนิติกรรมมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโรมัน และนิติกรรมของชาวโรมันในยุคแรกๆ ยังยึดติดที่รูปแบบ (Form) เป็นหลัก แต่ก็มีการสร้างหลักเกณฑ์ทั่วไปไว้บ้าง เช่น เรื่องของเงื่อนไข (Codicil) เงื่อนไขเวลา (Dies) วิธีการ (Modus) เป็นต้น ต่อมาในกฎหมายโรมันยุคคลาสสิก ความเจริญทางด้านกรรมคณาคมและการผสมผสานของจารีตประเพณีกับทางปฏิบัติในทางเศรษฐกิจของกรีก ได้สร้างแนวทางสำหรับการสร้างรูปแบบของกฎหมายซึ่งยอมให้บุคคลมีความสามารถระดับหนึ่ง โดยให้สามารถออกกฎเกณฑ์สำหรับตนเอง (Autoregolarmento) บังคับเกี่ยวกับผลประโยชน์ของตนเองได้ตามรูปแบบของกฎหมาย การสร้างทฤษฎีทั่วไปของนิติกรรมเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ กล่าวคือตั้งแต่ตอนปลายของศตวรรษที่ 18 และได้มีการศึกษากันอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในศตวรรษที่ 19 ในประเทศเยอรมันอันเป็นระยะเวลาที่มีการก่อตัวของกฎหมายแห่งชาติเยอรมัน โดยแยกตัวออกจากกฎหมายที่ใช้ร่วมกัน (Diritto Comune) และมีแนวทางที่จะให้ประมวลกฎหมายเป็นระบบความสัมพันธ์ของเอกชน โดยนำเอาความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School) ที่เป็นเหตุผลเบื้องต้นที่เน้นธรรมชาติของมนุษย์⁶ มาประกอบกับความคิดของสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ (Historical Law School) ที่เน้นจิตวิญญาณของประชาชน⁷ มาสรุปรวมกัน เป็นการยอมรับอำนาจการสร้างกฎหมายในเจตนาของประชาชนและยอมรับเสรีภาพ⁸

“สัญญา” เป็นนิติกรรมประเภทหนึ่งเกิดขึ้นจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย กล่าวคือต่างฝ่ายต่างกำหนดสิทธิและหน้าที่ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากหลักที่ว่า “เจตนา” เป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะแสดงเจตนาเป็นคำเสนอและอีกฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาเป็นคำสนอง เมื่อผู้รับคำเสนอทำคำสนองตอบรับคำเสนอแล้ว สัญญาก็จะเกิดขึ้นที่ เจตนาจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาการเกิดขึ้นและการมีผลของคู่สัญญา โดยสัญญาจะเกิดขึ้นและมีผลก็ต่อเมื่อเจตนาที่คู่สัญญาแสดงออกมาถูกต้องตรงกับเจตนาภายในที่แท้จริง

ความรับผิดชอบทางสัญญา หมายถึง เมื่อได้มีข้อตกลงกันไว้โดยใดอย่างหนึ่งแล้วคู่กรณีต้องปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นๆ ฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามย่อมจะต้องรับผิดชอบ (Responsa Bilite Contractuelle)

⁶ ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). นิติปรัชญา, ภาคสอง: บทนำทางประวัติศาสตร์. หน้า 134.

⁷ แหล่งเดิม.

⁸ ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสคติพันธุ์. (2549). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา. หน้า 27-28.

หลักที่ว่า ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ขายเป็นหลักกฎหมายที่ยอมรับกันทั่วโลก และเป็นหลักกฎหมายที่มีความสำคัญต่อความคล่องตัวและความมั่นคงทางการค้าพาณิชย์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างยิ่ง⁹

สมัยก่อนการทำสัญญาแต่เดิมนั้น เราถือกันว่าคุณสัญญาที่มีเสรีภาพที่จะตกลงทำสัญญากันอย่างใดก็ได้ แต่ปัจจุบันเริ่มมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อให้สัญญาบางชนิดต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นในเรื่องการทำสัญญาจึงมีหลักหรือทฤษฎีที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ทฤษฎีว่าด้วยหลักศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา ทฤษฎีว่าด้วยหลักเสรีภาพในการทำสัญญา และทฤษฎีทางสังคมในการทำสัญญา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการทำสัญญา ซึ่งได้แก่หลักดังต่อไปนี้

2.2.1.1 ทฤษฎีหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Principle of Autonomy of Will)

ทฤษฎีหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็นทฤษฎีที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนี้ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของ “เจตนา” ของบุคคล ถือว่า “เจตนาของเอกชนมีค่าเหนือกว่าสังคม” (La Primante de Individu Sur La Socete) เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ทางสัญญา ซึ่งตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนามีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 ทฤษฎี คือ

1) ทฤษฎีเจตนา (Will Theory) ถือเอาเจตนาภายใน กล่าวคือ การก่อให้เกิดและผลของสัญญาขึ้นอยู่กับเจตนาที่คู่สัญญามีอยู่โดยแท้จริงภายใน มิใช่เจตนาที่แสดงออกมาภายนอกเท่านั้น ตามทฤษฎีนี้จะยอมรับหลักเรื่องการแสดงออกซึ่งเจตนา ในกรณีที่ไม่สามารถพิสูจน์ถึงเจตนาที่แท้จริงได้เท่านั้น เป็นทฤษฎีที่มุ่งคุ้มครองผู้แสดงเจตนา

2) ทฤษฎีการแสดงเจตนา (Declaration Theory) ถือเอาเจตนาที่แสดงออกมาภายนอก เนื่องจากไม่มีผู้ใดสามารถล่วงรู้เจตนาภายในของผู้แสดงเจตนาได้ โดยสัญญาถูกพิจารณาว่าเป็นข้อเท็จจริงทางสังคมซึ่งต้องให้ความมั่นคงที่ดีที่สุดแก่บุคคลที่รู้หรือเห็นได้เฉพาะที่แสดงออกมาเท่านั้น เป็นทฤษฎีที่มุ่งคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้รับการแสดงเจตนา¹⁰

ส่วนทฤษฎีหลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดสัญญาที่มีผลบังคับระหว่างคู่สัญญาโดยการแสดงเจตนาของคู่สัญญาเอง ทั้งนี้เพราะกฎหมายที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมในอันที่จะปรับกับปัญหาหลายกรณีที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอีกว่า ควรจะปล่อยให้เอกชนมีความคิดริเริ่มในการกำหนด

⁹ กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2542, ธันวาคม). ความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย (ผลงานวิจัยเสริมหลักสูตร พ.ศ. 2532). หน้า 1.

¹⁰ อรุณฯ อาษาทองสุข. (2536). การควบคุมและแก้ไขปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม. หน้า 5.

และบังคับตามสิทธิของพวกเขา หลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็น “ทฤษฎี” ที่พบอยู่ในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) มากกว่าในระบบจารีตประเพณี (Common Law) ระบบประมวลกฎหมายยอมรับทฤษฎีเรื่องความยินยอมในสัญญาดังจะเห็นได้จากภาคกฎหมายที่ว่า “สัญญาที่มีผลสมบูรณ์ย่อมมีผลบังคับ” หรือ “สัญญาต้องเป็นสัญญา” (Pacta Sunt Servanda) ความเห็นนี้ตรงกับหลักกฎหมายที่ว่า “สัญญาจะก่อให้เกิดหนี้ทางกฎหมายได้ต้องมาจากความยินยอมของคู่กรณี และกฎหมายก็มีหน้าที่ในอันที่จะบังคับให้เป็นไปตามเจตนาของคู่กรณี” กล่าวโดยสรุป หลักดังกล่าวข้างต้นนี้มีหลักเกณฑ์ว่า “บุคคลต้องมีอิสระในการทำสัญญาตามที่เขาต้องการโดยปราศจากการแทรกแซง”¹¹

2.2.1.2 ทฤษฎีหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Principle of Freedom of Contract)

ทฤษฎีหลักเสรีภาพในการทำสัญญานับเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายนิติกรรม-สัญญา ที่ใช้กันแพร่หลายอยู่ทั่วไป และมีความเกี่ยวข้องกับส่วนต่างๆ ของนิติกรรม-สัญญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคู่สัญญา วัตถุประสงค์ของสัญญา หรือแบบของสัญญา และตามที่กล่าวมาแล้วว่า “หลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา” เป็นหลักกฎหมายซึ่งให้ความเป็นอิสระแก่บุคคลในการที่จะทำสัญญาตามที่เขาต้องการ ส่วนหลักเกณฑ์เรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาถือเป็นเพียงนโยบายทางกฎหมาย (Legal Policy) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเสรีภาพของบุคคลที่จะเปลี่ยนแปลงสิทธิของเขาได้ตามที่ต้องการ และเป็นหลักที่ทำให้เสรีภาพอย่างสมบูรณ์แก่คู่สัญญาในการที่จะกำหนดชนิดแบบ และเนื้อหาของสัญญาและขณะเดียวกันก็เป็นการจำกัดขอบเขตการแทรกแซงของรัฐในการทำสัญญาของคู่กรณีให้อยู่ในวงที่จำกัดที่สุด¹² และในศตวรรษที่ 19 ได้มีการพัฒนาหลักอิสระในทางแพ่ง (Private Autonomy) ขึ้นมาอีกหลักหนึ่งเพื่อใช้ในการพิจารณาประกอบกับหลักเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา โดยหลักอิสระในทางแพ่ง หมายถึง การที่บุคคลสามารถจัดการชีวิตส่วนตัวของตนได้โดยอิสระภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งสิ่งที่บุคคลจัดการภายใต้หลักอิสระในทางแพ่งนี้สามารถจัดการได้ทั้งเรื่องส่วนตัวและเรื่องทรัพย์สิน ต่อมาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 แนวความคิดเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาเริ่มเสื่อมถอยลง เนื่องจากในสภาพความเป็นจริงบุคคลแต่ละคนมีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกันประกอบกับมีข้อเท็จจริงอยู่ 3 ประการ ที่เป็นเหตุผลสำคัญในการทำลายเสรีภาพในการทำสัญญาตามกฎหมายสัญญาคลาสสิก สิ่งแรกคือ การเกิดขึ้นและการใช้แบบสัญญามาตรฐานอย่างกว้างขวาง ประการที่สองคือ การเสื่อมสลายของหลักความมีอิสระในการเลือกและเจตนาในกฎหมายลักษณะนี้ และประการที่สาม คือ การปรากฏขึ้นของคู่สัญญา

¹¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2535). กฎหมายว่าด้วยสัญญา. หน้า 81-82.

¹² แหล่งเดิม.

ที่เป็นผู้บริโภค¹³ ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซงโดยการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นมา เพื่อคุ้มครองบุคคล ที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า โดยการกระทำเช่นนี้เป็นการคำนึงถึงสถานะของบุคคล (Status)

ความรับผิดทางสัญญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมาย 2 ประการ ประกอบกัน ได้แก่ หลักความรับผิดในคำรับประกัน (Warranty) และหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) กล่าวคือ

1) หลักความรับผิดในคำรับประกัน

คำรับประกันสินค้า (Warranty) หมายถึง ข้อความใดๆ ที่แสดงถึงการรับรองข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสินค้าว่าจะเป็นไปตามข้อความนั้นๆ ผู้ประกอบธุรกิจที่แสดงข้อความยอมรับผิดหากมิได้เป็นไปตามคำรับรองนั้น ซึ่งตามกฎหมายหมายถึง ข้อความใดๆ ที่แสดงออกถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งผู้แสดงข้อความนั้นรับประกันว่าจะเป็นไปตามนั้นและยืนยันว่าหากไม่เป็นไปตามนั้นตนยินยอมจะรับผิดชอบ ดังนั้นคำรับประกันสินค้า จึงเป็นข้อสัญญาว่าจะรับผิดชอบหรือการรับประกันอย่างหนึ่ง โดยอาจเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือการรับประกันโดยปริยายก็ได้

การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือรับประกันที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร และถ้าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่เป็นไปตามที่ได้แสดงไว้ ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคหลงเชื่อแล้วเกิดได้รับความเสียหายจากการหลงเชื่อนั้น ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคย่อมมีสิทธิฟ้องเรียกให้ชดใช้ค่าเสียหายได้โดยตรงจากผู้ขายตามสัญญา¹⁴

การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือรับประกันที่ผู้ขายพึงมีต่อผู้ซื้อ แต่ไม่ได้แสดงออกโดยชัดแจ้ง เป็นการรับประกันที่มีกฎหมายรับรองและสร้างภาระความรับผิดให้แก่ผู้ขายว่าได้รับรองหรือรับประกันไว้เช่นนั้น แม้ความจริงผู้ขายอาจไม่ได้รับรองเลยก็ตาม เป็นความรับผิดที่กำหนดขึ้นโดยกฎหมาย

¹³ P. S. Atiyah. (1995). *An Introduction to the Law of Contract*. p. 15.

¹⁴ ชาญจักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา. (2524, มีนาคม). “ความรับผิดของผู้ประกอบการผลิต.”

ตัวอย่างเช่น การรับประกันเรื่องการใช้น้ำมันทำให้สมประโยชน์ตามวิสัยของการใช้ทั่วไป ซึ่งหมายความว่า ผู้ขายรับรองต่อผู้ซื้อว่า น้ำมันนั้นยอมใช้สอยประโยชน์ตามสภาพของน้ำมัน เช่นถ้าเป็นอาหารก็บริโภคได้ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้าก็ใช้ได้ตามความมุ่งหมายของสินค้า¹⁵

2) หลักความสัมพันธในทางสัญญา (Privity of Contract)

หลักความสัมพันธในทางสัญญาเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญของหลักความรับผิดชอบในทางสัญญา ซึ่งถือว่าเฉพาะคู่กรณีในสัญญาเท่านั้นที่จะเรียกร้องให้รับผิดชอบต่อกันได้ บุคคลอื่นๆ ซึ่งไม่ได้เป็นคู่สัญญาด้วยไม่อาจเรียกร้องให้มีการรับผิดชอบโดยอาศัยมูลเหตุแห่งสัญญาได้เลย

กรณีของการคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบในทางสัญญานี้ยังคงตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ความสัมพันธในทางสัญญา (Privity of Contract) ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคมักไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าโดยตรง ดังนั้น ผู้บริโภคจึงไม่มีความสัมพันธในทางสัญญาต่อกันและเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ผู้บริโภคจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะเรียกร้องความเสียหายและไม่สามารถที่จะเยียวยาความเสียหายได้

หลักความสัมพันธในทางสัญญา (Privity of contract) จึงเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้กับผู้บริโภคซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบการ โดยอาศัยมูลสัญญาได้¹⁶

ซึ่งหลักดังกล่าวได้มีการผ่อนคลายลงไปบ้าง เช่น ยอมให้ผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลอื่นซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ประกอบการ แต่เป็นบุคคลในครัวเรือน หรือแขกของผู้ซื้อซึ่งเป็นคู่สัญญาและเป็นที่ยกคิดว่าบุคคลเช่นนั้นอาจใช้ หรือได้รับผลจากสินค้า แต่ยังคงมีข้อจำกัด เช่น เฉพาะความเสียหายที่มีผลต่อร่างกายเท่านั้น¹⁷

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบในทางละเมิด

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบในทางละเมิดนั้น ละเมิดถือเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ทำละเมิดมีหน้าที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย จึงเป็นหน้าที่ที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย มิใช่เกิดจากข้อตกลงของคู่กรณี ต่างกับสัญญาซึ่งเป็นข้อตกลงของบุคคลสองคนเพื่อก่อความผูกพันระหว่างกัน โดยเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติหรืองดเว้นการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย กฎหมายจึงรับรองว่าคู่กรณีมีอำนาจบังคับกันนั้นได้ เมื่อมีการล่วงละเมิดหน้าที่ และเกิดความเสียหายขึ้นทำให้เกิดเป็นหนี้ ซึ่งจะต้องชดเชย

¹⁵ วิษณุ เครืองาม. (2532). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. หน้า 242-243.

¹⁶ สุขุม สุภนิษฐ์ ก เล่มเดิม. หน้า 11.

¹⁷ วิชัย รัชฎาภาณิชย์. เล่มเดิม. หน้า 18-19.

ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้¹⁸ ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้อธิบายว่าการกระทำที่เป็นผิดสัญญาอาจเป็นละเมิดในตัวเองก็ได้ ถ้าการกระทำนั้นละเมิดสิทธิ เด็ดขาดของผู้อื่นด้วย¹⁹ ดังนั้นผู้ซื้อสินค้าสามารถฟ้องร้องผู้ขายหรือผู้ผลิตได้ตามกฎหมายลักษณะ ละเมิด หากสินค้าที่ซื้อมานั้นมีความชำรุดบกพร่องหรือเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิด อันตรายแก่ผู้ซื้อ ในการฟ้องร้องคดีตาม มาตรา 420 นั้น โจทก์จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายหรือ “Fault” อันเป็นความผิดของจำเลยนั่นเอง ซึ่งภาระการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อนั้นยุ่งยากมาก และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อข้อเท็จจริงและหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายสินค้านั้นอยู่ในความรู้และ ความครอบครองของผู้ผลิตเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็ไม่ชัดเจนว่า จะลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์โดยการนำหลักเหตุการณ์ย่อมแจ้งอยู่ในตัว (Res Ipsa Loquitur) ซึ่งใช้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี หรือจะมีวิธีการที่จะลดภาระของโจทก์ ในเรื่องภาระการพิสูจน์ โดยให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับจำเลยได้อย่างไร

กรณีภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) ซึ่งแต่เดิมการพิสูจน์ความผิดเป็นไปตาม หลักความผิดที่อยู่บนพื้นฐานความผิด (Liability base on Fault) ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหาย สามารถฟ้องผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ผลิตให้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้ ซึ่งการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อในคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าเป็นสิ่งที่ยาก เนื่องจากกระบวนการผลิตทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การออกแบบไปจนกระทั่งการบรรจุหีบห่อและการ ประทับตราสินค้า เป็นเรื่องที่อยู่ในความควบคุมของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบธุรกิจแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายไม่สามารถทราบได้ ทั้งกระบวนการผลิตในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมาก จึงทำให้ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ถึงความชำรุดบกพร่องว่าความเสียหายเกิดขึ้น จากขั้นตอนใด ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ทำให้ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายซึ่งมีอำนาจ เศรษฐกิจและอำนาจในการต่อรองน้อยกว่าไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าความเสียหาย ดังกล่าวเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบกิจการ²⁰

ดังนั้น ต่อมาศาลได้มีการยกเว้นหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) ในกรณีที่ผู้ผลิตใช้กลฉ้อฉลปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่ตนผลิตขึ้น หรือไม่เปิดเผยถึง อันตรายที่ทราบอยู่แล้ว หรือปล่อยไว้ให้วัตถุอันตรายตกอยู่กับบุคคลที่ไม่สามารถควบคุมวัตถุนั้นได้

¹⁸ สุขุม ศุภนิคย์ ข เล่มเดิม. หน้า 4-5.

¹⁹ จิตติ ดิงศภัทย์. (2523). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง 452 ว่าด้วยมูล แห่งหนี้*. หน้า 194.

²⁰ Dix W. Noel and Jerry J. Phillips. (1981). *Products Liability in a nutshell*. pp. 28-31.

โดยพลอดภัย หรือกรณีเป็นสินค้าที่โดยสภาพแล้วเป็นอันตราย (Inherently Dangerous) หรือ มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดอันตราย (Imminently Dangerous) ต่อชีวิตและสุขภาพ เช่น ยาพิษ หรือปืน เป็นต้น ในที่สุด คดี Macpherson v. Buick Motor Co. 217 N.Y. 382, 111N.E. 1050 (N.Y. 1916) ศาลได้ยกเว้นหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) ในการฟ้องคดีความรับผิดทางละเมิดโดยสินเชิง โดยจำเลยต้องรับผิด หากคาดหมายได้ว่า สินค้าที่ผลิตหรือจำหน่ายอาจก่อความเสียหายต่อโจทก์หรือบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในสถานะเดียวกับโจทก์

ต่อมาศาลได้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้บังคับโดยกำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดโดยเคร่งครัดสำหรับสินค้าที่อยู่ในสภาพที่ไม่ปลอดภัยในประการที่อาจก่อให้เกิดอันตรายโดยไม่สมควร (Unreasonably Dangerous) ต่อร่างกายหรือทรัพย์สินของผู้ใช้หรือผู้บริโภค และสินค้าดังกล่าวได้ก่อให้เกิดอันตรายเช่นนั้นแก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภค ถ้าผู้ขายเป็นผู้ประกอบธุรกิจในการขายสินค้าเช่นนั้น และสินค้าดังกล่าวได้ถึงมือผู้ใช้หรือผู้บริโภคโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงสภาพของสินค้าในสาระสำคัญไปจากสภาพที่ขาย เช่นนี้ผู้ขายต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย เพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น แม้ว่าผู้ขายจะ ได้ใช้ความระมัดระวังในการเตรียมและขายสินค้านั้นแล้ว และผู้ใช้หรือผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายไม่ได้มีนิติสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้ขาย ตามบทบัญญัตินี้ถือว่าผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าทั้งหมดตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้ขายปลีกจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภคซึ่งตามบทบัญญัตินี้ถือว่าผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าทั้งหมดตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้ขายปลีกจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภค โดยหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้มีหลักย่อยอีก 2 หลัก คือ

1) หลัก Stream of Commerce หรือ หลัก Enterprise Liability

เป็นหลักที่ศาลได้กำหนดขึ้น โดยถือว่า บุคคลที่มีส่วนสำคัญ (Significantly Participate) ในกิจการ (Enterprise) ที่นำสินค้าเข้ามาในการหมุนเวียนทางการค้า (Stream of Commerce) มีฐานะเป็นผู้ขาย ดังนั้นจึงต้องรับผิดโดยเคร่งครัดสำหรับความเสียหายที่มีมาจากสินค้านั้น ซึ่งหลักดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) จำเลยเป็นผู้นำสินค้าเข้ามาหมุนเวียนในทางการค้าและได้กำไรจากสินค้านั้น ดังนั้น จำเลยจึงอยู่ในฐานะที่ดีกว่าผู้บริโภคที่จะรับภาระความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า

(2) จำเลยอยู่ในฐานะที่ดีกว่าผู้บริโภคที่จะป้องกันความเสียหาย

จึงอาจกล่าวได้ว่า หลัก Stream of Commerce มีพื้นฐานอยู่บนเหตุผลของ “การกระจายความเสี่ยง” หรือ “การผลักภาระหรือการเปลี่ยนมือความเสียหาย” โดยหากปรากฏว่า “มีความเกี่ยวพันอย่างสำคัญ” (Substantially Involved in) หรือ “เป็นส่วนที่แยกจากกันไม่ได้” (Integral Part of) ของ

กิจการที่นำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเข้ามาในการหมุนเวียนทางการค้า เพราะหลัก Stream of Commerce มุ่งพิจารณาไปที่การมีส่วนร่วมในกิจการที่ผลิต

2) หลัก Apparent Manufacturer

หลักนี้เป็นหลักที่ผสมผสานระหว่างหลักความรับผิดชอบโดยประมาทเลินเล่อกับหลักความรับผิดชอบที่เกิดจากการแสดงออก คือ ความประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าของผู้ผลิตกับการแสดงออกของผู้ขายที่ไม่ได้เป็นผู้ผลิตแต่ใช้ชื่อของตนแก่สินค้านั้น โดยถือว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบสำหรับความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต แม้ว่าผู้ขายไม่สามารถตรวจพบความไม่ปลอดภัยของสินค้า ภายหลังจากสินค้าส่งมาถึงมือของตน โดยหลักเกณฑ์นี้มีพื้นฐานมาจากความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer Expectations) คือ ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อหรือใช้สินค้าด้วยความเชื่อถือจากชื่อเสียงและทักษะของผู้ขาย ในกรณีเช่นนี้ ชื่อเสียงของผู้ขายที่ไม่ใช่ผู้ผลิตสินค้าจะเป็นสิ่งรับประกันโดยปริยายถึงคุณภาพของสินค้า ดังนั้น เมื่อผู้ขายที่ไม่ใช่ผู้ผลิตแสดงให้สาธารณะเชื่อว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้า ก็สมควรที่จะถูกปิดปากจากการปฏิเสธว่าตนไม่ได้อยู่เบื้องหลังการรับประกัน เช่นว่านั้น ซึ่งหลัก Apparent Manufacturer มีวัตถุประสงค์ คือ กำหนดขอบเขตสำหรับความสามารถในการรับผิดชอบที่เหมาะสม และเพื่อป้องกันการใช้โครงสร้างนิติบุคคลเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดทางละเมิด อันเป็นการรับประกันว่านิติบุคคลใดนิติบุคคลหนึ่งของกิจการที่จำหน่ายสินค้าจะสามารถรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้านั้นได้

ดังนั้นหลัก Apparent Manufacturer จึงกล่าวได้ว่า เป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้ขายหรือผู้จำหน่ายสินค้า (Puts out a chattel) ซึ่งผู้มีหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวัง (Duty of Care) ในระดับที่ได้สัดส่วนกับอันตรายที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ผลิตอย่างไม่ถูกต้องก็คือผู้ผลิต ทั้งนี้ เพื่อรับประกันว่าจะมีการนำสูตรหรือแผนที่เหมาะสมมาใช้และการใช้วัสดุที่ปลอดภัยและตรวจสอบสินค้าที่ผลิตขึ้น แต่ถึงแม้ว่าจะใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นแล้ว ผู้ผลิตก็ต้องรับผิดชอบสำหรับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประการที่อาจก่อให้เกิดอันตรายโดยไม่สมควร ซึ่งเกิดจากความประมาทเลินเล่อในการผลิต หรือไม่มีการตรวจสอบอย่างละเอียดในระหว่างที่สินค้าอยู่ในกระบวนการผลิต ดังนั้น ผู้ขายหรือผู้จำหน่ายสินค้าอย่างเป็นทางการต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ผลิต²¹ ฉะนั้น จึงได้มีการพัฒนาทฤษฎีกฎหมายในทางละเมิดขึ้น ดังนี้

²¹ สุภฤกษ์ ชลวีระวงศ์. (2550). ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย: ศึกษากรณีของผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า. หน้า 90-97.

2.2.2.1 ทฤษฎีรับภัย (Theory of Risk)

ทฤษฎีรับภัยนี้เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดในทางละเมิดตามระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความคุ้มครองและชดเชยความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของผู้เสียหาย โดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบภายในด้านจิตใจของผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายว่า ได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ แต่ถือหลักว่า เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นก็ต้องมีผู้ชดเชยความเสียหายนั้น กล่าวคือ “ผู้ใดก่อให้เกิดความเสียหายผู้นั้นต้องจ่าย” (He who breaks must pay) เพราะถือว่า เมื่อได้กระทำการใดๆ ขึ้นแล้วย่อมต้องได้รับผลจากการกระทำของตน และหากความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลใดๆ บุคคลผู้กระทำต้องรับผิดจากความเสียหายนั้นด้วย ทฤษฎีนี้ต่อมาได้พัฒนาเป็นทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)

2.2.2.2 ทฤษฎีความผิด (Fault Theory)

ทฤษฎีความผิดนี้ได้พัฒนามาจากทฤษฎีรับภัย โดยเน้นแต่การหาผู้ก่อให้เกิดความเสียหายมารับผิดเป็นสำคัญ เพราะถือว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น เป็นผู้ที่มีประพฤตินอกศีลธรรม ประกอบกับอิทธิพลจากระบบเศรษฐกิจการค้าแบบเสรี ที่ให้ความสำคัญในความเท่าเทียมกันแห่งสิทธิของบุคคลจนทำให้ระบบอุตสาหกรรมพัฒนาไปเป็นอย่างมาก ซึ่งผลจากหลักในทฤษฎีรับภัยที่ว่า ผู้กระทำต้องรับผิดแม้ปราศจากความผิด จึงเห็นได้ว่าเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบการและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เพราะทำให้ผู้ประกอบการ ไม่กล้าที่จะลงทุนดำเนินการในด้านอุตสาหกรรม และไม่กล้าที่จะผลิตสินค้าใหม่ขึ้นมา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ ทฤษฎีนี้ถือหลักว่า ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดในความเสียหาย อันเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าหรือบริการก็ต่อเมื่อมีส่วนผิดในการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการ โดยเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (Liability Based on Fault) และถือว่าผู้ประกอบการ ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้ามีหน้าที่ต้องระมัดระวัง (Duty to Take Care) ในการผลิต จำหน่ายสินค้าและการให้บริการที่ได้มาตรฐานรวมทั้งในบางกรณีที่เป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดอันตราย ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายยังต้องมีหน้าที่ให้คำแนะนำในการใช้สินค้าตลอดจนมีคำเตือนให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สินค้าหรือบริการนั้นๆ²² การเปิดโอกาสให้มีการพิสูจน์ความผิดทำให้ทฤษฎีความผิด (Fault Theory) ได้รับการยอมรับและถือเป็นทฤษฎีพื้นฐานของกฎหมายลักษณะละเมิดมาจนถึงปัจจุบัน²³ และการเรียกร้อง

²² คัมภีร์ แก้วเจริญ ก (2525). “ละเมิดเนื่องจากทรัพย์สินอันตราย.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 12, 4. หน้า 153.

²³ สุขุม สุภนิตย์ ง (2532). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด. หน้า 7-8.

ให้ค่าใช้จ่ายความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ โดยอาศัยหลักนิติสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) และหลักความรับผิดชอบบนพื้นฐานความผิด (Liability Based on Fault) ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับความคุ้มครองมากกว่าผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย เพราะทัศนคติทางสังคมที่เห็นว่า เป็นการเพิ่มภาระที่หนักเกินไปให้แก่ผู้ประกอบการที่จะต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคจำนวนมากที่ซื้อสินค้าหรือใช้บริการ โดยผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการไม่สามารถทราบถึงคุณลักษณะของผู้บริโภคดังกล่าวได้ และเห็นว่าย่อมเป็นการดีกว่าในการที่จะให้ผู้บริโภคเหล่านั้นต้องรับภาระไปเอง นอกจากนี้แล้วพฤติกรรมของผู้ผลิตที่ไม่ใช่สาเหตุโดยตรงที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคที่ใช้สินค้าหรือบริการ หลักนี้ได้รับการยอมรับและยึดถือเป็นแนวของศาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกา อยู่กว่าครึ่งศตวรรษ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิตและการจำหน่ายสินค้าเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริโภคอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพราะไม่สามารถตรวจพบว่าสินค้าที่ซื้อนั้นชำรุดบกพร่องหรือไม่ในขณะที่ซื้อสินค้าหรือก่อนจะบริโภคได้ ทำให้ทัศนคติทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป โดยจะเห็นได้ว่าผู้ผลิต ผู้จำหน่ายหรือผู้ขายปลีก มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อผู้บริโภคคนสุดท้าย (Ultimate Consumer) ด้วย เพราะผู้ผลิตเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าโดยตรง การที่สินค้าตกไปอยู่ในมือของผู้ซื้อและเกิดอันตรายขึ้น แม้ผู้ผลิตจะไม่มีนิติสัมพันธ์กับ ผู้ซื้อก็ไม่ใช่สาเหตุที่จะยกขึ้นเป็นข้ออ้างเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิด ซึ่งกว่าที่ศาลจะยอมรับหลักที่ให้ผู้บริโภคหรือผู้ที่ได้รับความเสียหายเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ผลิตหรือจำหน่ายในทางละเมิดได้นั้น ศาลได้ค่อยๆ ยอมรับเฉพาะในสินค้าบางประเภทก่อนโดยเริ่มจากสินค้าที่เป็นอันตรายโดยสภาพ (Inherently Dangerous Thing) เช่น ยารักษาโรคที่เป็นอันตราย แล้วค่อยขยายไปถึงสินค้าทุกชนิดที่อาจเกิดอันตรายได้ รวมถึงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า ถ้าผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าขึ้น โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคในความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ของตน โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ผลิตและผู้บริโภคจะมีนิติสัมพันธ์กันหรือไม่²⁴ หลักการดำเนินคดีโดยผู้บริโภคคนสุดท้าย (Ultimate Consumer) แม้จะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการไม่มีนิติสัมพันธ์กันระหว่างคู่สัญญาทำให้ผู้บริโภคคนสุดท้ายไม่อาจฟ้องร้องต่อผู้ประกอบการ ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายได้นั้น แต่ในการฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ผลิต ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้เห็นว่า ผู้ผลิตมิได้ใช้ความระมัดระวังในการผลิตดังเช่นวิญญูชนพึงต้องกระทำ แต่หากเป็นการฟ้องให้ผู้ขายปลีกให้ต้องรับผิดชอบจะได้นำสืบให้เห็นได้ว่าผู้ขายปลีกนั้นมีเหตุอันควรที่จะรู้ถึงอันตรายของสินค้านั้น แต่มิได้แจ้งให้ผู้บริโภคทราบ ซึ่งการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตนั้นกระทำได้ยาก เพราะกระบวนการผลิตทั้งหมดเป็นเรื่องที่อยู่ในความควบคุมของ ผู้ผลิตเพียงฝ่ายเดียว ผู้บริโภคซึ่งเป็น

²⁴ Steven Emanuel Law Outlines. (1982). **Tort**. p. 266.

เพียงประชาชนธรรมดาไม่อาจรู้ได้ อีกทั้งกระบวนการผลิตในปัจจุบันมีความซับซ้อน มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้การที่จะพิสูจน์ว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าเป็นผลมาจากขั้นตอนใดในการผลิต ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาผู้บริโภค โดยทั่วไปย่อมไม่สามารถพิสูจน์เองได้ หรือไม่สามารถว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญให้มาพิสูจน์ได้ เมื่อผู้บริโภคไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายเกิดจากความผิดของผู้ผลิต ศาลจึงไม่อาจพิพากษาให้ผู้ผลิตต้องรับผิดโดยอาศัยหลักในเรื่องละเมิดได้²⁵ ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อ ผู้บริโภคที่ได้รับ ความเสียหายจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้นจึงได้มีการนำหลักการผลักภาระการพิสูจน์ (Doctrine of Res Ipsa Loquitur) อันเป็นการแสดงถึง “สิ่งที่พิสูจน์ตัวของมันเอง” (The Thing Speaks for Itself) โดยถือเอาพยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) มาเป็นเครื่องสันนิษฐาน โดยการสันนิษฐานความผิด (Presumption of Fault) ของผู้ผลิต เพื่อให้ผู้ผลิตต้องพิสูจน์ว่าตนเองมิได้ประมาทเลินเล่อ ทั้งนี้เพราะสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ผลิต หากผู้ผลิตได้ใช้ความ ระมัดระวังตามสมควรในการควบคุมการผลิต ผู้บริโภคย่อมไม่ได้รับอันตรายจากสินค้านั้น แต่การนำหลักเหตุการณีย่อมแจ้งอยู่ในตัว (Res Ipsa Loquitur) มาใช้นั้น โจทก์ยังต้องมีหน้าที่เบื้องต้นที่จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ไม่มีเหตุแทรกซ้อนเข้ามาในภายหลังที่สินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นออกจากโรงงานผู้ผลิต หลักนี้ช่วยผ่อนคลาปัญหาเรื่องภาระการพิสูจน์ถึงความผิดของผู้ผลิต ซึ่งหลักดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคได้รับการชดใช้ค่าเสียหายได้มากขึ้น

2.2.2.3 ทฤษฎีความรับผิดโดยเด็ดขาดหรือทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีความรับผิดนั้น ไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ ทำให้นักกฎหมายพยายามหาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบของแนวคิดนี้ โดยสร้างหลักเกณฑ์ว่า ผู้ผลิต หรือผู้จำหน่ายจะต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องและเป็นอันตราย โดยไม่คำนึงถึงความผิดในส่วนของผู้ผลิต หรือผู้จำหน่าย และไม่คำนึงถึงนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายกับผู้บริโภคแต่อย่างใด โดยเป็นที่ยอมรับกันว่าบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นบุคคลนั้นต้องรับผิด (He who breaks must pay)²⁶ หลักการนี้ได้รับอิทธิพลมาจาก “แนวความคิดนโยบายสาธารณะ” (Public Policy) ซึ่งมีหลักการให้รัฐดำเนินการปกครองประเทศโดยเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ โดยสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมความสุขของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความมุ่งหมายที่จะควบคุมผลประโยชน์ส่วนบุคคลเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม อันเป็นการวางหลักกฎหมายที่กำหนด

²⁵ Dix W. Noel and Jerry J. Phillips. Op.cit. pp. 28-31.

²⁶ Willian L.Prosser. (1971). **Handbook of the Law of Torts.** p.492.

ความรับผิดทางละเมิดเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะแม้จะเป็นการตัดสิทธิเสรีภาพของเอกชน ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดในบางกรณี ในลักษณะที่เป็นการปิดปากมิให้ปฏิเสธความรับผิด ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักและยอมรับกันในหลักความผิดโดยเคร่งครัด²⁷ หลักนี้เป็นหลักความรับผิดที่เกิดขึ้น โดยความจำเป็น เพื่อให้สามารถเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากทฤษฎีความรับผิด ไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ ทำให้นักกฎหมายพยายามหาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น โดยประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบของแนวคิด ในการสร้างหลักเกณฑ์ว่า ผู้ผลิต หรือผู้จำหน่ายจะต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยไม่คำนึงถึงความผิดในส่วนของผู้ผลิต หรือผู้จำหน่าย ประกอบกับไม่คำนึงถึงนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายกับผู้บริโภคแต่อย่างใด ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันว่า บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบอันเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องหรือความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (He who breaks must pay)²⁸ ซึ่งหลักดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจาก “แนวความคิดนโยบายสาธารณะ” (Public Policy) ซึ่งหลักการนี้ให้รัฐ ดำเนินการปกครองประเทศโดยเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ โดยสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมความสุขของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความมุ่งหมายที่จะควบคุมผลประโยชน์ส่วนบุคคลเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม อันเป็นการวางหลักกฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางละเมิดเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะแม้จะเป็นการตัดสิทธิเสรีภาพของเอกชน ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดในบางกรณี ในลักษณะที่เป็นการปิดปากมิให้ปฏิเสธความรับผิด ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักและยอมรับกันในหลักความผิดโดยเคร่งครัด²⁹

จากหลักความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์มีแนวความคิดจากหลักทั้งสองคือ ทั้งหลักความรับผิดทางสัญญาและความรับผิดในทางละเมิด โดยได้พัฒนาและแก้ไขข้อบกพร่องของความรับผิดทั้งสองประการ ทั้งนี้ได้ให้สิทธิเรียกร้องแก่บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญาโดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้เพื่อกำหนดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายใหม่ โดยผลักภาระการพิสูจน์ให้ตกแก่ฝ่ายผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ และผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการอีกต่อไป

²⁷ คัมภีร์ แก้วเจริญ ข (2527, มกราคม). “ละเมิดกับสังคม.” วารสารอัยการนิเทศ, 46, 1. หน้า 100-101.

²⁸ Willian L.Prosser. Op.cit. p.492.

²⁹ คัมภีร์ แก้วเจริญ ข หน้าเดิม.

หลักความรับผิดชอบตามแนวความคิดนี้ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายและได้รับการพัฒนามาใช้กับความรับผิดชอบในการผลิตและการจำหน่ายสินค้า (Product Liability) โดยถือว่าการของความเสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้าที่ชำรุดบกพร่องควรตกอยู่กับบุคคลที่อยู่ในฐานะที่จะควบคุมอันตรายและเป็นผู้ก่อความเสี่ยงภัยขึ้น โดยการนำสินค้าเข้าสู่ท้องตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา นักนิติศาสตร์และศาลได้นำเอาหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบเด็ดขาดในทางละเมิดกับหลักความรับผิดชอบในการรับประกันซึ่งเป็นหลักในทางสัญญามาประยุกต์เข้าด้วยกัน โดยได้กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง (Defective Product) โดยไม่ต้องคำนึงถึงความผิดและความสัมพันธ์ทางสัญญาระหว่างผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย³⁰

2.2.2.4 ทฤษฎีหลักผู้ซื้อต้องระวัง

ทฤษฎีหลักผู้ซื้อต้องระวัง หมายความว่า ผู้ซื้อต้องระวังตรวจสอบทรัพย์สินที่จะซื้อขาย ก่อนลงมือซื้อ หากไม่ตรวจให้ดี ถ้าภายหลังปรากฏว่ามีความชำรุดบกพร่องจะเอาทรัพย์สินนั้นมาคืนแก่ผู้ขายไม่ได้³¹ หลักผู้ซื้อต้องระวังเป็นหลักกฎหมายดั้งเดิม ซึ่งเป็นสุภาษิตกฎหมายที่เขียนเป็นภาษาลาติน แนวคิดในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคได้พัฒนาขึ้นอย่างช้าๆ ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในสมัยศตวรรษที่ 18 เนื่องจากก่อนหน้านี้สินค้าและบริการต่างๆ ที่มีขายในท้องตลาดเป็นสินค้าที่มีขั้นตอนในการผลิตไม่ยุ่งยากและไม่สลับซับซ้อนดังเช่นปัจจุบัน ผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคจึงสามารถตรวจสอบความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้ง่ายๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงได้กลายมาเป็นหลักประการหนึ่งของกฎหมายว่าด้วยการซื้อขาย นั่นคือหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor)³² โดยหากผู้ซื้อไม่ตรวจสอบสินค้าที่จะซื้อขายให้ดี หรือเห็นได้ชัดเจนว่าสินค้า มีความชำรุดบกพร่องแต่ก็ยังซื้อสินค้านั้นไป ถือว่าผู้ซื้อนั้นขาดความระมัดระวังเอง ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ ดังกล่าวปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 473 ที่ว่าผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบหากผู้ซื้อที่อยู่แล้วในขณะที่ซื้อขายว่ามีความชำรุดบกพร่องหรือควรจะได้ หากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชนและความชำรุดบกพร่องนั้นเห็นเป็นประจักษ์ในเวลาส่งมอบสินค้านั้น เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม กระบวนการผลิตสินค้าต่างๆ เริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้นและได้มีการนำเอาเทคโนโลยีที่ซับซ้อนมาใช้ในกระบวนการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

³⁰ วิชัย ชาญพาณิชย์. เล่มเดิม. หน้า 28-29.

³¹ สำนักวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (ม.ป.ป.). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.

สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2551, จาก <http://e-learning.mfu.ac.th/mflu/1601101/chapter0302.html>

³² ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2548). การพัฒนามาตรการคุ้มครองผู้บริโภค. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2551, จาก http://www.nidambe11.net/konomiz/2005q1/article2005February_10p8.htm

ในปัจจุบัน ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีนาโน (Nanotechnology) เข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตอย่างแพร่หลายทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถทราบได้ว่า ในขณะที่ซื้อสินค้ามีความชำรุดบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยอย่างไร ซึ่งความชำรุดบกพร่องหรือความไม่ปลอดภัยของสินค้าเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นจากวัตถุดิบหรือวัสดุที่ไม่มีคุณภาพ หรือเกิดจากความบกพร่องในกระบวนการผลิตของผู้ผลิตสินค้านั้นเอง หรือวิทยาการในขณะที่ผลิตสินค้านั้น ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าความชำรุดบกพร่องนั้นจะเกิดขึ้น (State of the Art) เช่น กรณีผลกระทบจากการทิ้งแบตเตอรี่รถยนต์เก่าในญี่ปุ่น และกรณีที่ยังไม่ทราบว่า จะเกิดผลกระทบขึ้นหรือไม่ เช่น ผลกระทบจากการใช้โทรศัพท์มือถือเป็นระยะเวลานานๆ นอกจากนี้ในด้านการเพิ่มจำนวนการผลิตเพื่อประหยัดต้นทุนการผลิต (Economic of Scale) และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของตลาด โดยไม่มีพรมแดน ทำให้สินค้าหลากหลายชนิดกระจายไปยังผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งในจำนวนนี้มีสินค้าที่ชำรุดบกพร่องและสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยผู้บริโภคไม่สามารถที่จะทราบได้เลยว่าสินค้านั้นมีความปลอดภัยหรือไม่ จึงทำให้ผู้บริโภคอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ³³ ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้รัฐเข้ามาคุ้มครองผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น โดยเห็นได้ว่าในทศวรรษที่ 1960 ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศรับรองสิทธิของผู้บริโภคที่สำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างเพียงพอก่อนที่จะซื้อ (Right to be Informed)
- 2) สิทธิที่จะตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการโดยอิสระ (Right to Choose)
- 3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากสินค้า (Right to Safety)
- 4) สิทธิที่จะเรียกร้องค่าทดแทนจากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือไม่มีความปลอดภัย (Right to Compensation)

เมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตรากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นใช้บังคับเป็นการเฉพาะ ประเทศต่างๆ ได้ตรากฎหมายดังกล่าวขึ้นใช้บังคับในเวลาต่อมา ซึ่งทั้งนี้รวมถึงประเทศไทยด้วย สำหรับแนวคิดหลักในการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมี 2 แนวคิด คือ

แนวคิดแรก เห็นว่าการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนหนึ่งของการค้าที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Trade Practices) ซึ่งถือว่าการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายที่กำกับการแข่งขันทางการค้า เช่น ประเทศออสเตรเลีย

แนวคิดที่สอง เห็นว่าการคุ้มครองผู้บริโภคต้องใช้มาตรการเฉพาะ ซึ่งแยกออกมาเป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งต่างหาก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

³³ วัชรีรา ดปนิยพันธ์. (2552). มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายจากสินค้า: ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. หน้า 26-27.

การคุ้มครองผู้บริโภคไม่ว่าจะเป็นแนวคิดแบบใดหรือของประเทศใดก็ตาม จะมีลักษณะที่สำคัญเหมือนกัน 2 ประการ คือ การผลักภาระการพิสูจน์ (Onus of Proof) ในเรื่องทางเทคนิคให้แก่ผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้า โดยผู้บริโภคมีหน้าที่พิสูจน์เพียงว่า ตนได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ซื้อมาหรือที่ไม่น่าเชื่อถืออย่างไรเท่านั้น และการให้รัฐมีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภค

มาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคแบ่งออกได้เป็น 2 มาตรการ คือ มาตรการก่อนที่สินค้าจะเข้าสู่ตลาด (Pre-market Control Measure) กับมาตรการหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว (Post-market Control Measure)

2.3 ความหมายของผู้บริโภคและสิทธิของผู้บริโภค

ในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น จำต้องศึกษาถึงความหมายของผู้บริโภคและสิทธิของผู้บริโภค ดังรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ความหมายของผู้บริโภค

ในการคุ้มครองผู้บริโภค ปัญหาสำคัญที่จะต้องพิจารณาคือ ผู้ที่กฎหมายประสงค์ที่จะคุ้มครองคือบุคคลใด และมีความหมายหรือขอบเขตเพียงใด ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ให้คำนิยามคำว่า “คดีผู้บริโภค” ไว้มีความหมายว่า คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่นกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายไว้ว่า

“ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ได้ให้ความหมายของคำว่า

ผู้บริโภคใน มาตรา 3 ไว้ว่า

“ผู้บริโภค หมายความว่า ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มา ซึ่งทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใด โดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้า ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดนั้น และให้หมายความรวมถึง ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้าประกันของบุคคลดังกล่าว ซึ่งมีได้กระทำเพื่อการค้าด้วย”

“ซื้อ” หมายความว่ารวมถึง เช่า เช่าซื้อ หรือได้มาไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น

“ขาย” หมายความว่ารวมถึง ให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือจัดหาให้ไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น ตลอดจนการเสนอหรือชักชวนเพื่อการดังกล่าว

“บริการ” หมายความว่า การรับจัดทำกรงาน การให้สิทธิใดๆ หรือการให้ใช้หรือให้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือกิจการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือประโยชน์อื่นใด แต่ไม่รวมถึงการจ้างงานตามกฎหมายแรงงาน

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร เพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความว่ารวมถึงผู้ประกอบการโฆษณาด้วย

ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ

1) เป็นผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ หรือได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ โดยเสียค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่น

2) ต้องเช่า เช่าซื้อ หรือได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการหรือถูกชักชวนให้ซื้อสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบการ

3) ผู้ประกอบการต้องเป็นผู้ขาย ผลิตเพื่อขาย ส่งนำเข้าเพื่อขายหรือซื้อมาเพื่อขาย

4) ทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบการจะเป็นคู่สัญญากันหรือไม่ก็ได้ เพราะผู้บริโภคหมายความว่ารวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบการโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียตอบแทนก็ตาม

5) ในการชักชวนให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการอาจไม่มีนิติสัมพันธ์กัน หมายความว่ารวมถึงการได้รับการชักชวนเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการในส่วนของกร โฆษณา ซึ่งการชดใช้เยียวยาระดับนี้คงจะเรียกกันตามสัญญาไม่ได้ เพราะยังไม่แน่ใจว่าจะเกิดหนี้ผูกพันผู้โฆษณาแล้วหรือไม่คงต้องพิจารณาเป็นกรณีไปว่าเกิดความเสียหายอะไรและเสียหายอย่างไร

ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Defective Product) หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

ความเสียหาย หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

ความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นเรื่องทรัพย์สินที่ขายมีความเสียหายในเนื้อหาผิดไปจากสภาพปกติของทรัพย์สิน ซึ่งในเรื่องความชำรุดบกพร่องและความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สิน เช่นเดียวกัน เพียงแต่ว่า กรณีความชำรุดบกพร่องนั้นจำกัดเฉพาะกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายมีสภาพผิดไปจากสภาพปกติ เพราะมีความเสียหายแฝงอยู่

การออกกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือที่เรียกกันว่า “Product Liability Act” ขึ้นใช้ในประเศไทยนั้นมีที่มาจากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายดังกล่าวขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้ความคุ้มครองผู้บริโภคและเป็นมาตรการป้องกันการผลิต การนำเข้า หรือการจำหน่ายสินค้าที่เป็นอันตราย อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ³⁴

ประเภทของความชำรุดบกพร่องของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นอาจเกิดขึ้นหลายสาเหตุได้แก่ ความบกพร่องในกระบวนการผลิต ความบกพร่องอันเกิดจากการออกแบบ ความบกพร่องเกี่ยวกับคำเตือนและการใช้ข้อแนะนำเกี่ยวกับการใช้ หรือความบกพร่องอันเกิดจากการค้นคว้าวิจัย เป็นต้น ดังนั้นจึงแยกสาเหตุความบกพร่องออกเป็น 4 ประเภท³⁵ คือ

1) ความบกพร่องในการประกอบผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากความผิดพลาดของเครื่องจักรหรือความผิดพลาดของคนงาน หรืออาจเกิดจากการผลิต หรือจากการตรวจสอบวัตถุดิบก็ได้ ความเสียหายอันเกิดจากความบกพร่องต่างๆ เหล่านี้ สามารถหลีกเลี่ยงได้ หากผู้ผลิตมีมาตรการควบคุมคุณภาพสินค้าที่ดีพอ

2) ความบกพร่องในการออกแบบ หรือวางโครงสร้างของผลิตภัณฑ์ ถึงแม้ว่าการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ จะผ่านการผลิตอย่างถูกต้องตามกรรมวิธีการผลิตก็ตาม แต่ถ้าหากการออกแบบหรือการวางโครงสร้างผลิตภัณฑ์มีข้อผิดพลาด เช่น กรณีที่ผู้ออกแบบมิได้ใช้ความระมัดระวังเท่าที่ควร ตามหลักเกณฑ์ในทางวิชาการหรือในทางเทคนิคแล้ว ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ที่มี

³⁴ สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2546, ธันวาคม). “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง.” วารสารนิติศาสตร์, 33, 4. หน้า 680.

³⁵ มานิตย์ วงศ์เสรี และคณะ. (2544). ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า (รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์). หน้า 8-9.

คุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน หรือการเลือกใช้วัตถุดิบที่ไม่เหมาะสม หรือการใช้ส่วนผสมไม่ถูกต้อง ผลผลิตที่ได้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้

3) ความบกพร่องในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์อาจมีสาเหตุมาจากความชำรุดบกพร่องในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นคำเตือนหรือข้อแนะนำเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์ เมื่อมีการนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตรายวางจำหน่าย ผลิตภัณฑ์เหล่านี้จะต้องมีข้อแนะนำและคำเตือนเกี่ยวกับวิธีการใช้ การเก็บรักษาอย่างถูกต้อง ซึ่งหากผู้บริโภคได้รับข้อมูลและวิธีการใช้ไม่ถูกต้อง อาจก่อให้เกิดความเสียหายและได้รับอันตรายจากการใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ได้

4) ความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความเสี่ยง เป็นกรณีที่สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ได้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นต่างๆ ที่เมื่อพิจารณาตามมาตรฐานทางเทคนิคและวิทยาการในเวลาที่มีการนำผลิตภัณฑ์นั้นออกจำหน่ายสู่ท้องตลาด ถือได้ว่าผลิตภัณฑ์นั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีอันตรายใดๆ ในขณะที่ใช้ แต่ความเสียหายจะเป็นที่รู้ได้ต่อเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว และหลังจากที่มาตรฐานทางเทคนิคและวิทยาการได้ก้าวหน้าถึงระดับที่พอจะพิสูจน์สาเหตุแห่งความเสียหายได้³⁶

หลักความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องทางสัญญาของผู้ขายหรือผู้แทนจำหน่ายต่อผู้ซื้อในความชำรุดบกพร่องนั้น ได้กำหนดไว้เป็นเบื้องต้นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาก็ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ

ความที่กล่าวมาในมาตรานี้อยู่มิใช่ได้ ทั้งที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่”

บทบัญญัติใน มาตรา 472 นี้ สามารถแยกองค์ประกอบความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประการ คือ มีความชำรุดบกพร่อง และความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นเหตุให้ทรัพย์สินที่ขายเสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้งสองจะต้องเป็นเหตุเป็นผลกัน โดยผู้ขายจะต้องรับผิดชอบถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้ปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งโดยสัญญา เช่น ซื้อรถยนต์มาคันหนึ่ง แต่สีลอกนิตหนึ่ง กรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นความชำรุดบกพร่องตาม มาตรา 472 ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดชอบ³⁷ ถ้าหากรถยนต์ที่ซื้อขายชำรุดบกพร่องเพียงเล็กน้อย

³⁶ สุรศักดิ์ ตันโสรัจประเสริฐ. (2533). สิทธิของบุคคลภายนอกในการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่อง. หน้า 75.

³⁷ วิษณุ เครืองาม. เล่มเดิม. หน้า 222.

ไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดการเสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุด บกพร่องตาม มาตรา 472 ยกเว้นมีข้อตกลงกันไว้เป็นพิเศษ ทั้งนี้ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการ แสดงเจตนา (Freedom of Contract)

2.3.2 สิทธิของผู้บริโภค

สิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ดังนี้³⁸

- 1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิกัดแก่ผู้บริโภค รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม
- 2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือรับบริการด้วยความสมัครใจของผู้บริโภค และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม
- 3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐาน เหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว
- 4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ
- 5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ 1) ข้อ 2) ข้อ 3) และ ข้อ 4) ดังกล่าว

สิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคนี้ เป็นบทบัญญัติยืนยันและรับรองสิทธิของผู้บริโภคขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้โดยไม่ลบล้างบทบัญญัติตามกฎหมายอื่นๆ ซึ่งอาจจะบัญญัติถึงสิทธิของผู้บริโภคไว้แล้วไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา

³⁸ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. เล่มเดิม. หน้า 5.

2.4 ทฤษฎีว่าด้วยหลักเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา

การศึกษาถึงทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา จำเป็นที่จะต้องศึกษาดังรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.4.1 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา

ทฤษฎีหลักเสรีภาพในการทำสัญญานับเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายนิติกรรม-สัญญา ที่ใช้กันแพร่หลายอยู่ทั่วไป และมีความเกี่ยวข้องกับส่วนต่างๆ ของนิติกรรม-สัญญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคู่สัญญา วัตถุประสงค์ของสัญญา หรือแบบของสัญญา และตามที่กล่าวมาแล้วว่า “หลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา” เป็นหลักกฎหมายซึ่งให้ความเป็นอิสระแก่บุคคลในการที่จะทำสัญญาตามที่เขาต้องการ ส่วนหลักเกณฑ์เรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาถือเป็นเพียงนโยบายทางกฎหมาย (Legal Policy) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเสรีภาพของบุคคลที่จะเปลี่ยนแปลงสิทธิของเขาได้ตามที่ต้องการ และเป็นหลักที่ให้เสรีภาพอย่างสมบูรณ์แก่คู่สัญญาในการที่จะกำหนดชนิด แบบ และเนื้อหาของสัญญาและขณะเดียวกันก็เป็นการจำกัดขอบเขตการแทรกแซงของรัฐในการทำสัญญาของคู่กรณีให้อยู่ในวงที่จำกัดที่สุด³⁹ และในศตวรรษที่ 19 ได้มีการพัฒนาหลักอิสระในทางแพ่ง (Private Autonomy) ขึ้นมาอีกหลักหนึ่งเพื่อใช้ในการพิจารณาประกอบกับหลักเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา โดยหลักอิสระในทางแพ่ง หมายถึง การที่บุคคลสามารถจัดการชีวิตส่วนตัวของตนได้โดยอิสระภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งสิ่งที่บุคคลจัดการภายใต้หลักอิสระในทางแพ่งนี้สามารถจัดการได้ทั้งเรื่องส่วนตัวและเรื่องทรัพย์สิน ต่อมาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 แนวความคิดเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาเริ่มเสื่อมถอยลง เนื่องจากในสภาพความเป็นจริงบุคคลแต่ละคนมีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกันประกอบกับมีข้อเท็จจริงอยู่ 3 ประการ ที่เป็นเหตุผลสำคัญในการทำลายเสรีภาพในการทำสัญญาตามกฎหมายสัญญาคลาสสิก สิ่งแรกคือ การเกิดขึ้นและการใช้แบบสัญญามาตรฐานอย่างกว้างขวาง ประการที่สองคือ การเสื่อมสลายของหลักความมีอิสระในการเลือกและเจตนาในกฎหมายลักษณะนี้ และประการที่สาม คือ การปรากฏขึ้นของคู่สัญญาที่เป็นผู้บริโภค⁴⁰ ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซงโดยการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นมาเพื่อคุ้มครองบุคคลที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า โดยการกระทำเช่นนี้เป็นการคำนึงถึงสถานะของบุคคล (Status)

³⁹ แหล่งเดิม.

⁴⁰ P. S. Atiyah. Op.cit. p.15.

2.4.2 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา

ทฤษฎีว่าด้วยหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็นทฤษฎีที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนี้ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของ “เจตนา” ของบุคคล ถือว่า “เจตนาของเอกชนมีค่าเหนือกว่าสังคม” (La Primante de Individu Sur La Socete) เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ทางสัญญา ซึ่งตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 ทฤษฎี คือ

1) ทฤษฎีเจตนา (Will Theory) ถือเอาเจตนาภายใน กล่าวคือ การก่อให้เกิดและผลของสัญญาขึ้นอยู่กับเจตนาที่คู่สัญญาเมื่ออยู่โดยแท้จริงภายใน มิใช่เจตนาที่แสดงออกมาภายนอกเท่านั้น ตามทฤษฎีนี้จะยอมรับหลักเรื่องการแสดงออกซึ่งเจตนา ในกรณีที่ไม่สามารถพิสูจน์ถึงเจตนาที่แท้จริงได้เท่านั้น เป็นทฤษฎีที่มุ่งคุ้มครองผู้แสดงเจตนา

2) ทฤษฎีการแสดงเจตนา (Declaration Theory) ถือเอาเจตนาที่แสดงออกมาภายนอก เนื่องจากไม่มีผู้ใดสามารถล่วงรู้เจตนาภายในของผู้แสดงเจตนาได้ โดยสัญญาถูกพิจารณาว่าเป็นข้อเท็จจริงทางสังคมซึ่งต้องให้ความมั่นคงที่ดีที่สุดแก่บุคคลที่รู้หรือเห็นได้เฉพาะที่แสดงออกมาเท่านั้น เป็นทฤษฎีที่มุ่งคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้รับการแสดงเจตนา⁴¹

ทฤษฎีหลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดสัญญาที่มีผลบังคับระหว่างคู่สัญญาโดยการแสดงเจตนาของคู่สัญญาเอง ทั้งนี้เพราะกฎหมายที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมในอันที่จะปรับกับปัญหาหลายกรณีที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอีกว่า ควรจะปล่อยให้เอกชนมีความคิดริเริ่มในการกำหนดและบังคับตามสิทธิของพวกเขา หลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเป็น “ทฤษฎี” ที่พบอยู่ในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) มากกว่าในระบบจารีตประเพณี (Common Law) ระบบประมวลกฎหมายยอมรับทฤษฎีเรื่องความยินยอมในสัญญาดังจะเห็นได้จากภาษิตกฎหมายที่ว่า “สัญญาที่มีผลสมบูรณ์ย่อมมีผลบังคับ” หรือ “สัญญาต้องเป็นสัญญา” (Pacta Sunt Servanda) ความเห็นนี้ตรงกับหลักกฎหมายที่ว่า “สัญญาจะก่อให้เกิดหนี้ทางกฎหมายได้ต้องมาจากความยินยอมของคู่กรณี และกฎหมายก็มีหน้าที่ในอันที่จะบังคับให้เป็นไปตามเจตนาของคู่กรณี” กล่าวโดยสรุปหลักดังกล่าวข้างต้นนี้มีหลักเกณฑ์ว่า “บุคคลต้องมีอิสระในการทำสัญญาตามที่เขาต้องการโดยปราศจากการแทรกแซง”⁴²

⁴¹ อรณช อาษาทองสุข. เล่มเดิม. หน้า 5.

⁴² ไชยยศ เหมะรัชตะ. เล่มเดิม. หน้า 81-82.

2.5 แนวคิดและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านธุรกิจการให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของต่างประเทศ

แนวคิดและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากการให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น มีดังรายละเอียดดังนี้

2.5.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในอเมริกามีพัฒนาการเกี่ยวกับ “สิทธิ” ของประชาชนเป็นพื้นฐาน สิทธิของผู้บริโภคในความเข้าใจของชาวอเมริกันแสดงออกทางรูปธรรมโดยการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องให้ผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคแก้ปัญหา มิได้เป็นการรอคอยฝ่ายเดียวโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐทั้งหมด กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นกฎหมายเฉพาะในแต่ละมลรัฐมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ข้อใหญ่ใจความไม่มีความแตกต่างกันในแง่ของการกำหนดนโยบายในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ข้อที่ควรสังเกตก็คือ แนวคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นยึดโยงอยู่กับระบบการค้าเสรีและการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม ดังนั้นในภาพรวมของนโยบายจึงแสดงออกให้เห็นผ่านทางกฎหมายสหพันธรัฐ ซึ่งกำหนดให้รัฐบาลกลางดำเนินการให้เกิดการค้าที่มีความเป็นธรรมต่อทั้งคู่แข่งทางธุรกิจและเป็นธรรมต่อผู้บริโภค กฎหมายที่กำกับดูแลกิจการพาณิชย์ของประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมชื่อ The Federal Trade Commission Act และกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ ชื่อ The Consumer Product Safety Act รวมทั้ง The Federal Food, Drug and Cosmetic Act

2.5.2 ประเทศญี่ปุ่น

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่เน้นการใช้มาตรการด้านกฎหมายของรัฐเป็นหลัก กล่าวคือ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้ออกกฎหมาย บังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าและบริการของประชาชน ดังจะเห็นได้จากการมีกฎหมายพื้นฐานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่เรียกว่า The Consumer Protection Fundamental Law ในปี ค.ศ. 1973 สภาได้ผ่านกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานเพื่อความปลอดภัยในการบริโภค ชื่อ Consumer Product Safety Law กำหนดเครื่องหมายสัญลักษณ์ของความปลอดภัยในสินค้าทั่วไป ถ้าหากสินค้าใดไม่มีตราสัญลักษณ์ที่กำหนดไว้ไม่สามารถจำหน่ายในตลาดได้ เครื่องหมายนี้เป็นเครื่องหมายที่ได้รับอนุมัติจากรัฐบาล แต่ปัจจุบันแนวโน้มที่จะลดบทบาทภาครัฐ ทำให้มีการกำหนดประเภทสินค้าที่ต้องได้ตราสัญลักษณ์น้อยลง และยอมให้ผู้ประกอบการเป็นผู้ตรวจสอบความมีมาตรฐานและให้สัญลักษณ์มากขึ้น ในปี ค.ศ. 1994 สภาผ่านกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ Product Liability Law กล่าวคือ ให้ผู้บริโภคได้มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้โดย

ไม่จำเป็นต้องนำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เพียงแต่นำสืบว่ามีความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ และความเสียหายเกิดขึ้นจากความบกพร่องนั้นนับได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งเพื่อชดเชยเยียวยาได้

2.6 ทฤษฎีและลักษณะของสัญญาเช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์แบบผสม กล่าวคือ ผสมระหว่างสัญญาเช่าและค้ำประกันว่าจะขาย ค้ำประกันว่าจะขายผูกพันผู้ให้ค้ำประกันแต่ฝ่ายเดียว สัญญาเช่าซื้อโดยตัวของสัญญานั้นไม่ส่งผลให้มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทันทีที่ทำสัญญาเป็นแต่เพียงความคาดหวังว่าจะมีการโอนกรรมสิทธิ์เมื่อผู้เช่าซื้อชำระเงินค่าเช่าซื้อครบตามงวด และสัญญาเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์สินในฐานะที่เป็นผู้เช่า กล่าวคือ ใช้ทรัพย์สินได้ภายในขอบเขตตามกำหนดในสัญญาเช่าหรือตามปกตินิยม และต้องสงวนรักษาและซ่อมแซมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 552 และ มาตรา 553

สัญญาเช่าซื้อ กฎหมายบังคับแบบไว้ คือ ต้องทำเป็นหนังสือเสมอไม่ว่าตัวทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาจะเป็นทรัพย์สินอะไรก็ตาม มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572

หากผู้เช่าซื้อชำระราคาค่าเช่าซื้อไม่ครบตามงวด กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อจะยังไม่โอนไปยังผู้เช่าซื้อ ภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่เป็นความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงตกเป็นพับแก่ผู้ให้เช่าซื้อในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินในขณะที่เกิดภัยพิบัติตาม มาตรา 567 ใน มาตรา 573 เปิดโอกาสให้ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อกลับคืนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งผลของการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อนั้น เงินที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระเป็นค่าเช่าซื้อ ผลของการเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยความผิดของผู้เช่าซื้อ นอกจากจะทำให้ผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อยังมีสิทธิริบเงินที่ได้ใช้มาแล้วทั้งสิ้น โดยมีต้องคำนึงว่าเงินดังกล่าวมีจำนวนเกินค่าเสียหายหรือไม่ตาม มาตรา 574

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย เปรียบเทียบต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค ใกล้เคียงกับการตรวจสอบความปลอดภัยของรถยนต์ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากรถยนต์นับเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหามาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคจากการใช้รถยนต์ โดยศึกษารายละเอียดดังนี้

3.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย

เนื่องจากเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนในสังคมยุคปัจจุบันอย่างมาก โดยเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ถูกนำมาใช้นั้นเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภค เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องซักผ้า คอมพิวเตอร์ เครื่องปรับอากาศ ซึ่งเครื่องใช้ดังกล่าวมีราคาสูงจนทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นผู้บริโภคไม่สามารถหาซื้อโดยชำระเงินในครั้งเดียวได้ ทำให้ต้องอาศัยระยะเวลาในการสะสมเงินเพื่อซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าดังกล่าว ซึ่งสถานะเช่นนี้อาจทำให้เศรษฐกิจแย่ลงเนื่องจากไม่มีภาวะหมุนเวียนทางการเงินในการตลาด และเพื่อเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจและเป็นการกระจายสินค้าจากท้องตลาดไปยังผู้บริโภคให้มากที่สุด ผู้ผลิตหรือผู้ขายจึงนำวิธีการเช่าซื้อมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการขาย โดยจัดให้ผู้บริโภคที่มาทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ผลิตหรือผู้ขายนั้น สามารถแบ่งชำระราคาซื้อเป็นงวดๆ ได้และเมื่อชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนแล้วกรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อจะตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที ดังนั้นจะเห็นว่าเครื่องใช้ไฟฟ้านับเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญเพราะเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นจึงควรที่ศึกษามาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยศึกษาถึงมาตรการในการคุ้มครองดังนี้

3.1.1 ความหมายและลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้า

ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 2 ได้ให้คำนิยามลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้า ดังนี้

“เครื่องใช้ไฟฟ้า” หมายความว่ารวมถึง เครื่องใช้หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) เครื่องใช้หรืออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) และเครื่องใช้หรืออุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (Audio Vision)

จากคำนิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 2 แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการให้คำนิยามค่อนข้างที่จะครอบคลุมเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกประเภท ดังนั้น การเข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเกือบทุกประเภทที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคนั้น ย่อมตกอยู่ภายใต้การควบคุมของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ดังนั้นจากคำนิยามดังกล่าวทำให้เครื่องใช้ไฟฟ้าเกือบทุกประเภทไม่มีการจำกัดประเภทหรือราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นย่อมเป็นการคุ้มครองผู้เข้าซื้อรายเล็กรายน้อยที่อาจทำสัญญาเข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในราคาไม่กีบาทย่อมได้รับการคุ้มครองตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ นี้ด้วย

แต่ถึงแม้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 2 จะให้คำนิยามลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้าข่ายการคุ้มครองตามประกาศฉบับนี้ในลักษณะที่กว้างและครอบคลุมเป็นสิ่งที่นักวิทยาศาสตร์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาใหม่เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคและเพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทนทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติประเภทน้ำมันที่จะหมดไปในอนาคตข้างหน้า ทั้งนี้สิ่งประดิษฐ์เหล่านี้อาจตกอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านการเข้าซื้อมากกว่าหนึ่งฉบับ เช่น รถยนต์ที่ใช้ไฟฟ้าเป็นพลังงานขับเคลื่อน เป็นต้น นอกจากนี้ การให้คำนิยามในลักษณะที่กว้างและครอบคลุมเช่นนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมโดยกฎหมายได้ กล่าวคือ แทนที่ผู้ประกอบการจะทำสัญญาเข้าซื้อกับผู้เข้าซื้อ ก็หันไปทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งที่เงื่อนไขในการหวังกรรมสิทธิ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงแทน ทั้งนี้เพราะสัญญาซื้อขายผ่อนส่งนั้นประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเข้ามาควบคุมเป็นการเฉพาะ สัญญาซื้อขายผ่อนส่งนั้นไม่ถูกจำกัดให้ต้องทำตามแบบดังเช่นที่กำหนดไว้ในสัญญาเข้าซื้อ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆะ ดังนั้นการทำสัญญาผ่อนส่งสังหาริมทรัพย์นั้นสามารถทำได้ง่ายกว่า เพราะคู่สัญญาสามารถทำได้ด้วยวาจาและหากคู่สัญญาทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งเป็นหนังสือแล้ว การทำสัญญาเป็นหนังสือนั้นก็จะไม่ถูกบังคับให้ต้องทำตามแบบหรือต้องถูกควบคุมให้ต้องทำสัญญาให้มีลักษณะดังที่กำหนดในกฎหมายดังเช่นกรณีของการทำสัญญาเข้าซื้อ นอกจากนี้เรื่องของแบบแล้ว ในกรณีการเลิกสัญญาหากผู้ขายต้องการที่จะเลิกสัญญา เพราะ

ผู้ซื้อผิดนัดชำระราคาที่ต้องชำระเป็นรายงวดแล้ว ผู้ขายสามารถเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องรอให้ผู้ซื้อผิดนัดติดกันสองงวดดังเช่นในกรณีของสัญญาเช่าซื้อ โดยเฉพาะสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า นั้น ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 4 (5) ที่ห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อกำหนดข้อสัญญาที่ให้ผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ น้อยกว่าสองงวดติดกัน นอกจากนี้ สัญญาซื้อขายผ่อนส่งนั้น ผู้เช่าซื้อ ไม่สามารถเลิกสัญญาได้ตามอำเภอใจ กล่าวคือ ผู้เช่าซื้อ ไม่มีสิทธิเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้ในระหว่างระยะเวลาใดๆ ก่อนการชำระราคาจะสิ้นสุดลงดังเช่นสัญญาเช่าซื้อที่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 กำหนดให้ผู้เช่าซื้อ มีสิทธิดังกล่าว และในกรณีที่ทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งสัญญาสูญหายหรือเสียหายไปเพราะเหตุสุดวิสัย หรือเพราะเหตุใดๆ อันมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ หรือผู้ซื้อ นั้น ถ้าเป็นกรณีของสัญญาเช่าซื้อนั้น การเกิดเหตุการณ์เช่นนี้มีผลให้สัญญาเช่าซื้อระงับไปทันที (มาตรา 567) แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ ผู้ให้เช่าซื้อสามารถที่จะกำหนดข้อสัญญาที่ให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าซื้อต่อไปจนครบได้และ ในกรณีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ก็ไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้กำหนดข้อสัญญาเช่นว่านี้ แต่หากเป็นกรณีสัญญาซื้อขายผ่อนส่งนั้น โดยหลักแล้วเมื่อทำสัญญาซื้อขายกันแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายย่อมโอนไปยังผู้ซื้อ ดังนั้น ภัยพิบัติใดๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังโดยไม่ใช่ความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมตกเป็นพับแก่ผู้ซื้อที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ (Res Perit Domino) กล่าวคือ ผู้ซื้อต้องรับผิดชอบชำระราคาต่อไปจนครบ (มาตรา 486) แต่หากว่าการทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งนั้น ผู้ขายได้ยึดหน่วงกรรมสิทธิ์ไว้มิให้โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคาครบถ้วนแล้ว หากเกิดภัยพิบัติใดๆ อันมิใช่ความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมตกเป็นพับแก่ผู้ขายซึ่งมีผลให้ผู้ซื้อไม่ต้องชำระราคาต่อไป (มาตรา 369)

3.1.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายที่ใช้เป็นหลักในการคุ้มครองผู้บริโภค คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

3.1.2.1 การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย

การคุ้มครองผู้บริโภคโดยมาตรการทางกฎหมายในประเทศไทยเริ่มชัดเจนเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งก่อนหน้านั้นผู้บริโภคในประเทศไทยได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคหลายฉบับ และมีหน่วยงานในภาครัฐหลายแห่งเป็นผู้บังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย หากพิจารณาหลักของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยพบว่า กฎหมายเหล่านี้เป็นกฎหมายมหาชนที่ให้อำนาจรัฐ

ในการบังคับด้วยการควบคุมการดำเนินกิจการทางธุรกิจ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย และเป็นธรรมต่อประชาชน โดยทั่วไป หน่วยงานที่มีผู้รู้จักคุ้นเคยว่าเกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองผู้บริโภคมีการประกาศใช้บังคับพร้อมกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข หรือที่เรียกกันว่า อย. เมื่อมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ก็เกิดหน่วยงานสังกัดสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีชื่อ สำนักงานคณะกรรมการผู้บริโภค แต่อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายมิได้ครอบคลุมงานที่หน่วยงานอื่นทำอยู่แล้ว แต่สามารถทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่ยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541 มาตรา 21 จึงอาจกล่าวได้ว่า การคุ้มครองผู้บริโภคโดยกลไกกฎหมายและหน่วยงานภาครัฐเป็นเรื่องป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น โดยมีวิธีบังคับโดยโทษทางอาญา เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมาย¹

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เป็นกฎหมายที่กำหนดขอบเขตให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องสินค้าหรือบริการทั่วไปในกรณีที่ไม่มีความคุ้มครองไว้ โดยที่จะไม่แทรกแซงต่อกฎหมายอื่นที่ได้บัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ แต่ขณะเดียวกันก็มีการนำเอามาตรการกฎหมายของตนไปใช้ในกฎหมายเหล่านั้นด้วย โดยกำหนดให้มีการคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าหรือบริการ 3 ด้าน คือ ด้านการโฆษณา มีคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา ด้านฉลาก มีคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก และด้านสัญญา มีคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเป็นผู้ดูแลให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคและกำกับดูแลผู้ประกอบการธุรกิจ

3.1.2.2 องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย

องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนหลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กรในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค อำนาจและหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือ 7 ประการดังนี้²

¹ สุขุม สุภนิษฐ์ ข เล่มเดิม. หน้า 17-18.

² มัชฌานา พรรณพวงพันธ์. (2550). ปัญหาการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค. หน้า 49-50.

- 1) รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาดำเนินการต่อไป ผู้บริโภคที่ถูกเอาเปรียบหรือได้รับอันตรายจากสินค้าหรือบริการใด สามารถร้องเรียนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
- 2) ติดตามและสอดส่องพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และจัดให้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าหรือบริการใดๆ ตามที่เห็นสมควรและจำเป็นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค
- 3) สนับสนุนหรือทำการศึกษาและวิจัยปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ร่วมกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานอื่น เพื่อที่จะได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้บริโภคได้ตรงกับปัญหาและความต้องการ
- 4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาแก่ผู้บริโภคในทุกระดับการศึกษา เกี่ยวกับความปลอดภัยและอันตรายที่อาจได้รับจากสินค้าหรือบริการ
- 5) ดำเนินการเผยแพร่วิชาการและให้ความรู้และการศึกษาแก่ผู้บริโภค เพื่อสร้างนิสัยในการบริโภคที่เป็นการส่งเสริมพลามัย ประหยัด และใช้ทรัพยากรของชาติให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
- 6) ประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานรัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมส่งเสริมหรือกำหนดมาตรฐานของสินค้าหรือบริการ
- 7) ปฏิบัติการด้านอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการหรือคณะกรรมการเฉพาะเรื่องมอบหมายที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

3.1.3 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีความชำรุดบกพร่อง

มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีความชำรุดบกพร่องนั้น จำต้องหา มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือปลอดภัย จากการใช้รถยนต์ โดยศึกษามาตรการทางกฎหมายดังนี้

3.1.3.1 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายสัญญา

มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายสัญญานั้น มีพื้นฐานของหลักกฎหมายสองประการประกอบกัน คือ หลักที่ว่าด้วยความรับผิดชอบในคำรับประกันสินค้า (Warranty) และหลักที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ในทางสัญญา (Privity of Contract) ซึ่งหลักความรับผิดชอบในทางสัญญานั้นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของคู่สัญญาและมีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญา ซึ่งเมื่อเกิดความเสียหายดังกล่าว จึงต้องนำกฎหมายทางสัญญาหรือทางละเมิดมาเป็นหลักในการฟ้องร้องคดีเพื่อเยียวยา

ความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยการฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญา นั้น ผู้บริโภคหรือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าจะต้องเป็นคู่สัญญากันเท่านั้นจึงจะมีสิทธิฟ้องร้องและเรียกร้องให้รับผิดชอบได้ตามหลัก Privity of Contract ซึ่งหลักนี้แต่เดิมใช้หลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) ที่มีพื้นฐานจากหลักปัจเจกชนนิยมและเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ที่ว่าบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีอิสระที่จะตกลงหรือมีนิติสัมพันธ์อย่างใดก็ได้ กฎหมายจึงให้สิทธิเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ดังนั้นเมื่อทำสัญญาอย่างใดไว้ก็ต้องบังคับให้เป็นไปตามสัญญา ซึ่งปัจจุบันหลักนี้ไม่สามารถให้คุ้มครองผู้ซื้อหรือผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ และปัจจุบันมีกฎหมายคุ้มครองเกี่ยวกับสัญญาที่ไม่เป็นธรรมด้วย และควรมีการควบคุมสัญญา (Control of Contract) หลักเกณฑ์ที่สำคัญของความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) ซึ่งคู่กรณีจะเรียกร้องให้รับผิดชอบกันได้ จะต้องมีความสัมพันธ์ในทางสัญญาต่อกันมีผลทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการผิดสัญญาหรือผิดคำรับประกันเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งจะดำเนินคดีต่อผู้ขาย จะต้องมีความสัมพันธ์ตามสัญญากับผู้ขายด้วย หรืออีกนัยหนึ่ง ต้องเป็นผู้ซื้อสินค้าจากผู้ขายโดยตรง แต่ในทางเป็นจริงโดยปกติแล้ว ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าชำรุดบกพร่อง มักจะไม่ใช้ผู้ซื้อสินค้านั้นเอง โดยอาจจะเป็นคนในบ้าน ลูกจ้าง หรือเพื่อนเป็นผู้ใช้สินค้าแทน จึงขาดความสัมพันธ์ในทางสัญญากับผู้ขายหรือผู้ผลิต ทำให้ไม่สามารถที่จะเยียวยาความเสียหายตามหลักสัญญาได้ เช่น ในคดี Brunnensalz ศาลสูงเยอรมันได้ตัดสินไว้เมื่อปี 1915 ข้อเท็จจริงได้ความว่า โจทก์เป็นผู้ซื้อเกลือเค็ลเกลือยา Brunnensalz ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของจำเลยมาจากร้ายขายยา ได้ฟ้องให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ผลิตรับผิดชอบในความเสียหายต่อสุขภาพของ โจทก์อันเกิดจากการบริโภคยานั้น ซึ่งมีเศษแก้วปะปนอยู่ด้วย ศาลได้วินิจฉัยว่า โจทก์ไม่อาจเรียกร้องให้จำเลยรับผิดชอบโดยอาศัยมูลสัญญาได้ เพราะ โจทก์ซึ่งเป็นผู้บริโภคไม่มีความสัมพันธ์ทางสัญญากับจำเลยซึ่งเป็นผู้ผลิต³

ในกรณีข้อจำกัดการใช้ความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา และการเปิดโอกาสให้เอกชนสามารถตกลงต่อรองโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ ย่อมทำให้ผู้มีอำนาจที่เหนือกว่าวางข้อกำหนดต่างๆ ในการจำหน่ายสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้บริโภค เนื่องจากผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้สัญญานั้นมีความได้เปรียบในฐานะที่มีอำนาจต่อรองมากกว่า โดยมีการกำหนดรูปแบบ (Form) มาใช้โดยทำสัญญาสำเร็จรูป เพื่อกำหนดข้อได้เปรียบของตนไว้ในสัญญาและมีเนื้อหาที่บิดเบือนไปจากกฎเกณฑ์ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา จนเป็นการทำลายหลักพื้นฐานของสัญญา กล่าวคือ หลักกฎหมายสัญญานั้นต้องการให้คู่สัญญาสามารถเจรจาตกลงกันอย่างยุติธรรมบนพื้นฐานเดียวกันและต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ แต่ปัจจุบันผู้บริโภคมักมีอำนาจในการต่อรองน้อยกว่า จึงมักไม่ได้รับความเป็นธรรม

³ มัชฌานา พรรณพวงพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 34-35.

1) การรับประกันสินค้า (Warranty)

การรับประกันสินค้า เป็นการสัญญาว่าจะรับผิดชอบหรือรับประกันอย่างหนึ่งอย่างใด โดยอาจเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) หรือการรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) ก็ได้

(1) การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty)

การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือรับประกันที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร ไม่ว่าจะเป็นโดยการโฆษณาหรือวิธีอื่นใด และถ้าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมิได้เป็นไปดังที่แสดงไว้ หากผู้ซื้อหลงเชื่อและได้รับความเสียหายจากการหลงเชื่อนั้น ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายได้โดยตรงจากผู้ขายตามสัญญา

(2) การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty)

การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือรับประกันที่ผู้ขายพึงมีต่อผู้ซื้อ แต่ไม่ได้แสดงออกโดยชัดแจ้ง เป็นการรับประกันที่มีกฎหมายรับรองและสร้างภาระความรับผิดให้แก่ผู้ขายว่าได้รับรองหรือรับประกันไว้เช่นนั้น แม้ว่าตามความเป็นจริงแล้วผู้ขายอาจไม่ได้รับรองเลยก็ตาม ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่อง ผู้ขายอาจต้องรับผิดด้วยการคืนราคาให้ผู้ซื้อชำระให้แก่ผู้ขายไปแล้ว นอกจากนี้ยังอาจต้องรับผิดในผลแห่งความเสียหายที่ผู้ซื้อได้รับนอกจากการคืนราคาด้วยก็ได้ ตามมาตรา 215⁴

ข. ความรับผิดในการรอนสิทธิ เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายเหมือนกับ ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่อง คือ แม้จะไม่ได้ตกลงกันให้ผู้ขายต้องรับผิด และแม้ผู้ขายไม่ทราบเหตุแห่งการรอนสิทธิ ผู้ขายก็ยังคงต้องรับผิด ซึ่งถือเป็นการรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) อย่างหนึ่ง โดยการรอนสิทธิที่ทำให้ทรัพย์สินที่ซื้อขายกันหลุดไปจากผู้ซื้อทั้งหมดหรือบางส่วน หรือตกอยู่ภายใต้บังคับสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่การใช้หรือเสื่อมความสะดวกในการใช้สอย หรือเสื่อมประโยชน์อันจะพึงได้แต่ทรัพย์สินนั้น ซึ่งผู้ซื้อไม่รู้เรื่องดังกล่าวในเวลาที่ทำการซื้อขาย เช่นนี้ผู้ขายต้องรับผิดต่อผู้ซื้อในการรอนสิทธิดังกล่าว (มาตรา 479) เช่นกัน⁵ กรณีการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้น คู่สัญญาอาจ

⁴ มาตรา 215 บัญญัติว่า “เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ไซ้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้.”

⁵ มาตรา 479 บัญญัติว่า “ถ้าทรัพย์สินซึ่งซื้อขายกันหลุดไปจากผู้ซื้อทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เพราะเหตุการรอนสิทธิก็ดี หรือว่าทรัพย์สินนั้นตกอยู่ในบังคับแห่งสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเป็นเหตุให้เสื่อมราคา

ตกลงจำกัดความรับผิดในความชำรุดบกพร่องหรือการรอนสิทธิได้โดยข้อสัญญา กล่าวคือ ตกลงกันให้ผู้ขายไม่ต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือการรอนสิทธิได้ (มาตรา 483)⁶ แต่การจำกัดความรับผิดเช่นว่านี้จะไม่คุ้มครองผู้ขายให้พ้นจากการต้องส่งคืนราคาแก่ผู้ซื้อในกรณีที่ที่มีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นเว้นแต่จะมีการระบุไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 484)⁷ กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามข้อสัญญาว่าไม่ต้องรับผิดดังกล่าวนี้ไม่คุ้มครองถึงความรับผิดของผู้ขายในผลของการกระทำของผู้ขายเอง หรือเนื่องมาแต่พฤติการณ์หรือผลแห่งข้อความจริงอันผู้ขายได้ทราบแล้วและปกปิดเสียไม่บอกให้ผู้ซื้อได้ทราบ (มาตรา 485)⁸

2) การให้ความคุ้มครองในข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

การให้ความคุ้มครองในข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนี้มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองอยู่ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยศึกษารายละเอียด ดังนี้

(1) พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 สภากังกรมได้เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเหนือกว่าคือโอกาสเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สงบสุขในสังคม รัฐจึงได้มีการกำหนดกรอบของการใช้หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและเสรีภาพของบุคคล โดยตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้นมา กล่าวโดยสรุปคือ พระราชบัญญัตินี้ให้ศาลมีอำนาจที่จะปรับลดระดับความรุนแรงของการได้เปรียบกันทางสัญญาลงได้ตามสมควร โดยได้วางแนวทางในการใช้ดุลยพินิจของศาลไว้

(2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 บัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคทางด้านสัญญา เพื่อแก้ไขปัญหาและป้องกันมิให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบในการทำสัญญากับผู้ประกอบการธุรกิจ โดยกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญาขึ้น

หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่การใช้ หรือเสื่อมความสะดวกในการใช้สอย หรือเสื่อมประโยชน์อันจะพึงได้ แต่ทรัพย์สินนั้น และซึ่งผู้ซื้อหาได้รู้ในเวลาซื้อขายไม่ก็ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิด.”

⁶ มาตรา 483 บัญญัติว่า “คู่สัญญาซื้อขายจะตกลงกันว่าผู้ขายจะไม่ต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิก็ได้.”

⁷ มาตรา 484 บัญญัติว่า “ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดนั้น ย่อมไม่คุ้มครองผู้ขายให้พ้นจากการต้องส่งคืนราคาตามราคาเว้นแต่จะได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น.”

⁸ มาตรา 485 บัญญัติว่า “ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดนั้น ไม่อาจคุ้มครองความรับผิดของผู้ขายในผลของการอันผู้ขายได้กระทำไปเอง หรือผลแห่งข้อความจริงอันผู้ขายได้รู้และปกปิดเสีย.”

3.1.3.2 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายละเมิด

ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้ประกอบธุรกิจจำต้องอาศัย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะละเมิดมาฟ้องคดีเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางแพ่ง มาตรา 420 เป็นกฎหมายที่ถือหลักความผิดตามทฤษฎีความผิด (Fault Theory) คือ ต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ผู้เสียหายต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ให้ได้ชัดเจนว่าจำเลย (ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบธุรกิจ) ได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ซึ่งหลักกฎหมายละเมิดมีหลักทฤษฎีทางกฎหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ ทฤษฎีรับภัยและทฤษฎีความผิด

1) ทฤษฎีรับภัย (Theory of Risk)

เดิมทฤษฎีรับภัยเป็นทฤษฎีกฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law) มีหลักว่า บุคคลใดก็ตามก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลนั้นจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่บุคคลนั้นทุกกรณีไป โดยไม่คำนึงถึงความผิดของผู้กระทำ

เหตุผลที่ผู้ถือทฤษฎีรับภัยอ้างว่า ไม่ควรมีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความผิดในเรื่องความรับผิดในละเมิดนั้น มีอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ

(1) เหตุผลทางกฎหมาย ผลแห่งความรับผิดทางละเมิด คือ การบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย มิใช่เป็นการลงโทษ เช่นเดียวกับผลแห่งความรับผิดทางอาญาดังนั้นกฎเกณฑ์ของทั้งสองจึงมีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงไม่ควรนำมาคำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางอาญา หากแต่เพียงเป็นผู้ก่อความเสียหายก็ควรถือว่าเป็นการละเมิดแล้ว

(2) เหตุผลทางพฤติกรรม เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นโดยหาผู้กระทำผิดไม่ได้ ก็ไม่ควรที่จะให้ผู้เสียหายต้องรับบาปเคราะห์นั้น โดยที่ผู้เสียหายมิได้เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย ดังนั้น ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจึงควรเป็นผู้รับผิดชอบจากความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการยุติธรรมมากกว่าที่จะให้ผู้เสียหายรับบาปเคราะห์ แต่การที่จะตัวผู้กระทำผิด จะต้องพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นความผิด และสิ่งใดผิดหรือสิ่งใดไม่ผิด ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้เพื่อหาเหตุผลและสามารถนำไปปรับใช้กับทุกสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เพื่อที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายอย่างเป็นธรรมและเหมาะสม

2) ทฤษฎีความผิด (Fault Theory)

แนวคิดทฤษฎีรับภัยได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ความรับผิดในความเสียหายจึงควรจะคำนึงถึงการทำความผิด หรือความประมาทเลินเล่อของผู้กระทำด้วย เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้กับสภาพสังคมใน ส่วนองค์ประกอบของความรับผิดตามทฤษฎีความผิดมีอยู่ 2 ประการ คือ องค์ประกอบทางการกระทำ อันได้แก่ การกระทำโดย

ผิดกฎหมายเป็นเหตุให้เขาได้รับความเสียหาย และในด้านองค์ประกอบทางจิตใจ ได้แก่ การกระทำ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออันเองแนวคิดทฤษฎีรับภัยได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและ เศรษฐกิจ ความรับผิดชอบในความเสียหายจึงควรจะคำนึงถึงการกระทำ ความผิด หรือความประมาท เลินเล่อของผู้กระทำด้วย เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้กับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยที่กฎหมายใน ภาคเอกชนพยายามที่จะพัฒนาควบคู่กันไปกับจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคม ซึ่งใน ระยะเวลาหลังมีแนวความคิดที่ว่า ผู้กระทำต้องจงใจหรือประมาทด้วย จึงจะต้องรับผิดชอบ ซึ่งความรับผิด ในทางละเมิดนั้นเกิดจากสาเหตุ 2 กรณีเท่านั้น ได้แก่ ความรับผิดในการละเมิดอันเกิดจากการกระทำ โดยจงใจและความรับผิดในทางละเมิดซึ่งเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ดังนั้นเมื่อทฤษฎี รับผิดมีการเปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นเหตุให้ทฤษฎีละเมิดที่มีจำต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยมีการ ยอมรับหลักที่ว่า ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น จะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อการกระทำของตนเป็นความผิด หลักนี้เรียกว่า หลักไม่มีความผิด หากปราศจากความผิด (No Liability without Fault) ทั้งนี้ด้วย เหตุผลที่ว่า เป็นการผิดศีลธรรมเกินไปที่จะลงโทษ โดยพิจารณาเพียงแง่มุมเดียวถึงผลแห่ง การกระทำนั้น โดยไม่มีการพิจารณาว่า ผู้กระทำมีเจตนามุ่งร้ายหรือไม่

สำหรับการบังคับใช้กฎหมายลักษณะละเมิดเพื่อการเยียวยาความเสียหาย ควรตระหนักให้ได้ว่า เมื่อสินค้าที่ผลิตขึ้นนั้นชำรุดบกพร่อง และเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ผู้ผลิต ย่อมมีหน้าที่พิสูจน์ให้เห็นว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นเป็นเพราะเหตุการณ์ที่ผู้ผลิตไม่ต้อง รับผิดชอบ ซึ่งเป็นการผลักภาระการนำสืบของผู้บริโภคมาใช้เพื่อผ่อนคลายภาระการนำสืบของ ผู้บริโภค ในคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้า

3.1.3.3 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายความรับผิดเด็ดขาดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า

สำหรับความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) เป็นผลมาจากทฤษฎีที่ว่า “ไม่มีความรับผิดถ้าปราศจากความผิด) และได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่จะถูกยกเลิก มีการ ยอมรับหลักใหม่ว่า ในบางกรณีจำเลยจะต้องรับผิดแม้ว่าจะมิได้กระทำผิดศีลธรรมและได้ใช้ความ ระมัดระวังตามสมควรแล้ว ซึ่งหลักใหม่นี้คือ หลักเรื่องความรับผิดเด็ดขาด เรื่องภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) กฎหมายได้กำหนดภาระการพิสูจน์ที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชยลักษณะละเมิด คือ กำหนดให้ผู้เสียหายพิสูจน์เพียงว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจาก สินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา (มาตรา 6) ผู้เสียหายไม่ต้องนำสืบพิสูจน์ถึงความปลอดภัยของสินค้า ในส่วนของเรื่องความปลอดภัย ของสินค้า ผู้ประกอบการจะเป็นผู้พิสูจน์เองว่าสินค้านั้นมีความปลอดภัย และหากผู้บริโภครับ

ผู้ประกอบการได้ทำข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบกิจการไว้ล่วงหน้าก่อนความเสียหายจะเกิดขึ้น ข้อตกลงดังกล่าวจะอ้างมาจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดไม่ได้ (มาตรา 9)

หลักความรับผิดโดยเด็ดขาดนี้ เป็นความรับผิดที่ผู้ผลิตจะต้องรับผิดแม้ผู้ผลิตจะขาดความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการผลิต ผู้ผลิตก็จะต้องรับผิดในความเสียหายนั้น เว้นแต่จะเข้าหลักยกเว้นที่ผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้น ลักษณะพิเศษของหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) อยู่ที่ผู้เสียหายและผู้ผลิต เพราะไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับผิดที่ระบุไว้ในสินค้าที่ชำรุดบกพร่องถือว่าไม่มีผลแต่ประการใด แต่การรับผิดโดยเด็ดขาดนี้โดยไม่มีเงื่อนไขยกเว้นความรับผิดไว้เลยย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ผลิต

หลักความรับผิดเด็ดขาด หมายถึง ความรับผิดที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดในการกระทำทั้งที่ไม่มีความผิด มิใช่การกระทำโดยมีเจตนาดีหรือเจตนาร้ายและไม่ว่าจำเลยจะทราบหรือไม่ทราบถึงการกระทำนั้นหรือไม่ก็ตาม จำเลยก็ไม่พ้นจากความรับผิด ซึ่งจะเห็นได้ว่าความรับผิดเด็ดขาดนี้เกิดขึ้นเพื่อที่จะแก้ปัญหาเรื่องการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยไม่มีคู่ความฝ่ายใดเป็นผู้ผิด แต่หากไม่กระทำเช่นนี้จะก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้บริโภคซึ่งถือเป็นคนส่วนใหญ่ ซึ่งเหตุผลของการกำหนดให้มีความรับผิดเด็ดขาดขึ้น เนื่องจากความเสียหายอันเกิดจากเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นบ่อยหรือเกิดขึ้นได้ง่าย แต่ผู้เสียหายไม่อาจพิสูจน์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นหรือพิสูจน์ได้ยาก เพราะอาจเป็นไปได้ว่าเหตุที่เกิดอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยแต่ผู้เดียว ที่เป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้น ผู้เสียหายอาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุได้เกิดขึ้นจริง แต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อันจะเป็นการแสดงถึงมูลกรณีหรือที่มาแห่งความประมาทเลินเล่อของจำเลย⁹

แต่เดิมกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคในเรื่องสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยกำหนดไว้ใน มาตรา 36 ให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าที่อาจเป็นอันตราย ดังนี้

1) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า สินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค คณะกรรมการอาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ ถ้าผู้ประกอบธุรกิจไม่ดำเนินการตามที่คณะกรรมการสั่งหรือดำเนินการล่าช้า โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร คณะกรรมการจะจัดให้มีการพิสูจน์โดยผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายก็ได้

2) ถ้าผลการทดสอบหรือพิสูจน์ปรากฏว่าสินค้านั้นเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค และกรณีไม่อาจป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากสินค้านั้นได้โดยการกำหนดฉลากตาม มาตรา 30 หรือตามกฎหมายอื่น ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้นและถ้าเห็นสมควร จะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงสินค้านั้นภายใต้เงื่อนไขตามที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้ ในกรณีที่

⁹ สายสุตา นิงสานนท์. (2525). ความรับผิดเด็ดขาดในกฎหมายลักษณะละเมิด. หน้า 48-49.

สินค้านั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้หรือเป็นที่สงสัยว่าผู้ประกอบการจะเก็บสินค้านั้นไว้เพื่อขายต่อไปคณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการทำลายหรือจะจัดให้มีการทำลาย โดยผู้ประกอบการเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายก็ได้

3) กรณีที่จำเป็นเร่งด่วน ถ้าคณะกรรมการมีเหตุที่น่าเชื่อว่าสินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้นเป็นการชั่วคราว จนกว่าจะได้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้า

4) ถ้าผู้ประกอบการขายสินค้าที่คณะกรรมการสั่งห้ามขายเพราะสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคตาม มาตรา 36 นี้ ผู้ประกอบการนั้นต้องระวางโทษตาม มาตรา 56 คือ จำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าผู้ประกอบการนั้นเป็นผู้ผลิตเพื่อขายหรือเป็นผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย ต้องระวางโทษหนักขึ้น คือ จำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แล้ว ปัจจุบันประเทศไทย ได้มีการตราพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ขึ้น โดยมีผลใช้บังคับในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2551¹⁰ โดยพระราชบัญญัตินี้ ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้บังคับ โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่าย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ และกำหนดให้ผู้ประกอบการเป็นผู้รับภาระในการพิสูจน์ว่าความเสียหายไม่ได้เกิดจากความบกพร่องของสินค้า

2) กำหนดให้การฟ้องคดีตามพระราชบัญญัตินี้ ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงและให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้ได้รับความเสียหายได้ด้วย

3) กำหนดอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายให้แตกต่างจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัว ผู้ต้องรับผิดชอบหรือภายในสิบปีนับแต่วันที่ส่งมอบสินค้า

เรื่องภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) กฎหมายได้กำหนดภาระการพิสูจน์ที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด คือ กำหนดให้ผู้เสียหายพิสูจน์เพียงว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้น

¹⁰ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. (2551, 20 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 125, ตอนที่ 36 ก.

เป็นไปตามปกติธรรมดา (มาตรา 6) ผู้เสียหายไม่ต้องนำสืบพิสูจน์ถึงความปลอดภัยของสินค้า ในส่วนของเรื่องความปลอดภัยของสินค้า ผู้ประกอบการจะเป็นผู้พิสูจน์เองว่าสินค้านั้นมีความปลอดภัย และหากผู้บริโภคกับผู้ประกอบการได้ทำข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการไว้ล่วงหน้าก่อนความเสียหายจะเกิดขึ้น ข้อตกลงดังกล่าวจะอ้างมาจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบไม่ได้ (มาตรา 9)

เรื่องอายุความ มาตรา 12 ได้กำหนดเรื่องอายุความไว้แตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ กำหนดให้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มีอายุความสามปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่มีการขายสินค้านั้น และในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ มีอายุความสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย

หากผู้บริโภคและผู้ประกอบการมีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายให้อายุความนั้นสะดวกอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา (มาตรา 13)

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ไว้ เช่น เรื่องการระงับการพิสูจน์ ได้กำหนดไว้ใน มาตรา 29 คือ ประเด็นข้อพิพาทข้อใดที่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบการออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะของกลุ่มความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการ เช่นนี้การระงับการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวจะตกอยู่กับกลุ่มความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการ

เรื่องอายุความ บัญญัติไว้ใน มาตรา 13 คือ กรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้บริโภคหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกินสิบปี นับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย เป็นการเพิ่มอายุความฟ้องร้องในคดีละเมิด ในกรณีที่เกิดความเสียหายจากสารพิษที่ไม่ปรากฏผลขึ้นในขณะนั้น เพราะการแสดงอาการของกรณีที่ได้รับสารพิษนั้น อาจจะต้องรอผลในการแสดงอาการ หากผู้ประกอบการและผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคมีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายให้อายุความนั้นสะดวกอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา (มาตรา 14)

เรื่องการชดเชยค่าเสียหาย ได้มีการบัญญัติถึงการเปลี่ยนสินค้าและค่าเสียหายในเชิงลงโทษซึ่งเป็นวิธีการชดเชยที่แตกต่างจากหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยการเปลี่ยนสินค้าได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 41 คือ หากศาลเชื่อว่าความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นอยู่ในขณะส่งมอบสินค้า และไม่อาจแก้ไขให้กลับคืนสภาพที่ใช้งานได้ตามปกติหรือถึงแม้จะแก้ไขแล้ว แต่หากนำไปใช้บริโภคแล้วอาจเกิดอันตรายแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคที่ใช้สินค้านั้น ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นก็ ได้ โดยคำนึงถึงลักษณะของสินค้าที่อาจเปลี่ยนทดแทนกันได้ พฤติการณ์ของผู้ประกอบธุรกิจ ตลอดจนความสุจริตของผู้บริโภคประกอบด้วย และหากผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการใช้สินค้าหรือได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สินค้านั้น ศาลสามารถมีคำสั่งให้ผู้บริโภคชดเชยค่าใช้ทรัพย์หรือค่าเสียหาย ให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจนั้นได้ตามที่เห็นสมควร

และค่าเสียหายในเชิงลงโทษได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 42 คือ กรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงสนใจต่อความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค หรือฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจที่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภคแล้ว ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้ประกอบธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

หลักความรับผิดโดยเด็ดขาดนี้ เป็นความรับผิดที่ผู้ผลิตจะต้องรับผิดแม้ผู้ผลิตจะขาดความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการผลิต ผู้ผลิตก็จะต้องรับผิดในความเสียหายนั้น เว้นแต่จะเข้าหลักยกเว้นที่ผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้น ลักษณะพิเศษของหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) อยู่ที่ผู้เสียหายและผู้ผลิต เพราะไม่มีนิติสัมพันธ์กัน ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับผิดที่ระบุไว้ในสินค้าที่ชำรุดบกพร่องถือว่าไม่มีผลแต่ประการใด แต่การรับผิดโดยเด็ดขาดนี้โดยไม่มีเงื่อนไขยกเว้นความรับผิดไว้เลยย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ผลิต ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดเงื่อนไขยกเว้นความรับผิดไว้โดยการเปิดโอกาสให้พิสูจน์เพื่อไม่ต้องรับผิด เช่น

หากผู้บริโภคใช้สินค้าไม่ถูกวิธีหรือเพราะในฉลากได้ มีการเตือนไว้แล้วยังฝ่าฝืนทำ ผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบหรือความเสียหายนั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้บริโภคหรือผู้ใช้สินค้าเอง¹¹

3.1.4 รูปแบบของการทำสัญญาธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาประเภทหนึ่ง จึงต้องตกอยู่ภายใต้หลักทั่วไปของนิติกรรม สัญญาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตั้งแต่เรื่องการแสดงเจตนา ซึ่งการแสดงเจตนาของคู่สัญญานั้น เจตนาที่แสดงออกของคู่สัญญาต้องตรงกับเจตนาที่แท้จริง ของคู่สัญญาและต้องปราศจากความสำคัญผิด กลั่นเอฉล และการข่มขู่ อีกทั้งยังต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของสัญญา โดยที่สัญญาที่ทำขึ้นนั้นต้องไม่มีวัตถุประสงค์อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เมื่อพิจารณากฎหมายที่บังคับควบคุมสัญญาเช่าซื้อในอดีต สัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไม่มีกฎหมายเข้ามาควบคุมไว้โดยเฉพาะกล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2544 สัญญาเช่าซื้อทุกประเภทจะตกอยู่ภายใต้หลักกฎหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 ถึงมาตรา 574 และในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อนั้นเป็นสัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภค หรือเป็นสัญญาสำเร็จรูป สัญญาเช่าซื้อจะตกอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งการควบคุมสัญญาเช่าซื้อตามกฎหมายดังกล่าวนั้นยังไม่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะผู้เช่าซื้ออย่างเพียงพอ ทั้งนี้ เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การควบคุมสัญญาเช่าซื้อนั้น ได้บัญญัติไว้ในลักษณะกว้างๆ เป็นการทั่วไปเพียง 3 มาตรา ซึ่งในบทบัญญัติทั้ง 3 มาตรานี้ก็ได้กล่าวถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของคู่สัญญาไว้อย่างชัดเจน หากต้องนำบทบัญญัติในเรื่องเช่าทรัพย์สินและซื้อขายมาเทียบเคียงใช้โดยอนุโลม ในกรณีของการควบคุมสัญญาเช่าซื้อตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ก็เป็นการควบคุมที่มีข้อจำกัดในเรื่องของผลของการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามที่พระราชบัญญัติกำหนดนั้นมีผลเพียงว่า หากข้อสัญญานั้นทำให้ผู้ประกอบการค้าได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมและให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 “ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบการค้า หรือวิชาชีพ หรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายเกินสมควร เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมและให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น” นอกจากนี้การระบุว่าข้อสัญญาใดไม่เป็นธรรมและอำนาจการบังคับให้ข้อสัญญานั้นมีผลเพียงเท่าที่เป็นธรรมแลพอสมควรแก่กรณีนั้น เป็นอำนาจของศาลในการที่จะพิจารณาข้อสัญญาในคดีพิพาท ซึ่งการพิจารณาว่าข้อสัญญาใดเป็นธรรมหรือไม่ย่อมต้องขึ้นอยู่กับ

¹¹ วัชรรา ตปนียนันท์. เล่มเดิม. หน้า 52.

คุณพินิจที่ไม่มีความแน่นอน เพราะเป็นเรื่องความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกประกอบกับอัตราการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของผู้บริโภคมีแนวโน้มสูงขึ้น ตามการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจึงอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 35 ทวิ “ในการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจึงมีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้

ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิใช่ข้อสัญญาเช่นนั้นจะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบ ผู้ประกอบเกินสมควร

2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดและเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนใหญ่ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบการจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้

การกำหนดตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา”

โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในการออกประกาศคณะกรรมการที่เป็นการควบคุมสัญญาตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา และวิธีการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้สัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า สัญญาตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542 ออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้สัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ฉบับนี้ ได้เข้ามาควบคุมสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าระหว่างผู้ให้เช่าซื้อที่เป็นผู้ประกอบการและผู้เช่าซื้อที่เป็นผู้บริโภค ซึ่งการควบคุมสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้น ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ได้เข้ามาควบคุมในลักษณะของการบังคับให้สัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นต้องมีลักษณะเป็นไปตามที่กำหนดในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ กล่าวคือ หากในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ กำหนดให้ในสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไขในสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าก็จำเป็นต้องมีข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไขดังเช่นที่ประกาศคณะกรรมการ

ว่าด้วยสัญญาฯ กำหนด และหากในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ กำหนดให้ในสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือความหมายในทำนองใดในสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าต้องไม่ใช่ข้อสัญญาในลักษณะดังที่กำหนดห้ามไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ นั้น โดยผลของการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 35 ตรี บัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องใช่ข้อสัญญาใด หรือต้องใช่ข้อสัญญา นั้นด้วยตาม มาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นไม่ใช่ข้อสัญญาดังกล่าว หรือใช่ข้อสัญญาดังกล่าว แต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ให้ถือว่าสัญญานั้นใช่ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช่ข้อสัญญาดังกล่าว ตามเงื่อนไขนั้นแล้วแต่กรณี” และ มาตรา 35 จัตวา “เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กำหนดให้ สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องไม่ใช่ข้อสัญญาใดตาม มาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นใช่ข้อสัญญาดังกล่าว ให้ถือว่าสัญญานั้นไม่มีข้อสัญญาเช่นว่านั้น”

3.1.5 สิทธิและหน้าที่ของผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาต่างตอบแทนประเภทหนึ่ง ดังนั้น สิทธิของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง กล่าวคือ สิทธิและหน้าที่เป็นของคู่กัน เมื่อฝ่ายหนึ่งมี สิทธิ อีกฝ่ายหนึ่งก็มีหน้าที่ที่จะต้องเคารพสิทธินั้น ในทำนองเดียวกัน เมื่อผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิ ผู้เช่าซื้อ ก็มีหน้าที่ เช่น ผู้เช่าซื้อ มีสิทธิได้รับ โอนกรรมสิทธิ์ได้รับ โอนกรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อ ก็มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ หรือหากผู้เช่าซื้อ มีสิทธิใช้สอยเครื่องใช้ไฟฟ้า ที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อ ก็มีหน้าที่ในการจัดให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สอยเครื่องใช้ได้อย่างปกติสุข

3.1.5.1 หน้าที่ของผู้เช่าซื้อตามสัญญา

หน้าที่ของผู้เช่าซื้อตามสัญญา ผู้เช่าซื้อ มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามข้อสัญญา ที่กำหนดในสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งข้อสัญญาต่างๆ ในสัญญาเช่าซื้อ นั้นคู่สัญญาอาจตกลงให้แตกต่างกันไป จากบทบัญญัติของกฎหมายได้ แต่อย่างไรก็ตามการตกลงกำหนดข้อสัญญาให้แตกต่างกันไปจาก บัญญัติของกฎหมายนั้นต้องไม่ขัดต่อประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 และกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน หน้าที่ในการเช่าซื้อเป็นหน้าที่หลักที่จัดว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้เช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าถือเป็นผู้ให้เช่าซื้อได้ ทั้งนี้ผู้ให้เช่าซื้อ ย่อมมีหน้าที่ชำระค่าเช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อ กำหนดไว้ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้เช่าซื้อต้องชำระราคาเช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อที่กำหนดไว้ซึ่ง โดยทั่วไปแล้วผู้เช่าซื้อต้องชำระราคาเช่าซื้อไม่น้อยกว่าสองงวด กล่าวคือ ผู้เช่าซื้อต้องชำระ ค่าเช่าซื้องวดแรกในวันทำสัญญาหรือที่เรียกว่าเงินดาวน์และต้องชำระค่าเช่าซื้อในงวดต่อๆ มา

หลังจากนั้นตามที่สัญญาเช่าซื้อกำหนด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการกำหนดระยะเวลาการเช่าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้านั้นผู้ให้เช่าซื้อมักจะกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายเดือนซึ่งหาก ในสัญญากำหนดระยะเวลาในการชำระค่าเช่าซื้อไว้ ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องชำระค่าเช่าซื้อให้ตรง ตามกำหนดในสัญญาเช่าซื้อ และหากผู้ให้เช่าซื้อไม่ชำระราคาค่าเช่าซื้อให้ตรงภายในกำหนด ย่อมเท่ากับว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ ซึ่งการผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อนี้ ในสัญญาเช่าซื้ออาจ กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจ่ายเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่าซื้อ อย่างไรก็ตาม การเรียกเบี้ยปรับหรือค่าปรับไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างใดนั้น ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 4 (7) ห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในกรณีที่ผู้เช่าซื้อ ผิดนัดชำระหนี้รวมกันแล้วเกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งในกรณีนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าเบี้ย ปรับหรือเงินอื่นใดนั้นคิดจากเงินจำนวนใดเป็นฐาน นอกจากนี้ หากผู้เช่าซื้อต้องการชำระค่าเช่าซื้อ ทั้งหมดในคราวเดียวโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดโดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวด ตามสัญญาเช่าซื้อเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อนั้น ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 3 (7) กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราที่ผู้ให้เช่าซื้อตกลงไว้กับผู้เช่าซื้อ ขณะทำสัญญา ซึ่งในกรณีนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดอัตราส่วนลดที่แน่นอนไว้ เพียงแต่กำหนดไว้ให้ เป็นเรื่องของความตกลงของผู้สัญญาโดยเฉพาะ

3.1.5.2 หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อ

หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่เช่นเดียวกับหน้าที่ของผู้เช่าซื้อตามสัญญา ผู้ให้เช่า ซื้อมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามข้อสัญญาที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่าซื้อ ทั้งนี้ข้อสัญญาที่กำหนดไว้ใน สัญญาเช่าซื้อที่จะก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้ให้เช่าซื้อนั้นต้องเป็นข้อสัญญาที่ไม่ขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อตาม เวลา สถานที่ และด้วยวิธีการที่ได้ตกลงกัน หรือหากมิได้ตกลงกันให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบ เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่มีความชำรุดบกพร่องตั้งแต่ก่อนหรืออย่างน้อยที่สุดในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบเครื่องใช้ไฟฟ้า ที่เช่าซื้อต้องไม่ถูกรอนสิทธิเพราะบุคคลอื่นมีสิทธิดีกว่ามาก่อน หรือบุคคลอื่นมีสิทธิดีกว่าภายหลังจากการทำสัญญาแล้ว โดยเป็นเพราะความผิดของผู้ให้เช่าซื้อ

3.1.6 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัตินี้ บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์จาก ข้อสัญญาที่จำกัด หรือยกเว้นความรับผิดชอบที่ไม่เป็นธรรม โดยบทบัญญัติส่วนใหญ่มุ่งคุ้มครอง ผู้บริโภคด้วยการบัญญัติให้ข้อสัญญาที่ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่ไม่เป็นธรรมไม่ผลบังคับกับ ผู้บริโภค บุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครองได้แก่ บุคคลที่เข้าทำสัญญาที่มีข้อสัญญาสำเร็จรูป

ทางธุรกิจที่เป็นลายลักษณ์อักษรของกลุ่มสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่สัญญาประกันภัย สัญญาที่เกี่ยวกับการสร้างหรือโอนผลประโยชน์ในที่ดิน สัญญาเกี่ยวกับการโอนสิทธิหรือผลประโยชน์ในสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์หรือข้อมูลทางการค้า เป็นต้น

มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ของกลุ่มสัญญา โดยเฉพาะฝ่าย ผู้เช่าซื้อ ที่จำเป็นต้องยอมรับข้อสัญญาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและใช้อย่างสัญญาสำเร็จรูปตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มุ่งโดยตรงถึงมาตรการทางสัญญา ในการกำหนดรูปแบบของสัญญามีให้มีข้อสัญญาที่กลุ่มสัญญาตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งหากมีข้อตกลงเช่นนั้นในสัญญา จะมีผลให้ข้อสัญญาดังกล่าวไม่มีผลบังคับใช้ได้เลย ผลของข้อจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ในบางกรณีอาจจะมีผลบังคับได้ภายใต้เงื่อนไขความสมเหตุสมผล บังคับได้เพียงใดในแต่ละกรณีตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

สำหรับหน่วยงานหรือองค์กรในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้คือ ศาล โดยศาลมีอำนาจในการตีความสัญญาและสามารถมีคำสั่งห้ามมิให้ใช้ข้อตกลงเช่นนั้นในสัญญา

มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับ คือ มาตรการทางสัญญา โดยมีบทบัญญัติห้ามมิให้ผู้จำหน่ายสินค้าหรือบริการใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับผู้บริโภค หากมีการใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ให้ถือว่าข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนั้นไม่มีผลผูกพันผู้บริโภคและสัญญาจะยังคงมีผลผูกพันคู่สัญญาต่อไปเฉพาะข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม โดยกฎหมายให้อำนาจศาลเป็นผู้พิจารณาว่าการใช้ข้อสัญญานั้นเป็นการใช้ข้อสัญญาที่เป็นธรรมหรือไม่ และศาลสามารถมีคำสั่งห้ามไม่ให้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้นในสัญญา

3.1.7 มาตรการเยียวยาความเสียหาย

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มีการกำหนดมาตรการเยียวยาความเสียหาย ดังต่อไปนี้

3.1.7.1 การเปลี่ยนสินค้า (Replace)

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 41 ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงลักษณะของสินค้าที่อาจเปลี่ยนแปลงทดแทนกันได้¹²

¹² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 41.

3.1.7.2 การชดเชยค่าสินไหมทดแทน (Compensation)

การชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 ว่าด้วยหนี้ ผู้บริโภคสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนซึ่งรวมถึงค่าเสียหายได้ และหากเป็นกรณีกฎหมายลักษณะละเมิดก็สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้เช่นกัน

3.1.7.3 การคืนค่าสินค้า (Refund)

มาตรการในการคืนราคาค่าสินค้าจะเกิดขึ้นจากการตกลงกันระหว่างคู่สัญญา หากเป็นกรณีก่อนที่จะมีการดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อศาล มักจะเป็นมาตรการที่ใช้ควบคู่กับมาตรการคืนสินค้า (Return)¹³

3.1.7.4 การเรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่าย (Recall Product Market)

มาตรการในการเรียกคืนสินค้าเป็นมาตรการที่ผู้ประกอบการใช้บังคับเอง โดยเมื่อผู้ผลิตรู้ว่าสินค้าของตนเกิดความบกพร่อง ผู้ประกอบการจะเป็นผู้เรียกคืนสินค้าที่บกพร่องนคืนจากผู้บริโภคที่ซื้อสินค้านั้นไป แต่ประเทศไทยมาตรการในการเรียกคืนสินค้านั้น ผู้ประกอบการจะไม่นำมาใช้ ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดมาตรการในการเรียกคืนสินค้าเป็นมาตรการทางปกครองของหน่วยงานของรัฐ ในการใช้บังคับผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าที่ไม่มีความปลอดภัยออกมาจำหน่ายในท้องตลาด ตลอดจนกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการดำเนินการเรียกเก็บสินค้าออกจากตลาด (Product Recall Market)

3.1.7.5 การให้ใช้ราคา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้มีการรับคืนสินค้าได้ โดยการรับคืนสินค้าเป็นมาตรการหลังจากที่มีคำพิพากษาของศาลแล้ว ดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 43 (1) ซึ่งกำหนดให้ศาลที่ได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีผู้บริโภคหรือจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ หากปรากฏว่าสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยรวม ซึ่งสินค้านั้นได้จำหน่ายไปแล้ว หรือยังมีวางจำหน่ายอยู่ในท้องตลาด ศาลมีอำนาจในการสั่งให้ผู้ประกอบการประกาศและรับสินค้าคืนเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่ศาลกำหนด¹⁴

¹³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 43 (1).

¹⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 43 (1).

3.1.7.6 ห้ามผลิต ห้ามนำเข้าและการทำลายสินค้า

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ตาม มาตรา 43 ได้กำหนดว่า ถ้าสินค้านั้นไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้มีความปลอดภัยได้ ศาลจะมีคำสั่งห้ามผู้ประกอบการผลิตหรือนำเข้าสินค้านั้นก็ได้ และหากเป็นที่สงสัยว่าผู้ประกอบการจะเก็บสินค้าที่เหลือไว้เพื่อจำหน่ายต่อไป ให้ศาลมีอำนาจสั่งผู้ประกอบการทำลายสินค้าที่เหลือนั้นด้วย¹⁵

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าของต่างประเทศ (ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น)

เนื่องจากเครื่องใช้ไฟฟ้านับว่าเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวัน จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริโภคโดยทั่วไป ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยศึกษากฎหมายของต่างประเทศเพื่อนำมาศึกษาและนำมาปรับใช้กับกฎหมายของไทยให้เกิดประโยชน์และมีความเหมาะสม โดยศึกษารายละเอียดดังนี้

3.2.1 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคในแต่ละประเทศ จะแตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ โดยออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากสินค้า และได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเป็นธรรมในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้น

3.2.1.1 การคุ้มครองผู้บริโภคของต่างประเทศ

การคุ้มครองผู้บริโภคนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประชาชนในประเทศ จึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายของต่างประเทศเพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายของไทยอย่างเหมาะสม โดยศึกษารายละเอียดดังนี้

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกามีความตื่นตัวในเรื่องสิทธิของตนเองเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ในเรื่องสิทธิเสรีภาพของตนเอง จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปสู่การรวมตัวจัดตั้งองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายเป็นอย่างมาก โดยจะแบ่งตามชนิดและประเภทของผู้บริโภค ประกอบกับการจัดตั้งองค์กรในการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถทำได้ง่าย ดังนั้นถึงแม้จะมีโดยมีหน่วยงานของรัฐบาล หรือองค์การของรัฐบาลในระดับสหพันธรัฐ (Federal) และมลรัฐ (States) เป็นผู้จัดระเบียบ

¹⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 43 (2).

2) ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองผู้บริโภคที่เน้นบทบาทของรัฐมากกว่าการให้ผู้บริโภคคุ้มครองตนเองหรือฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย โดยใช้มาตรการทางกฎหมายผ่านระบบบริหารและใช้โทษทางอาญาเป็นเครื่องมือในการกำหนดให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยในปี ค.ศ. 1994 สภาได้ออกกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law) เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค กล่าวคือ ให้ผู้บริโภคมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้โดยไม่จำเป็นต้องนำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของตน เพียงแต่นำสืบว่ามีความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ และความเสียหายเกิดขึ้นจากความบกพร่องนั้น นับได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งเพื่อชดเชยค่าเสียหายและได้รับการเยียวยาโดยวิธีการนำสืบที่แตกต่างจากคดีละเมิดทั่วไป

3.2.1.2 องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค

เนื่องจากต่างประเทศให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประชาชนในประเทศ จึงมีองค์กรที่คุ้มครองผู้บริโภคจากสินค้า ดังนี้

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่มีลักษณะเป็นสมาคมหรือสมาพันธ์ระดับชาติต่างมีส่วนในการคุ้มครองผู้บริโภค และมีทั่วไปในทุกมลรัฐ แต่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการฟ้องคดีเพื่อผู้บริโภค เพราะคดีเหล่านี้หากไม่ฟ้องโดยผู้เสียหายก็อาจให้อัยการของรัฐ (Attorney General) หรือสหพันธรัฐฟ้องร้องให้ได้ ส่วนองค์กรภาคธุรกิจเอกชน (Better Business Bureau (BBB)) ก็มีส่วนในการคุ้มครองผู้บริโภคเช่นกันในแง่ของการรับเรื่องราวที่ผู้บริโภคร้องเรียนและดำเนินการประสานกับธุรกิจที่ถูกร้องเรียนเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาหาก่อนถึงขั้นตอนการฟ้องร้องคดีกัน โดย BBB มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบพฤติกรรมของธุรกิจด้วยกัน และเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อดำรงความเป็นธรรมในตลาดที่มีการแข่งขัน¹⁶

2) ประเทศอังกฤษ

หน่วยงานหรือองค์กรที่ควบคุมดูแลตามข้อบังคับของ Unfair Terms in Consumer Contracts Regulation 1999 ได้กำหนดให้มีหน่วยงานดังต่อไปนี้

(1) คณะกรรมการการค้าของรัฐบาลที่ทำหน้าที่พิจารณากฎหมายและควบคุมการแข่งขันทางการค้าที่ไม่ยุติธรรม (Office of Fair Trading) มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคด้วยการสอดส่องเพื่อป้องกันและให้คำแนะนำแก่ผู้บริโภคเมื่อได้รับการร้องทุกข์จากผู้บริโภคเข้าทำสัญญากับผู้จำหน่ายสินค้าและบริการ โดยกฎหมายให้อำนาจยื่นการให้มาตรการออกคำสั่งห้ามมิให้ผู้จัดหาสินค้าและบริการใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับผู้บริโภค

¹⁶ สุขุม ศุภนิคย์ ค เล่มเดิม. หน้า 71-73.

(2) องค์กรตรวจสอบ (Qualifying Body) เป็นหน่วยงานที่ถูกแต่งตั้งขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ Director General of Fair Trading มี โดยมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับ Director General of Fair Trading ในการป้องกันและดูแลผู้บริโภคและในกรณีที่มีการร้องทุกข์จากผู้บริโภค หน่วยงานเหล่านี้สามารถให้คำแนะนำและความเห็นแก่ Director General of Fair Trading ว่ากรณีที่มีการร้องทุกข์เข้ามานั้นจะถือว่ามีการใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่

3) ประเทศญี่ปุ่น

ปัจจุบันองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่ทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น (The Japan Consumer Information Center: JCIC) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น สำนักงานการคุ้มครองผู้บริโภคแห่งชาติ (National Center for Consumer Affairs: NCCA) ทำหน้าที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค รวมทั้งกระจายข้อมูลไปยัง Consumer Center ในท้องถิ่น โดยทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์และระงับข้อพิพาทที่ผู้บริโภคประสบปัญหา กับธุรกิจในพื้นที่โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย¹⁷

3.2.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีความชำรุดบกพร่อง

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีความชำรุดบกพร่องจำต้องศึกษาถึง มาตรการทางกฎหมายเพื่อสามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเป็นธรรม โดยศึกษารายละเอียดดังนี้

3.2.2.1 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายสัญญา

มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายสัญญา (Warranty) นั้น ผู้ที่จะอ้างหลักนี้ได้จะต้องมีความสัมพันธ์ทางสัญญา คือเป็นคู่สัญญานั้นเอง ถ้าไม่ใช่คู่สัญญาที่ไม่สามารถนำหลักกฎหมายสัญญามาใช้บังคับได้

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาสาระสำคัญของความรับผิดชอบในหลักนี้อยู่กับ คำรับประกันสินค้าและความไว้วางใจของโจทก์ที่มีต่อคำรับประกันที่ผู้ผลิตได้แสดงไว้ การที่จะบังคับคดีให้จำเลยรับผิดชอบได้ โจทก์จึงมีภาระต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ตนได้รับหรือรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าที่จำเลยได้แสดง โดยชัดแจ้งและเชื่อถือไว้วางใจตามคำรับประกัน หรืออย่างน้อยต้องพิสูจน์ถึงความรู้ของตนเกี่ยวกับคำรับประกันและต้องพิสูจน์ว่า คำรับประกันที่แสดงเช่นนั้นผิดพลาดและ

¹⁷ แหล่งเดิม.

เพราะเหตุแห่งความผิดพลาดนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ เมื่อโจทก์พิสูจน์ได้ดังนี้แล้ว ผู้ผลิตหรือจำเลยจะต้องรับผิดชอบ

2) ประเทศญี่ปุ่น

การฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญาสามารถกระทำได้โดยอาศัย หลักกฎหมายใน มาตรา 570¹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นในเรื่องของความรับผิดชอบในกรณีความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์ (Latent Defect) และ มาตรา 415¹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นในเรื่องของการชำระหนี้ไม่ถูกต้อง (Imperfect Performance) ซึ่งตาม มาตรา 570 นั้น ผู้ซื้อสามารถฟ้องร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบในกรณีที่สินค้าที่ขายนั้นมีความชำรุดบกพร่องที่ไม่อาจเห็นประจักษ์ได้ในขณะที่รับมอบสินค้าและผู้ซื้อไม่รู้ถึงความชำรุดบกพร่องดังกล่าว โดยอาจฟ้องเพื่อเลิกสัญญาหรือเรียกค่าเสียหาย เนื่องจากการฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญา ดังนั้นผู้เสียหายซึ่งไม่ได้เป็นผู้ซื้อสินค้าโดยตรงจากผู้ขายจึงไม่อาจฟ้องร้องผู้ขายได้ และความรับผิดของผู้ขายตาม มาตรา 570 นี้ ไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย หรือ Consequential Loss อื่นๆ

3.2.2.2 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายละเมิด

หลักกฎหมายละเมิดนั้นเกิดจากกรณีที่ไม่สามารถเรียกร้องในทางสัญญาได้ กล่าวคือ ผู้เสียหายไม่ได้มีนิติสัมพันธ์กันในทางสัญญา จึงทำให้ต้องนำกฎหมายในเรื่องละเมิดมาปรับใช้

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

เดิมความรับผิดในกฎหมายลักษณะละเมิดในประเทศสหรัฐอเมริกามีผลบังคับแก่คู่กรณีต่อเมื่อจำเลยต้องมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ ซึ่งมีหน้าที่เกิดจากความสัมพันธ์กันตามกฎหมาย เช่น ความผูกพันในฐานะคู่สัญญา ปัจจุบันหลักทั่วไปของความรับผิดโดยประมาทเลินเล่อ (Negligence) บัญญัติอยู่ใน The Restatement (Second) of Torts (1965) มาตรา 282 ได้ให้ความหมายของความประมาทเลินเล่อไว้ว่า “ความประพฤติ (Conduct) ที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย สำหรับการปกป้องบุคคลอื่นต่อความเสี่ยงของภัยอันตรายโดยไม่มีเหตุสมควร

¹⁸ Article 570 provides:

“If any latent defect exists in the object of the sale, the provisions of Article 566 shall apply mutatis mutandis, except in the case of compulsory sale by official auction.”

¹⁹ Article 415 provides:

“If an obligor fails to effect performance in accordance with the tenor and purport of the obligation, the obligee may demand compensation for harm; the same shall apply in case where performance becomes impossible for any cause for which the obligor is responsible.”

(Unreasonable risk of harm) มาตรฐานของความประพฤตินี้บุคคลจะต้องปฏิบัติตาม คือ มาตรฐานของบุคคลที่มีความระมัดระวังตามสมควรภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น”

2) ประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุ่นนั้นผู้เสียหายอาจฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ขายให้รับผิดชอบในทางละเมิดได้ตามความใน มาตรา 709 ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น²⁰ ซึ่งผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ความผิด “Fault” ของผู้ผลิตหรือผู้ขาย คือ ต้องพิสูจน์ว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายกระทำโดยประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์เสียหาย โดยปกติแล้วศาลญี่ปุ่นถือว่าโจทก์จะต้องนำหลักฐานมาพิสูจน์ให้เห็นโดยปราศจากความสงสัย (Beyond a Reasonable Doubt) ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ แม้ว่าศาลจะพยายามลดภาระในการพิสูจน์ของผู้เสียหายในเรื่องนี้ด้วยการกำหนดหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายโดยเข้มงวด แต่ก็ยังเป็นภาระที่ค่อนข้างยุ่งยากแก่ผู้เสียหายอยู่ดี

3.2.2.3 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายความรับผิดชอบจากความเสียหายอันเกิดจากสินค้า

มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายความรับผิดชอบจากความเสียหายนั้น ในหลายๆ ประเทศนำหลักนี้มาใช้ เนื่องจากหลักกฎหมายละเมิดนั้น ผู้เสียหายนำสืบพิสูจน์ได้ยากประกอบกับข้อมูลการผลิตต่างๆ อยู่ที่ผู้ประกอบการจึงเป็นการยากที่จะนำสืบได้ว่าผู้ประกอบการมีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ จึงทำให้มีการนำความรับผิดชอบมาใช้อย่างกว้างขวางเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

²⁰ Article 709 provides:

“A person who intentionally or negligently violates a right of another person shall be liable for damages resulting therefrom.”

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมีการบัญญัติอยู่ใน The Restatement (Second) of Torts (1965) มาตรา 402A²¹ ซึ่งมลรัฐเกือบทั้งหมดภายในประเทศสหรัฐอเมริกาต่างนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาบัญญัติไว้ในกฎหมายของมลรัฐเพื่อใช้บังคับแก่ความรับผิดทางละเมิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและจำหน่ายสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง

2) ประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุ่น มีการนำหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) มาใช้เนื่องจากเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าและมีความซับซ้อนมาก ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตก็อยู่ในความรู้และความครอบครองของผู้ผลิตแต่เพียงผู้เดียวเกือบทั้งหมดจึงเป็นการยากที่ผู้เสียหายจะนำสืบได้ว่า ผู้ผลิตนั้นกระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) มาใช้โดยผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อ หรือความผิด (Fault) ของผู้ผลิต หรือผู้ขาย แต่ความรับผิดเด็ดขาดนี้ไม่ใช่ “Absolute Liability” กล่าวคือ ผู้เสียหายยังคงต้องพิสูจน์ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง และความเสียหายที่ตนได้รับนั้นเป็นผลมาจากความชำรุดบกพร่อง

²¹ Section 402A of The Restatement (Second) of Torts (1965) provides:

“Special Liability of Seller of Product for Physical Harm to User of Consumer

(1) One who sells any product in a defective condition unreasonably dangerous to the user or consumer of to his property is subject to liability for physical harm thereby caused to the ultimate user of consumer, or to his property, if

(a) the seller is engaged in the business of selling such a product, and

(b) it is expected to and does reach the user or consumer without substantial change in the condition in which it is sold.

(2) The rule stated in Subsection (1) applies although

(a) the seller has exercised all possible care in the preparation and sale of his product, and

(b) the user or consumer has not bought the product from or entered into any contractual relation with the seller.”

3.2.2.4 มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยศึกษากฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น มีดังนี้คือ

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

ความรับผิดในผลิตภัณฑ์นี้พัฒนามาจากความรับผิดตามละเมิด โดยประมาทเลินเล่อ (Negligence) และพัฒนาต่อมาเป็นการรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ซึ่งความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้เกิดมาจากการแสดงความคิดเห็นผ่านทางบทความและข้อเขียนทางกฎหมายของนักกฎหมายที่สนับสนุนให้ศาลนำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดในทางละเมิดมาใช้กับคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง

2) ประเทศญี่ปุ่น

ในปี ค.ศ. 1994 ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้กฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law: PL Law) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1995 โดยได้เปลี่ยนแนวคิดจาก Conduct-Based Liability (ซึ่งจะต้องมีการพิสูจน์ว่าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย) มาเป็นการทดสอบสินค้า และการรับผิดชอบทางกฎหมาย (Product Defect-Based Liability) ที่เน้นถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ผลิต โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาอีกต่อไปว่าผู้ผลิตจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากการที่สินค้าชำรุดบกพร่องหรือไม่ ซึ่งเป็นแนวคิดในเรื่องของความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability)

3.2.3 มาตรการในการตรวจสอบความปลอดภัยของเครื่องใช้ไฟฟ้า

มาตรการในการตรวจสอบความปลอดภัยของรถยนต์จำเป็นต้องศึกษาถึงองค์กรที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบความปลอดภัยรวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภค และการตรวจสอบความปลอดภัยของรถยนต์ โดยศึกษารายละเอียดดังนี้

3.2.3.1 องค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบและคุ้มครองผู้บริโภค

องค์กรที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบและคุ้มครองผู้บริโภคของต่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกามีพื้นที่ที่กว้างขวางมาก และประชาชนมีความรู้ในเรื่องสิทธิของตนเป็นอย่างดี หน้าที่ของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลสหพันธรัฐหรือรัฐบาล

มลรัฐมีหน้าที่ควบคุมกำกับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย โดยสิทธิของพลเมืองอาจถูกจำกัดได้เท่าที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนทั่วไปเท่านั้น²² ดังนั้น จึงมีการรวมตัวกันเรียกร้องให้รัฐบาลจัดตั้งองค์กรต่างๆ ในการรับรองสิทธิของผู้บริโภค และดูแลผู้บริโภคภายในสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ประชาชนยังมีการรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคของตนเอง

2) ประเทศญี่ปุ่น

องค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่ทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น (The Japan Consumer Information Center: JCIC) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคแห่งชาติ (National Center for Consumer Affairs: NCCA) ทำหน้าที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค รวมทั้งกระจายข้อมูลไปยังศูนย์กลางลูกค้า (Consumer Center) ในท้องถิ่น โดยทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์และระงับข้อพิพาทที่ผู้บริโภคประสบปัญหาเกี่ยวกับธุรกิจ ในท้องถิ่น โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย²³

3.2.3.2 มาตรการเยียวยาความเสียหาย

เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่องหรือเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จึงควรมหามาตรการเยียวยาความเสียหายเพื่อความเป็นธรรมและเหมาะสม ซึ่งของต่างประเทศเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากความชำรุดบกพร่อง ในประเทศสหรัฐอเมริกามีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย ดังนี้ การซ่อมแซมความบกพร่องของสินค้า การเปลี่ยนสินค้า การคืนสินค้า การเรียกคืนสินค้า การคืนราคาสินค้า การชดเชยราคาสินใหม่ทดแทน รวมถึงการเรียกค่าเสียหายต่างๆ ทั้งค่าเสียหายธรรมดา (ค่าเสียหายตามความเป็นจริง) ค่าเสียหายในทางธุรกิจ เป็นต้น

(1) การซ่อมแซมความบกพร่องของสินค้า (Repair)

มาตรการในการซ่อมแซมสินค้า ซึ่งมาตรการในการซ่อมแซมความเสียหายนี้ถือเป็นมาตรการแรกในการเยียวยาความเสียหายโดยสินค้านี้มีคุณภาพไม่เป็นไปตามคำรับประกันของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย โดยรัฐบัญญัติเฉพาะจะกำหนดไว้ในเรื่องการรับประกันเต็มรูปแบบ (Full Warranty) ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้รับประกันไม่มีการตกลงเรื่องการรับประกันกับผู้ซื้อโดยตรง และได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการรับประกันไว้

²² สุขุม สุภนิษฐ์ ข เล่มเดิม. หน้า 53-54.

²³ สุขุม สุภนิษฐ์ ค เล่มเดิม. หน้า 17.

(2) การเปลี่ยนสินค้า (Replace)

มาตรการในการเปลี่ยนสินค้า ได้กำหนดให้เป็นมาตรการต่อจากการซ่อมแซมยานยนต์ คือ หากผู้ผลิตไม่สามารถดำเนินการซ่อมแซมสินค้าให้ได้มาตรฐานตามที่ได้ให้คำรับประกันไว้ ผู้ซื้อสามารถเรียกร้องให้ผู้ผลิตทำการเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ตนก็ได้ การเรียกร้องให้ผู้ผลิตทำการเปลี่ยนสินค้าให้แก่ผู้ซื้อใหม่นี้เป็นสิทธิของผู้ซื้อโดยเฉพาะ

(3) การเรียกคืนสินค้า (Recall)

มาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค เพื่อที่จะดำเนินการควบคุมความปลอดภัยของสินค้าหลังจากที่สินค้าได้มีการจำหน่ายแก่ผู้บริโภคแล้ว คือ การนำสินค้าที่ได้จำหน่ายไปยังผู้บริโภคกลับคืนมา

(4) การคืนเงินค่าสินค้า (Refund)

การคืนเงินค่าสินค้า หากไม่สามารถทำการซ่อมแซมให้ได้มาตรฐานตามคำรับประกันของตนได้ ให้คืนเงินค่าสินค้า โดยสิทธิในการเลือกนี้เป็นการเลือกระหว่างรับเงินค่าสินค้าคืน (Refund) หรือเปลี่ยนสินค้าใหม่ (Replace) โดยการคืนเงินค่าสินค้านี้ ผู้ผลิตจะดำเนินการคืนเงินค่าสินค้าให้แก่ผู้บริโภค โดยหักค่าเสื่อมราคาจากการใช้สินค้านั้นก่อน

(5) การเรียกค่าเสียหาย (Damages)

การเรียกค่าเสียหายของประเทศสหรัฐอเมริกา สามารถแบ่งออกเป็นค่าเสียหายที่เป็นการเยียวยาความเสียหาย (Compensatory Damages) กับค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) สำหรับค่าเสียหายที่เป็นการเยียวยาความเสียหาย (Compensatory Damages) เป็นค่าเสียหายที่ตามปกติศาลจะสั่งให้จ่ายแก่ผู้เสียหายเพื่อชดเชยเยียวยาความเสียหายที่ได้รับ

2) ประเทศญี่ปุ่น

ประเภทของความเสียหายที่จะได้รับการเยียวยาและขอบเขตของความรับผิดชอบของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีดังต่อไปนี้คือ

(1) ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และจิตใจ

Product Liability Law, Article 3 ของประเทศญี่ปุ่นนั้นบัญญัติว่า ความเสียหายที่จะได้รับการเยียวยาตามความในกฎหมายฉบับนี้ คือความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคล ยกเว้นความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั่นเอง แต่ Product Liability Law ก็ไม่ได้กำหนดขอบเขตของค่าสินไหมทดแทนเอาไว้ว่าจำเลยจะต้องรับผิดชอบ

มากนักน้อยเพียงใด ดังนั้นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่นในเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการทำละเมิด²⁴

(2) ความเสียหายแก่ทรัพย์สิน

Product Liability Law, Article 3 ของประเทศญี่ปุ่น บัญญัติไว้แต่เพียงว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวสินค้าที่ชำรุดบกพร่องเองนั้น ไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ แต่กฎหมายญี่ปุ่นก็ไม่ได้กำหนดเป็นเงื่อนไขว่าทรัพย์สินใดที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้ Product Liability Law ดังนั้นแม้เป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อการค้าก็ได้รับความคุ้มครอง ซึ่งกรณีนี้จะแตกต่างจาก EC Directive

3.2.4 กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อของต่างประเทศ

กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาเช่าซื้อของต่างประเทศเช่นประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย มีรายละเอียดดังนี้

3.2.4.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นระบบกฎหมายแบบ Common Law พระราชบัญญัติเช่าซื้อ (Hire-Purchase Act) ก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติเช่าซื้อของประเทศอังกฤษ ธุรกิจการให้เช่าซื้อได้รับความยินยอมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้ขายสินค้าสามารถจำหน่ายสินค้าของตนได้มากขึ้น โดยผู้ขายสินค้าจะทำการติดต่อกับสถาบันการเงินเพื่อให้สถาบันการเงินให้สินเชื่อแก่ผู้เช่าซื้อ โดยผู้เช่าซื้อจะทำการชำระค่าเช่าซื้อแก่สถาบันการเงินโดยตรง รัฐบาลจึงเห็นควรให้มีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการเช่าซื้อในประเทศอังกฤษ

3.2.4.2 ประเทศออสเตรเลีย

สำหรับประเทศออสเตรเลียนั้น พระราชบัญญัติ Hire-Purchase Act 1959 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมธุรกรรมเช่าซื้อและซื้อขายโดยผ่อนชำระ บุคคลที่กฎหมายคุ้มครองได้แก่ ผู้เช่าซื้อที่เข้าทำสัญญาเช่าซื้อซึ่งอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยรวมถึงสัญญาซื้อขายโดยผ่อนชำระ ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจศาลในการบังคับการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ ซึ่งศาลมีอำนาจที่จะนำสัญญาเช่าซื้อมาพิจารณาใหม่หากปรากฏแก่ศาลว่าสัญญาดังกล่าวไม่ยุติธรรมและทำให้คู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าเสียเปรียบอย่างมาก ศาลมีอำนาจให้การเยียวยาแก่ผู้เช่าและผู้ค้าประกัน จากการที่ต้องจ่ายเงินมากเกินไปสำหรับราคาสินค้า ค่าธรรมเนียม และเงินจำนวนอื่นใด โดยศาลมีอำนาจปรับให้ตามความยุติธรรมและสมเหตุผล และหากศาลเห็นว่า

²⁴ Yukihiro Asami. (2000). *The Product Liability Law in Japan*. p. 63.

มีบุคคลอื่นที่มีชื่อเสียงของทรัพย์สิน ได้รับกำไร หรือผลประโยชน์อื่นใด จากธุรกรรมซึ่งศาลได้ตัดสินแล้วว่าไม่ยุติธรรมและทำให้คู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าต้องเสียเปรียบเกินควร

3.2.5 มาตรการพิสูจน์ค่าเสียหายและชดเชยวันความรับผิด

เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายนั้นฝ่ายใดจะต้องมีหน้าที่ในการพิสูจน์ จึงต้องศึกษาดังนี้

1) ภาระการพิสูจน์ค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทน

แม้ผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นจะเป็นไปตามหลัก Strict Liability กล่าวคือ ไม่ต้องพิจารณาว่าผู้ที่ต้องรับผิดชอบนั้นได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือไม่ แต่เป็นการเน้นเรื่องความชำรุดบกพร่องของสินค้า

2) ชดเชยวันความรับผิดในต่างประเทศ

เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการมีหน้าที่พิสูจน์ว่าความเสียหายนั้นไม่ใช่ความผิดของตน ซึ่งทางกฎหมายมีการกำหนดชดเชยวันในความรับผิดในกรณีที่ความเสียหายไม่ได้เกิดมาจากตัวสินค้าหรือไม่ได้เกิดจากความผิดของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ ดังต่อไปนี้

(1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติชดเชยวันความรับผิดของผู้ผลิตไว้โดยชัดเจน ขึ้นอยู่กับศาลของแต่ละรัฐ ซึ่งพอจะประมวลชดเชยวันความรับผิดได้ดังนี้

ก. ผู้เสียหายหายสมควรใจเข้าเสี่ยงภัยเองและใช้สินค้านั้นๆ ทั้งที่รู้ว่าสินค้านั้นชำรุดบกพร่องโดยไม่มีเหตุอันสมควร กรณีนี้ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ผลิตได้

ข. การใช้สินค้าผิดวิธี (Product Misuse) เนื่องจากผู้ผลิตมีหน้าที่ต้องผลิตสินค้าที่ปลอดภัยออกสู่ท้องตลาด ผู้ผลิตจึงต้องคาดหมายด้วยว่าสินค้าที่ตนผลิตนั้นจะมีการนำไปใช้โดยผิดวิธีหรือไม่ ดังนั้นผู้ผลิตจึงต้องจัดให้มีคำเตือนกำกับสินค้าเกี่ยวกับการใช้ผิดวิธีด้วย และผู้ผลิตสามารถต่อสู้ได้ว่าผู้เสียหายใช้สินค้าโดยไม่ถูกต้องนั้นเฉพาะกรณีที่เป็นการใช้สินค้าที่ผิดวิธีโดยไม่อาจคาดหมายได้เท่านั้น (Unforeseeable Missue)

ค. ผู้เสียหายมีส่วนผิด (Comparative Negligence) หลัก Comparative Negligence นั้นไม่ใช่การยกเว้นความรับผิดทั้งหมดของจำเลย แต่เป็นการลดความรับผิดในการชดเชยค่าเสียหายไปตามสัดส่วนความผิดของ

ง. State-of-the-art-Defense ข้อยกเว้นความรับผิดชอบนี้คือ จำเลยต่อสู้ว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในขณะที่ยังผลิตขึ้นและขายไปนั้น ไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่าจะเกิดอันตรายแก่โจทก์ หรือไม่สามารถที่จะออกแบบและผลิตสินค้าให้ดีกว่านั้นได้²⁵

(2) ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นในเรื่อง Product Liability Law ได้ระบุข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตไว้ในกรณีดังต่อไปนี้

ก. เมื่อผู้ผลิตสามารถพิสูจน์ได้ว่าระดับของความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขณะที่มีการส่งมอบสินค้านั้น ไม่สามารถที่จะตรวจพบความชำรุดบกพร่องนั้นได้

ข. ในกรณีของการผลิตชิ้นส่วนที่นำไปใช้ในการผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย หากผู้ผลิตชิ้นส่วนสามารถพิสูจน์ได้ว่าความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นนั้นเนื่องมาจากคำสั่งที่เกี่ยวกับการออกแบบของผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายและตนไม่ได้ประมาทเลินเล่อในการผลิตชิ้นส่วนนั้น ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผู้ประกอบการรายย่อย

²⁵ วัชชีรา ตปนิยพันธ์. เล่มเดิม. หน้า 82-84.

บทที่ 4

ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับ การทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

สภาพสังคมและเศรษฐกิจรวมถึงเทคโนโลยีในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการหรือผู้ขายสินค้าผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น และในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการขั้นสูงมาใช้พัฒนาผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ว่ามีความปลอดภัยหรือบกพร่องหรือไม่ ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี เอกชนสามารถประกอบการอย่างใดก็ได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย โดยรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการของเอกชน ทำให้เอกชนมีสิทธิและเสรีภาพในการทำสัญญาภายใต้หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) จึงทำให้มีการผลิตสินค้าต่างๆ ออกมา โดยผู้ประกอบการแต่ละรายจะผลิตสินค้าออกมาเพื่อแข่งขันกันอย่างไม่มีการบังคับ ซึ่งเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการไม่คำนึงถึงความสำคัญต่อความปลอดภัยของผู้บริโภคในการบริโภคสินค้านั้น ดังนั้นจึงต้องมีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและมือฉกร์ในการตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้า ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้า และได้รับความเป็นธรรมเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ปัจจุบันแม้จะมีพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นมาเพื่อจะแก้ไขปัญหาคความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ตาม แต่ ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตมักจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อผลิตสินค้าให้ได้สินค้าในปริมาณมากในราคาที่ลงทุนต่ำเดิมหรือในราคาต้นทุนที่ถูกลง จึงทำให้สินค้าที่ผลิตขึ้นมานั้นไม่มีคุณภาพทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้าหรือบริการที่ไม่ปลอดภัย ประกอบกับการแข่งขันทางการตลาดสูงขึ้น จึงได้มีการนำกลยุทธ์ในการขายสินค้าทุกรูปแบบเพื่อขายสินค้าของตน ซึ่งมักทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของสินค้ากับผู้บริโภคจนเกิดกรณีพิพาทระหว่างกันขึ้น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตซึ่งมีอำนาจทุนและวิทยาการต่างๆ เหนือกว่าผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบ ผู้บริโภคที่ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ามีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่พึงพอใจกับการใช้

เพราะความบกพร่องที่ไม่อาจตรวจพบในขณะที่ซื้อสินค้า เนื่องจากเครื่องใช้ไฟฟ้ามีส่วนประกอบต่างๆ มากมาย ซึ่งส่วนประกอบเหล่านี้จะผลิตกันแบบแยกชิ้นส่วนแล้วจึงนำมาประกอบรวมกัน ดังนั้นจึงทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบพบเห็นความชำรุดบกพร่องได้ด้วยตนเอง ความชำรุดบกพร่องมักจะพบเมื่อผู้บริโภคได้นำเครื่องใช้ไฟฟ้าไปใช้ ซึ่งเป็นการตรวจพบในภายหลังจากที่ได้มีการซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไปใช้ ซึ่งการทำงานของระบบต่างๆ ที่กล่าวมานั้นผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบได้จากสภาพที่มองเห็นด้วยตาเปล่า และการตรวจสอบต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อีกทั้งต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัยในการตรวจสอบและบางรุ่นอาจต้องใช้คอมพิวเตอร์เฉพาะด้านในการตรวจสอบ จึงเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะตรวจสอบถึงความชำรุดบกพร่องของอุปกรณ์ที่เป็นส่วนประกอบได้ อีกทั้งมาตรการตรวจสอบความปลอดภัยของรถยนต์ในประเทศไทยก็ยังไม่มีความมาตรฐานที่เพียงพอ นับตั้งแต่มีการตรวจชำระระบบบัญชีนิติในบรรพ 3 ใหม่ และประกาศยกเลิกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เดิมโดยใช้บทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่แทน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2475 เป็นต้นมา ซึ่งนับเป็นระยะเวลา 80 ปีมาแล้ว ที่ได้มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะเช่าซื้อเข้าไปไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้เช่าซื้อกับผู้ให้เช่าซื้อนั้นยังคงมีลักษณะเป็นไปอย่างเรียบง่ายมิได้มีความซับซ้อน กล่าวคือ ในสมันก่อนการทำสัญญาไม่ว่าจะเป็น สัญญาเช่าทรัพย์ สัญญาซื้อขาย หรือสัญญาเช่าซื้อ มิได้มีลักษณะเป็นการแข่งขันหรือผูกขาดสินค้าเชิงพาณิชย์โดยสิ้นเชิงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้เช่าซื้อกับผู้เช่าซื้อในอดีตมีลักษณะเป็นเพียงบุคคลธรรมดา แต่เมื่อถึงสภาพสังคมในยุคปัจจุบันและเศรษฐกิจได้มีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป และรวดเร็วไปอย่างรวดเร็ว เกิดการขยายตัวทางการค้า โดยผู้ประกอบการธุรกิจจึงมุ่งหมายแต่จะผลิตสินค้าเพียงอย่างเดียวเพื่อให้ทันต่อความต้องการของตลาดมาสู่ผู้บริโภค ฐานะของผู้ให้เช่าซื้อจึงยกระดับจากที่เป็นเพียงบุคคลธรรมดากลายเป็นผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าไม่ว่าจะเป็น อำนาจทางการเงิน อำนาจทางเจรจาในการดำเนินการทางธุรกิจ ดังนั้นรูปแบบในการทำสัญญาเช่าซื้อจึงเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ มีลักษณะกำหนดเงื่อนไขในส่วนที่เป็นสาระสำคัญเป็นการล่วงหน้าโดยคู่สัญญาอีกฝ่ายมิได้มีส่วนร่วมในการร่วมเจรจา ส่วนเงื่อนไขรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่สำคัญ ผู้ประกอบการธุรกิจมักจะตกลงให้เป็นไปตามสิทธิหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามเดิม

แม้ว่าจะได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาใช้บังคับ โดยข้อสัญญาที่จะถูกตรวจสอบให้อยู่ในกรอบแห่งความเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีได้ตาม มาตรา 4 วรรค 1 อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ก็มีลักษณะที่จำกัดเช่นกัน คือ จะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เช่าซื้อได้ ก็ต่อเมื่อ นำคดีขึ้นสู่ศาลในวันนัดยื่นเท่านั้นซึ่งเท่ากับว่าแม้เงื่อนไขในสัญญาเช่าซื้อที่มีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูปจะเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคก็ตาม หากมิได้เป็นคดีขึ้นสู่ศาล ข้อสัญญานั้นก็ยังบังคับใช้ได้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคจะได้รับ

การแก้ไขเพิ่มเติมออกมาเป็น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ด้วย เพราะความมุ่งหมายที่จะให้มีการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคให้มากขึ้นกว่าเดิมจะได้มีการกำหนดสิทธิของผู้บริโภค คือ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญามากขึ้น รวมทั้งสามารถออกมาตราการคุ้มครองผู้เช่าซื้อทางด้านสัญญาโดยให้ คณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญาสามารถกำหนดให้ ธุรกิจบางประเภทที่คณะกรรมการเห็นว่า เป็นธุรกิจที่เข้าข่ายเอาเปรียบผู้บริโภคให้เป็นธุรกิจที่ควบคุม โดยธุรกิจนั้นจะต้องจัดทำข้อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคให้เป็นไปตามประกาศที่คณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญานั้นกำหนด

ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ก็ถือว่าเป็นธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่ผู้บริโภคนิยมทำสัญญา มากในปัจจุบันกับผู้ประกอบการทางธุรกิจ เนื่องจากเป็นวิธีที่ผู้บริโภคที่มีทรัพย์สินไม่เพียงพอ ในการทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดในคราวเดียว จึงเลือกที่ทำสัญญาผ่อนชำระเงินเป็นงวดๆ ไป จนครบกำหนดในสัญญา ผู้ประกอบการธุรกิจจึงได้อาศัยโอกาสดังกล่าวกำหนดเงื่อนไขหรือภาระ ผูกพันที่ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ามีต่อผู้ให้เช่าซื้อ เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเอาเปรียบ ผู้บริโภค คณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญาจึงได้ออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญา เรื่องให้ ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายพิเศษอีกฉบับหนึ่ง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะได้มีการแก้ไขด้วยการออกประกาศฉบับดังกล่าวมาคุ้มครองผู้บริโภคแล้วก็ตาม แต่ปัญหาการบังคับใช้ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาอยู่ไม่น้อย จึงจำต้องวิเคราะห์และศึกษาปัญหาดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อ เครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544

การให้ความคุ้มครองสัญญาเช่าซื้อที่ทำระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคนั้น ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ มีปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมของเครื่องใช้ไฟฟ้ามีลักษณะ กว้างและครอบคลุมเครื่องใช้ไฟฟ้าเกือบทุกประเภท โดยไม่มีการจำกัดประเภทหรือราคาของ เครื่องใช้ไฟฟ้านั้นและไม่กำหนดการคุ้มครองสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าว่าต้องมีกำหนด ระยะเวลาเท่าใด ดังนั้นการให้ค่านิยมลักษณะของเครื่องใช้ไฟฟ้าในกรณีเช่นนี้ย่อมเป็นการ คุ้มครองผู้เช่าซื้อรายเล็กรายน้อยที่อาจทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ในราคาไม่มากและได้ ทำสัญญาเช่าซื้อในระยะเวลาอันสั้น แต่การกำหนดนิยามดังกล่าวมีลักษณะกว้างและครอบคลุม เช่นนี้อาจทำให้ผู้ประกอบการหลีกเลี่ยงกฎหมาย โดยไม่ทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้บริโภค แต่หันไปทำ สัญญาอย่างอื่นที่ไม่มีกฎหมายควบคุมเป็นการเฉพาะแทน เช่น สัญญาซื้อขายผ่อนส่ง เป็นต้น ซึ่งกรณีเช่นนี้การหลีกเลี่ยงกฎหมายเป็นเรื่องที่ไม่อยู่ในความควบคุมของกฎหมาย เพราะกฎหมาย นั้นไม่สามารถไปจำกัดการทำสัญญาของกลุ่มสัญญา โดยจำกัดประเภทของสัญญาได้ตามหลักเสรีภาพ

ในการทำสัญญา ประกอบกับการทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าแม้จะมีกฎหมายเข้ามาควบคุมดูแลเป็นการเฉพาะก็ตาม แต่สัญญาเช่าซื้อก็ยังเป็นที่นิยมในวงการผู้ประกอบการธุรกิจ โดยเฉพาะในสถาบันการเงินต่างๆ ทั้งนี้ เพราะสัญญาเช่าซื้อมีข้อดีตรงที่กรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อยังคงอยู่กับผู้ให้เช่าซื้อ โดยกรรมสิทธิ์ยังไม่ได้โอนไปยังผู้เช่าซื้อทันทีที่ทำสัญญา ดังเช่นสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง แม้ว่าสัญญาซื้อขายผ่อนส่งนั้น ผู้ขายจะสามารถทำสัญญาที่กำหนดเงื่อนไขที่เหนียวรั้งกรรมสิทธิ์ไม่ให้โอนไปยังผู้ซื้อได้จนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคาครบถ้วนตามสัญญา ซึ่งการกำหนดข้อสัญญาดังกล่าวเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น เพราะโดยทั่วไปแล้วถ้าไม่ได้กำหนดข้อสัญญาในลักษณะเหนียวรั้งไม่ให้กรรมสิทธิ์ไว้ กรรมสิทธิ์ย่อมจะ โอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ชำระค่าสัญญาซื้อขายกัน

เพื่อเป็นการป้องกันการหลีกเลี่ยงการควบคุมตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ผู้ประกอบการอาจหันไปทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งที่มีเงื่อนไขในการไม่ให้กรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าโอนไปทันที ดังนั้น จึงจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 โดยเพิ่มนิยามคำว่า “เช่าซื้อ” ให้มีความหมายรวมถึง การทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ฉบับนี้ด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

พิจารณาจาก พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญา เรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 จะเห็นได้ว่าความพยายามของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติที่บัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมการให้สินเชื่อเช่าซื้อโดยมีความมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะผู้เช่าซื้อเป็นหลัก หากแต่บทบัญญัติดังกล่าว ยังไม่เพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค เนื่องจากกฎหมายที่กล่าวมา ถูกบัญญัติขึ้นโดยมีหลักการพื้นฐานมาจากบทบัญญัติว่าด้วยเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในขณะที่รูปแบบทางของการทำธุรกรรมเช่าซื้อในประเทศไทยมีการพัฒนารูปแบบการให้เช่าซื้อและนิติสัมพันธ์ของกลุ่มสัญญา ซึ่งอาจทำให้ลักษณะของการให้เช่าซื้อมีความคล้ายคลึงกับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ทำให้กฎหมายที่บัญญัติออกมาเพื่อใช้บังคับกับการเช่าซื้อไม่สอดคล้องกับสภาพการทำธุรกรรมเช่าซื้อในสังคม อีกทั้งกฎหมายแต่ละฉบับ มีวัตถุประสงค์นำมาใช้ควบคุมผู้ให้เช่าซื้อบางประเภทและคุ้มครองผู้เช่าซื้อสินค้าบางกลุ่มเท่านั้น จึงทำให้ผู้เช่าซื้อ

บางกลุ่มไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ถูกเอารัดเอาเปรียบโดยผู้ประกอบการและไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อไว้โดยเฉพาะเพื่อใช้บังคับและรองรับกับรูปแบบการให้สินเชื่อเช่าซื้อที่เกิดขึ้นในสังคม มีขอบเขตที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นอันเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เช่าซื้อและควบคุมธุรกิจเช่าซื้อให้มีประสิทธิภาพ

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการในการลงโทษ

มาตรการกำหนดบทลงโทษที่มีบทลงโทษอาญาที่ชัดเจน และสามารถลงโทษทั้งนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคลที่มีการฝ่าฝืนกฎหมาย ตาม มาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นความผิดที่เปรียบเทียบได้ตาม มาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัตินั้น แต่การไม่มีมาตรการทางปกครองสำหรับกรณีนี้ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่รุนแรงพอทำให้ผู้ประกอบการนิติบุคคล ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับ ดังนั้นทำให้ผู้ประกอบการไม่มีความเกรงกลัวต่อความผิด จึงจำเป็นต้องมีการนำมาตรการทางปกครองมาใช้บังคับผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อด้วย

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการเยียวยาความเสียหายกรณีผิดสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ทางสัญญาเกี่ยวกับการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้น คือ การที่ไม่สามารถปกป้องผู้เสียหายตามความเป็นจริงอันเกิดจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้านั้น เนื่องจากความรับผิดชอบมีผลบังคับใช้แก่กรณีเท่านั้น หากเป็นบุคคลภายนอกซึ่งรับเอาเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไปใช้ต่อแล้วได้รับความเสียหายจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีความชำรุดบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ถึงขนาดเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ผู้เสียหายนั้นถือว่าเป็นผู้เสียหายตามความเป็นจริง แต่ก็ไม่สามารถเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากเครื่องใช้ไฟฟ้าจากผู้ผลิต เนื่องจากบุคคลทั้งสองดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้เช่าซื้อ จึงเป็นผลทำให้ความรับผิดในทางสัญญาไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญาได้ และปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผู้ผลิตกับผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกันตามสัญญาซื้อขาย เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเกิดเหตุขึ้นอันเนื่องมาจากขั้นตอนในการผลิต ผู้ซื้อก็ไม่สามารถฟ้องร้องให้ผู้ผลิตรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามสัญญาซื้อขายได้ เพราะไม่มีนิติสัมพันธ์ระหว่างกัน ในความคุ้มครองผู้บริโภคจากเครื่องใช้ไฟฟ้า นั้น ความสัมพันธ์ทางสัญญาเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้แทนจำหน่ายมีความรับผิดต่อผู้บริโภค ซึ่งผู้ที่

ได้รับการคุ้มครองตามความสัมพันธ์ทางสัญญาจะต้องเป็นคู่สัญญาเท่านั้น จึงไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาการที่ผู้ซื้อจะฟ้องผู้ผลิตให้รับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ หรือปัญหาในเรื่องความเสียหายจากการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เกิดความชำรุดบกพร่องเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่คู่สัญญาได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ เพราะในบางกรณีผู้ซื้ออาจจะไม่ได้เป็นผู้ที่ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าหรือได้รับความเสียหายจากเครื่องใช้ไฟฟ้าก็ได้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาก็ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ” ปัญหาที่เกิดขึ้นจาก มาตรา 472 นั้น จะเห็นได้ว่าได้กำหนดให้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เกิดความชำรุดบกพร่องจนเป็นเหตุให้เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาก็ดี ให้เป็นความรับผิดชอบของผู้ขาย ทั้งที่สินค้าที่ซื้อขายนั้นอาจจะชำรุดบกพร่องมาตั้งแต่กระบวนการผลิตในโรงงาน หรือเกิดจากความบกพร่องในการออกแบบหรือการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ ไม่สมบูรณ์หรือไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นความผิดของผู้ผลิต ผู้ผลิตจึงต้องน่าจะมีส่วนรับผิดชอบความชำรุดบกพร่องดังกล่าว แต่ผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าก็ไม่สามารถฟ้องร้องให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อได้ เนื่องจากผู้เช่าซื้อไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกันตามสัญญา ระหว่างกับผู้ผลิต ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเพิ่มนิยามคำว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยรวมถึงความชำรุดบกพร่องที่เป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาด้วย อันจะมีผลทำให้ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในการชำรุดบกพร่องดังนี้ด้วย

4.5 ปัญหาการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่ปลอดภัย

สืบเนื่องจากความเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ไม่ให้รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยทำให้ผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ และเรียกร้องเอาจากผู้ผลิตก็ไม่ได้ เพราะผู้เช่าซื้อไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิต ทำให้ต้องใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในข้อหาละเมิด ซึ่งผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นซึ่งตามมาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ซึ่งการพิจารณาความรับผิดเพื่อละเมิดนี้

จะพิจารณาจากการกระทำละเมิดโดยจงใจและการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อเป็นหลัก ซึ่งเป็นการยากที่ผู้เช่าซื้อจะพิสูจน์ได้ว่าผู้ผลิตได้กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ เนื่องจาก ในกรณีที่ผู้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานมาเป็นส่วนประกอบ ผู้บริโภคก็ไม่สามารถทราบได้เนื่องจากการตรวจสอบจำเป็นต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาตรวจสอบ ทำให้การพิสูจน์ความรับผิดชอบในทางละเมิดนั้นกระทำได้ยาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยกำหนดนิยามคำว่าความเสียหายให้รวมถึงความเสียหายที่เกิดจากตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เช่าซื้อที่ได้รับความเสียหายเกิดจากตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น โดยไม่มีหน้าที่พิสูจน์สินค้าที่ไม่ปลอดภัย และไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์เรื่องความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตสินค้านี้ดังกล่าว

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการที่ได้ศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อ คือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 รวมทั้งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้เช่าซื้อและควบคุมธุรกิจเช่าซื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป และเพื่อหามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าให้ได้รับความเป็นธรรมและเป็นการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้า เทคโนโลยีในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการหรือผู้ขายสินค้าผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น และในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการขั้นสูงมาใช้พัฒนาผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ว่ามีความปลอดภัยหรือบกพร่องหรือไม่ ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี เอกชนสามารถประกอบกิจการอย่างใดก็ได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย โดยรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการของเอกชน ทำให้เอกชนมีสิทธิและเสรีภาพในการทำสัญญาภายใต้หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) จึงทำให้มีการผลิตสินค้าต่างๆ ออกมา โดยผู้ประกอบการแต่ละรายจะผลิตสินค้าออกมาเพื่อแข่งขันกันอย่างไม่มีการบังคับ ซึ่งเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการไม่คำนึงถึงความสำคัญต่อความปลอดภัยของผู้บริโภคในการบริโภคสินค้านั้น ดังนั้นจึงต้องมีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและมีองค์กรในการตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้า ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้า และได้รับความเป็นธรรมเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น

ปัจจุบันแม้จะมีพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นมาเพื่อจะแก้ไขปัญหาคความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ตาม แต่ ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตมักจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อผลิตสินค้าให้ได้สินค้าในปริมาณมากในราคาที่ลงทุนต่ำเดิมหรือในราคาต้นทุนที่ถูกลง จึงทำให้สินค้าที่ผลิต

ขึ้นมานั้นไม่มีคุณภาพทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้าหรือบริการที่ไม่ปลอดภัย ประกอบกับการแข่งขันทางการตลาดสูงขึ้น จึงได้มีการนำกลยุทธ์ในการขายสินค้าทุกรูปแบบเพื่อขายสินค้าของตน ซึ่งมักทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของสินค้ากับผู้บริโภคจนเกิดกรณีพิพาทระหว่างกันขึ้น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตซึ่งมีอำนาจทุนและวิทยาการต่างๆ เหนือกว่าผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบ ผู้บริโภคที่ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ามีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่พึงพอใจกับการใช้เพราะความบกพร่องที่ไม่อาจตรวจพบในขณะที่ซื้อสินค้า เนื่องจากเครื่องใช้ไฟฟ้ามีส่วนประกอบต่างๆ มากมาย ซึ่งส่วนประกอบเหล่านี้จะผลิตกันแบบแยกชิ้นส่วนแล้วจึงนำมาประกอบรวมกัน ดังนั้นจึงทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบพบเห็นความชำรุดบกพร่องได้ด้วยตนเอง ความชำรุดบกพร่องมักจะพบเมื่อผู้บริโภคได้นำเครื่องใช้ไฟฟ้าไปใช้ ซึ่งเป็นการตรวจพบในภายหลังจากที่ได้มีการซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไปใช้ ซึ่งการทำงานของระบบต่างๆ ที่กล่าวมานั้นผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบได้จากสภาพที่มองเห็นด้วยตาเปล่า และการตรวจสอบต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อีกทั้งต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัยในการตรวจสอบและบางรุ่นอาจต้องใช้คอมพิวเตอร์เฉพาะด้านในการตรวจสอบ จึงเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะตรวจสอบถึงความชำรุดบกพร่องของอุปกรณ์ที่เป็นส่วนประกอบได้ อีกทั้งมาตรการตรวจสอบความปลอดภัยของประเทศไทยก็ยังไม่มีความมาตรฐานที่เพียงพอ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยการศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่นแล้ว ทำให้พบว่ามาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการทำธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยนำหลักกฎหมายของต่างประเทศมาปรับใช้เพื่อพัฒนากฎหมายของไทยให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทย เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและได้รับความยุติธรรมจากธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า และแนวทาง เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดกับผู้บริโภคและเพื่อความยุติธรรมจากธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยเพิ่มเติมนิยามคำว่า “เช่าซื้อ” กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคที่เป็น ผู้เช่าซื้อไว้โดยเฉพาะ เพื่อใช้บังคับและรองรับกับรูปแบบการให้สินเชื่อเช่าซื้อที่เกิดขึ้นในสังคม และนำมาตรการทางปกครองมาใช้บังคับผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อด้วย เนื่องจากมาตรการลงโทษแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่กระทำคามผิดตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อ

เครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นความผิดและมีโทษอาญานั้นเป็นความผิดอาญาที่เปรียบเทียบได้ตาม มาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และเมื่อมีการเปรียบเทียบความผิดแล้วจะทำให้คดีอาญานั้นเลิกกัน แต่การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่มีมาตรการทางปกครอง สำหรับกรณีนี้ไว้ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีความเกรงกลัวต่อความผิดและโทษที่จะได้รับ กำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเพิ่มนิยามคำว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยรวมถึงความชำรุดบกพร่องที่เป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะให้ป็นปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาด้วย และกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยกำหนดนิยามคำว่าความเสียหายให้รวมถึงความเสียหายที่เกิดจากตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางที่ได้จากการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

5.2.1 เห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 โดยเพิ่มเติมนิยามคำว่า “เช่าซื้อ” ให้มีความหมายรวมถึง การทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่งเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ฉบับนี้ด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันพบว่า มีผู้ประกอบการธุรกิจบางรายหลีกเลี่ยงกฎหมาย โดยไม่ทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 กับผู้บริโภค แต่หันไปทำสัญญาอย่างอื่นที่ไม่มีกฎหมายควบคุมด้านสัญญาไว้เป็นการเฉพาะแทน เช่น สัญญาซื้อขายผ่อนส่ง โดยผู้ขายจะทำสัญญาที่กำหนดเงื่อนไขที่ไม่ให้กรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าโอนไปยังผู้ซื้อทันทีจนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคาครบถ้วนตามสัญญา

5.2.2 เห็นสมควรกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อไว้ โดยเฉพาะ เพื่อใช้บังคับและรองรับกับรูปแบบการให้สินเชื่อเช่าซื้อที่เกิดขึ้นในสังคม มีขอบเขตที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นอันเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เช่าซื้อและควบคุมธุรกิจเช่าซื้อให้มีประสิทธิภาพตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญา เรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 แล้ว จะเห็นได้ว่า ความพยายามของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติที่บัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมการให้สินเชื่อเช่าซื้อ โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะผู้เช่าซื้อเป็นหลัก หากแต่บทบัญญัติ

ดังกล่าว ยังไม่เพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค เนื่องจากกฎหมายที่กล่าวมา ถูกบัญญัติขึ้น โดยมีหลักการพื้นฐานมาจากบทบัญญัติว่าด้วยเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งอาจทำให้ลักษณะของการให้เช่าซื้อมีความคล้ายคลึงกับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ทำให้กฎหมายที่บัญญัติออกมาเพื่อบังคับใช้กับการเช่าซื้อ ไม่สอดคล้องกับสภาพการทำธุรกรรมเช่าซื้อในสังคม อีกทั้งกฎหมายแต่ละฉบับ มีวัตถุประสงค์นำมาใช้ควบคุมผู้ให้เช่าซื้อบางประเภทและคุ้มครองผู้เช่าซื้อสินค้าบางกลุ่มเท่านั้น จึงทำให้ผู้เช่าซื้อบางกลุ่มไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ถูกเอารัดเอาเปรียบ โดยผู้ประกอบการและไม่ได้รับความเป็นธรรม

5.2.3 เห็นสมควรนำมาตรการทางปกครองมาใช้บังคับผู้ประกอบการให้เช่าซื้อด้วย เนื่องจากมาตรการลงโทษแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่กระทำความผิดตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544 เป็นความผิดและมีโทษอาญานั้น เป็นความผิดอาญาที่เปรียบเทียบได้ตาม มาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และเมื่อมีการเปรียบเทียบความผิดแล้วจะทำให้คดีอาญานั้นเลิกกัน แต่การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ ไม่มีมาตรการทางปกครอง สำหรับกรณีนี้ไว้ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีความเกรงกลัวต่อความผิดและโทษที่จะได้รับ

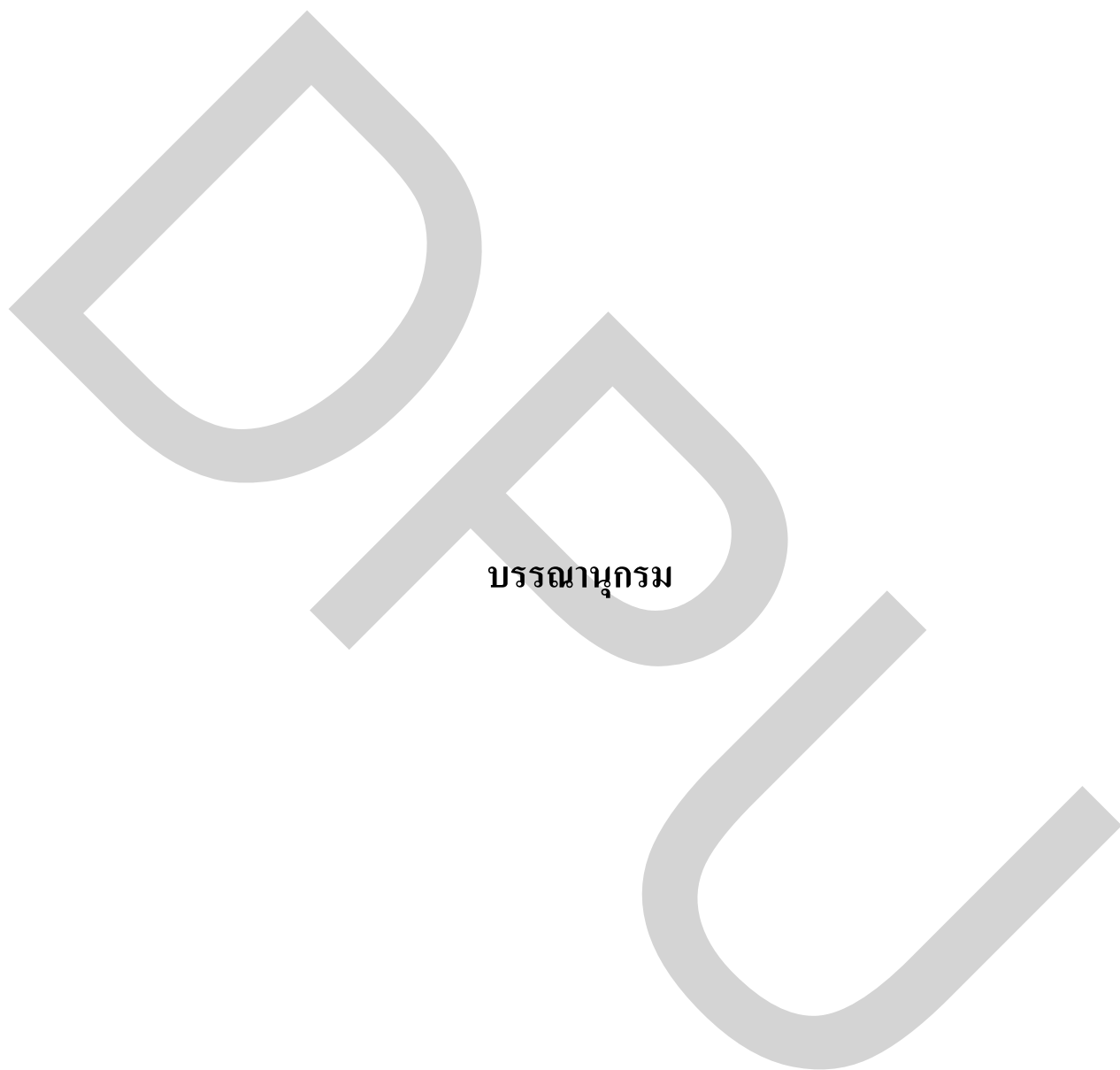
5.2.4 เห็นสมควรกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยเพิ่มนิยามคำว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยรวมถึงความชำรุดบกพร่องที่เป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะให้ปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาด้วย อันจะมีผลทำให้ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในการชำรุดบกพร่องดังนี้ด้วย

เนื่องจากปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์ทางสัญญาเกี่ยวกับการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้น คือ การที่ไม่สามารถปกป้องผู้เสียหายตามความเป็นจริงอันเกิดจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้านั้น ประกอบกับความรับผิดทางสัญญาอ่อนมีผลบังคับใช้แก่คู่กรณีเท่านั้น หากเป็นบุคคลภายนอกซึ่งรับเอาเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไปใช้ต่อแล้วได้รับความเสียหายจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีความชำรุดบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ถึงขนาดเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ผู้เสียหายนั้นถือว่าเป็นผู้เสียหายตามความเป็นจริง แต่ก็ไม่สามารถเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากเครื่องใช้ไฟฟ้าจากผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้ เนื่องจากบุคคลทั้งสองดังกล่าว ไม่มีความสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้เช่าซื้อ จึงเป็นผลทำให้ความรับผิดในทางสัญญาไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีได้เป็นคู่สัญญาได้ และปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผู้ผลิตกับผู้ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกันตามสัญญาซื้อขาย เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้า

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเกิดเหตุขึ้นอันเนื่องมาจากขั้นตอนในการผลิต ผู้ซื้อ ก็ไม่สามารถฟ้องร้องให้ผู้ผลิตรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามสัญญาซื้อขายได้ เพราะไม่มีนิติสัมพันธ์ ระหว่างกัน

5.2.5 เห็นสมควรกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยกำหนดนิยามคำว่าความเสียหายให้รวมถึงความเสียหายที่เกิดจากตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เช่าซื้อที่ได้รับความเสียหายเกิดจาก ตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น โดยไม่มีหน้าที่พิสูจน์สินค้าที่ไม่ปลอดภัย และไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์เรื่องความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตสินค้า

เนื่องจากความเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ไม่ให้รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยทำให้ผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ และเรียกร้องเอาจากผู้ผลิตก็ไม่ได้ เพราะผู้เช่าซื้อไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิต ทำให้ต้องใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ในข้อหาละเมิด ซึ่งผู้เช่าซื้อไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นซึ่งตาม มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหาย ถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ซึ่งการพิจารณาความรับผิดชอบเพื่อละเมิดนี้จะ พิจารณาจากการกระทำละเมิด โดยจงใจและการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อเป็นหลัก ซึ่งเป็นกรณียกที่ผู้เช่าซื้อจะพิสูจน์ได้ว่ามีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ เนื่องจาก ในกรณีที่ผู้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานมาเป็นส่วนประกอบ ผู้บริโภค ก็ไม่สามารถทราบได้เนื่องจากการตรวจสอบจำต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาตรวจสอบ ทำให้การพิสูจน์ความรับผิดชอบในทางละเมิดนั้นกระทำได้ยาก ควรกำหนดให้ มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยกำหนดนิยามคำว่าความเสียหายให้รวมถึงความเสียหายที่เกิดจากตัวสินค้า ที่ไม่ปลอดภัยด้วย ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เช่าซื้อที่ได้รับความเสียหายเกิดจากตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น โดยไม่มีหน้าที่พิสูจน์สินค้าที่ไม่ปลอดภัย และไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ เรื่องความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตสินค้า

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- จิตติ ดิงศภัทย์. (2523). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง 452 ว่าด้วยมูลหนี้** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะกรรมาธิการสัมมนาวิจัยฯ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2535). **กฎหมายว่าด้วยสัญญา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). **นิติปรัชญา, ภาคสอง: บทนำทางประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.
- ไพจิตร บุญญพันธ์. (2550). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- วิญญู เครื่องงาม. (2542). **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์. (2549). **คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง** (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุขุม ศุภนิตย์. (2540). **คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2549). **คำอธิบายกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2550). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- โสภณ รัตนากร. (2542). **คำอธิบายลักษณะพยาน**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- อนันต์ จันทรอภากกร. (2531). **โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด ในรวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ รวบรวมโดยสมยศ เชื้อไทย**. กรุงเทพฯ: พี. เค. พรินติ้งเฮ้าส์.

_____. (2547). **กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดขึ้นจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความ

คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2527). “ละเมิดกับสังคม.” **วารสารอัยการนิเทศ**, 46, 1. หน้า 100-101.

_____. (2526, กุมภาพันธ์). “ค่าเสียหายในคดีละเมิด.” **วารสารกฎหมาย**, 3, 7. หน้า 28.

_____. (2525). “ละเมิดเนื่องจากทรัพย์สินอันตราย.” **วารสารนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์**, 4, 12. หน้า 153.

ณัฐจักร ปัทมสิงห์ ณ อุชยา. (2524, มีนาคม). “ความรับผิดของผู้ประกอบการผลิต.” **วารสารอัยการ**, 39, 4. หน้า 13-17.

เพลิน อังวัฒน์กุล. (2548, กรกฎาคม-กันยายน). **วารสารการประกันภัย**, 119. หน้า 17.

วูล์ฟกัง ไฟร์เชร์ฟอง มาร์แชลล์. (2531, มีนาคม). “ความรับผิดเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ.” **ถอดความและเรียบเรียงโดย กิตติศักดิ์ ปรกติ. วารสารนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์**, 1, 18. หน้า 131-165.

สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ. (2546, ธันวาคม). “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง.” **วารสารนิติศาสตร์**, 33, 4. หน้า 680-681.

สรเพชญ กฤติยวงศ์. (2548, ธันวาคม). “หลักกฎหมายเรื่อง Product Liability ในประเทศสหรัฐอเมริกา.” **วารสารกฎหมายศาลแพ่ง**, 2, หน้า 144.

วิทยานิพนธ์

ณัชชา น้อยเชื้อเวียง. (2541). **ปัญหาอำนาจศาลที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปิยะกุล บุญเพิ่ม. (2524). **ความรับผิดชอบในการผลิตและการจำหน่ายสินค้า**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2529). ความรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มันทนา พรหมพวงพันธุ์. (2550). ปัญหาการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วีรศักดิ์ วรรณตานนท์. (2551). ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคยานยนต์ใหม่ที่มีความชำรุดบกพร่อง: ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วัชรวิภา ตปนียนันท์. (2552). มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายจากสินค้า: ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรัณย์ ศรัณยสุนทร. (2549). วิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคทางแพ่งในชั้นศาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภฤกษ์ ชลวีระวงศ์. (2550). ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย: ศึกษากรณีของผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชาย อติกรจุฑาศิริ. (2542). ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรศักดิ์ ต้นโสร้งประเสริฐ. (2533). สิทธิของบุคคลภายนอกในการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องโดยที่ตนเองไม่ได้ใช้หรือบริโภคสินค้านั้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรนุช อาษาทองสุข. (2536). การควบคุมและแก้ไขปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารอื่นๆ

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2542, ธันวาคม). ความรับผิดชอบเพื่อความซื่อสัตย์สุจริตในสัญญาซื้อขาย.
 (ผลงานวิจัยเสริมหลักสูตร พ.ศ. 2532), กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณรงค์พล ทองจีน. (ม.ป.ป.). การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในประเทศไทย: กรณีศึกษาจาก
 กรณีที่เกิดขึ้น (งานเอกสารวิชาการหลักสูตร "ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง
 (บ.ย.ส.)" รุ่นที่10.) ม.ป.ท.

มานิตย์ วงศ์เสรี, วรรณชัย บุญบำรุง, พินัย ฉนกร, สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์ และ
 อิงอร จินตนาเลิศ. (2543, ตุลาคม – 2544, เมษายน). ความรับผิดชอบต่อความเสียหาย
 ที่เกิดจากสินค้า (Product Liability). (รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์). ม.ป.ท.

มานิตย์ วงศ์เสรี และคณะผู้วิจัย. (2544). ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้า.
 (รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: กองวิเคราะห์โครงการและ
 ประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สุขุม สุภนิตย์. (2545, ตุลาคม). เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกวุฒิสภา
 เล่ม 7 เรื่องตั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. กรณีศึกษากฎหมายคุ้มครอง
 ผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรอังกฤษ. กรุงเทพฯ:
 โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (ม.ป.ป.). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.
สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2551, จาก

<http://e-earning.mFu.ac.th/mflu/1601101/chapter0302.html>

ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2548). การพัฒนามาตรการคุ้มครองผู้บริโภค. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์
2551, จาก

<http://www.nidambe11.net/konomiz/2005q1/article2005February10p8.htm>

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Caemmerer, Ernst. Von. (1969). **Some Current Problems in The Civilian Law of Sale of
Movables: Products Liability. In Aspects of Comparative Commercial Law:
Sales, Consumer Credit, and Secured Transactions.** n.p.

Elser, John T. (1981). **Product Liability: United States of America. In Product
Liability a Manuel of practice in selected nations. Edited by Stusk.** London:
Oceana.

Emanuel, Steven. (1984). **Emanuel Law Outlines: Torts casebook edition keyed to
Prosser** (7thed.). New York: Emanuel Law Outlines.

Fleming, John G. (1992). **The Law of Torts** (8 th ed.). Sydney: Law Book.

Noel, Dix W. and Phillips, Jerry J. (n.d.). **Products Liability in a nutshell** (2 nd ed.).
United States of America: West

Prosser, William L. (1971). **Handbook of The Law of Torts** (4 th ed.), St. Paul Minn:
West

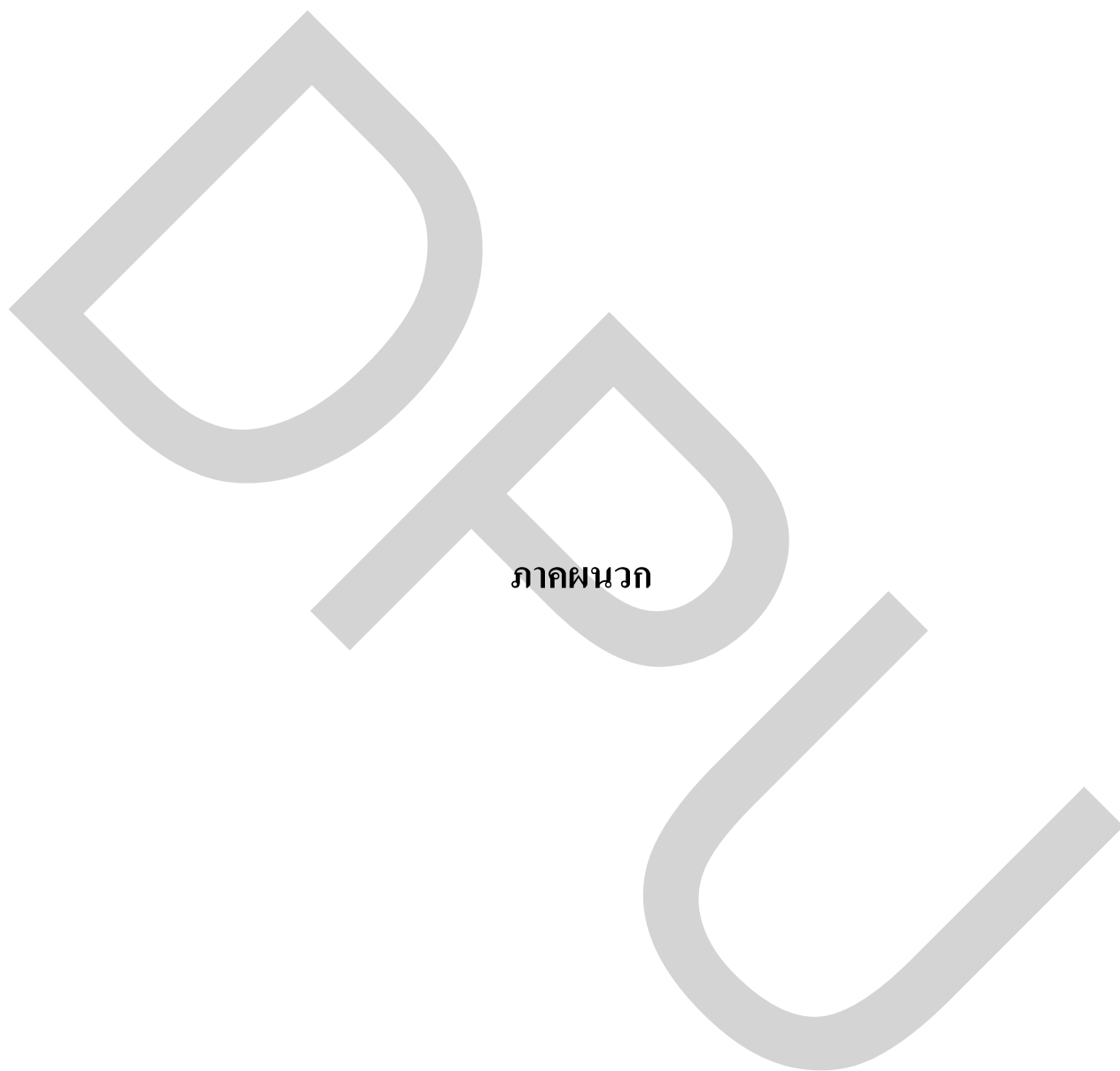
P.S. Atiyah. (1995). **An Introduction to the Law of Contract** (5th e.d.). Newyork :
Clarendon Press.

Yukihiro Asami. (2000). **“The Product Liability Law in Japan” in Proceedings of the
workshop on Law on Consumer Protection: Japan and Thailand.** 20

Bangkok: Faculty of Law Thammasat University and Institute of Developing Economies.

ARTICLE

Reimann, Mathias.(2003). “Liability for Defective Products at the Beginning of the Twenty-First Century: Emergence of a Worldwide Standard? 51” **American Journal of Comparative Law**, 751

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา
เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

พ.ศ. 2544

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา
เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

พ.ศ. 2544

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายประกอบกับ มาตรา 3 มาตรา 4 และ มาตรา 5 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542 คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ 2 ในประกาศนี้

“ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า” หมายความว่า ธุรกิจที่ผู้ประกอบธุรกิจทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ากับผู้บริโภค โดยผู้บริโภคมีความประสงค์นำไปเพื่อประโยชน์ใช้สอยทั่วไป ที่มีขึ้นเป็นสาระสำคัญโดยตรงในการประกอบวิชาชีพหรือประกอบธุรกิจ

“เครื่องใช้ไฟฟ้า” หมายความว่า รวมถึง เครื่องใช้หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) เครื่องใช้หรืออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) และเครื่องใช้หรืออุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ (Audio Vision)

ข้อ 3 สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดของตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร และต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) รายละเอียดเกี่ยวกับยี่ห้อ ประเภท ชนิด รุ่น หมายเลขและสภาพของเครื่องใช้ไฟฟ้าว่าเป็นสินค้าใหม่หรือสินค้าใช้แล้ว

(2) เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระค่าเช่าซื้อรวมทั้งเงินอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในสัญญาครบถ้วนแล้วให้กรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที

(3) ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าธรรมเนียม ค่าภาษีอากรหรือค่าใช้จ่ายอื่นใดที่ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ชำระแทนผู้เช่าซื้อไปแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะนำเงินค่างวดที่ผู้เช่าซื้อชำระในงวดต่อมาหักชำระเงินดังกล่าวได้ ต่อเมื่อผู้ให้เช่าซื้อได้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เช่าซื้อทราบล่วงหน้าเพื่อให้

เงินจำนวนนั้นมาชำระและผู้เช่าซื้อไม่ชำระเงินดังกล่าวภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

(4) ในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ากำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องจัดหาผู้ค้ำประกันกัน การเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อตกลงกับผู้เช่าซื้อว่าจะจัดให้มีการทำสัญญาค้ำประกันซึ่งมีค่าเดือนสำหรับผู้ค้ำประกันไว้หน้าสัญญาค้ำประกันนั้น โดยมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีหัวเรื่องว่า “ค่าเดือนสำหรับผู้ค้ำประกัน” ใช้อักษรตัวหนาขนาดไม่เล็กกว่าสี่มิลลิเมตรและอย่างน้อยต้องมีข้อความตามเอกสารแนบท้ายประกาศฉบับนี้ โดยมีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตรและจะกำหนดข้อสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันในสัญญาค้ำประกัน มีสาระสำคัญตรงกับค่าเดือนดังกล่าว

(5) ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดให้ผู้เช่าซื้อสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อจากผู้ขายหรือผู้ผลิตได้โดยตรง

(6) ในกรณีที่มีการประกันภัยเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยในจำนวนหนี้ที่ผู้เช่าซื้อยังคงค้างชำระตามสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น ส่วนที่เกินจากมูลหนี้ค้างชำระให้บริษัทประกันภัยจ่ายให้แก่ผู้เช่าซื้อ

(7) ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดในคราวเดียว โดยไม่ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเช่าซื้อเพื่อปิดบัญชีค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราที่ผู้ให้เช่าซื้อตกลงไว้กับผู้เช่าซื้อขณะทำสัญญา

(8) การคิดสัญญาเรื่องใดของผู้เช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาจะต้องเป็นข้อที่ผู้ให้เช่าซื้อระบุไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดง หรือตัวดำหรือตัวเอน ที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป และการบอกเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือให้ผู้เช่าซื้อทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

(9) ก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ถ้าผู้ค้ำประกันมีความประสงค์ ต้องให้สิทธิผู้ค้ำประกันเป็นผู้เช่าซื้อต่อไปตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ

(10) เมื่อผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อและกลับเข้าครอบครองเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ให้เช่าซื้อเพื่อนำออกขายให้แก่บุคคลอื่น

ก. ก่อนขายให้แก่บุคคลอื่น ผู้ให้เช่าซื้อต้องแจ้งล่วงหน้าให้ผู้เช่าซื้อทราบเป็นหนังสือไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อให้ผู้เช่าซื้อใช้สิทธิซื้อได้ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ

ข. ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อนำเครื่องใช้ไฟฟ้าออกขาย หากได้ราคาเกินกว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อจะคืนเงินส่วนที่เกินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ แต่หากได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อผู้เช่าซื้อจะรับผิดชอบส่วนที่

ขาดนั้นเฉพาะกรณีการขายโดยวิธีประมูลหรือขายทอดตลาดที่เหมาะสมเท่านั้น

(11) ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถามการติดตามเครื่องใช้ไฟฟ้า ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ หรือการกลับเข้าครอบครองเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อเนื่องจากการบอกเลิกสัญญา ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงเพื่อการดังกล่าวตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร

(12) ผู้ให้เช่าซื้อจะส่งคำบอกกล่าวซึ่งตามกฎหมายหรือตามสัญญากำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือโดยการส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้แก่ผู้เช่าซื้อตามที่อยู่ที่ระบุในสัญญาเช่าซื้อ หรือที่อยู่ของผู้เช่าซื้อแจ้งการเปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือครั้งหลังสุด

ข้อ 4 ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการจัดทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(1) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบกรณีเครื่องใช้ไฟฟ้าเกิดความเสียหาย โดยเหตุสุดวิสัยหรือด้วยเหตุใดๆ เว้นแต่ ผู้ให้เช่าซื้อจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความเสียหายที่เกิดจากความผิดของผู้เช่าซื้อเอง

(2) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อ

(3) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ให้เช่าซื้อในความชำรุดบกพร่อง และการรอนสิทธิของเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งแตกต่างจากที่กฎหมายบัญญัติ

(4) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ให้เช่าซื้อต่อผู้เช่าซื้อ หรือต่อบุคคลภายนอกในความสูญหายหรือเสียหาย อันเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องของเครื่องใช้ไฟฟ้า เว้นแต่ ผู้เช่าซื้อได้รู้อยู่แล้วในเวลาเช่าซื้อหรือควรจะได้รู้เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน หรือความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบ และผู้เช่าซื้อรับเอาเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นไว้โดยมิได้อิดเอื้อน

(5) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อน้อยกว่าสองงวดติดต่อกัน

(6) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญากับผู้เช่าซื้อหรือเรียกร้องให้ผู้เช่าซื้อชำระหนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนก่อนกำหนดเวลาในสัญญา โดยผู้เช่าซื้อมิได้ผิดนัดชำระหนี้ หรือผิดสัญญา หรือผิดเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญข้อใดข้อหนึ่งในสัญญา

(7) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระหนี้รวมกันแล้วเกินกว่าอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี

(8) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อเรียกให้ผู้เช่าซื้อเปลี่ยนแปลงผู้ค้ำประกัน เว้นแต่

เป็นกรณีและผู้ค้าประกันถึงแก่ความตาย หรือศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือเป็นบุคคล
ล้มละลาย หรือเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2544 เป็นต้นไป

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์
ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

ภาคผนวก ข.
คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5591/2543

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5591/2543

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ราชายนต์

โจทก์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด บ้านเจริญ (2533) กับพวก

จำเลย

ป.พ.พ. มาตรา 459, 572

สัญญาซื้อขายมีข้อความระบุว่าหนังสือสัญญาขายมีเงื่อนไข โดยตกลงในข้อ 1 ว่า ผู้จะขายตกลงจะขายและผู้จะซื้อตกลงจะซื้อรถยนต์พิพาทในราคา 1,235,680 บาท ในวันทำสัญญานี้ผู้จะซื้อได้ชำระเงินค่าสินค้าให้แก่ผู้จะขายแล้ว 70,000 บาท ส่วนที่ยังค้างอยู่อีก 1,165,680 บาท ผู้จะซื้อสัญญาว่าจะชำระให้แก่ผู้จะขายเป็นงวดทุกๆ เดือน งวดละ 48,570 บาท ณ สำนักงานของผู้จะขายให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 24 เดือนและ ข้อ 5 ระบุว่าสัญญาซื้อขายนี้ตามข้อความแห่งสัญญาจะมีผลสมบูรณ์ให้กรรมสิทธิ์ตกเป็นของผู้จะซื้อต่อเมื่อผู้จะซื้อปฏิบัติตามข้อความในสัญญานี้ทั้งหมดแล้วและผู้จะขายมีสิทธิจะบอกเลิกสัญญาและเรียกทรัพย์สินได้เมื่อผู้จะซื้อไม่ปฏิบัติตามสัญญานี้ไม่ว่าข้อหนึ่งข้อใดก็ตาม เห็นว่า สัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไข ไม่มีข้อความแสดงให้เห็นว่าเป็นสัญญาเช่าซื้อที่เจ้าของทรัพย์สินออกให้เช่าและให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินหรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คร่าว ส่วนสัญญาข้อ 9 ที่ระบุว่าหากผู้จะซื้อผิดนัดไม่ชำระราคาสินค้าตามงวดหนึ่งงวดใด ๆ ผู้จะซื้อยอมให้ถือว่าสัญญานี้เป็นอันเลิกกันทันทีตั้งแต่วันที่นั้น โดยไม่ต้องบอกกล่าวและมีสิทธิเอารถยนต์ที่จะซื้อคืนโดยไม่ต้องคืนเงินที่ผู้จะซื้อชำระแล้วนั้น เป็นข้อตกลงโดยความสมัครใจของคู่สัญญาและเป็นการรักษาผลประโยชน์ของผู้ขายมิให้เสียหายเกินกว่าความจำเป็นเมื่อผู้ซื้อผิดสัญญาเท่านั้นหาทำให้สัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไขกลับกลายเป็นสัญญาเช่าซื้อไม่

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2533 จำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 2 ทำสัญญาขายมีเงื่อนไขกับโจทก์โดยตกลงจะซื้อรถยนต์ยี่ห้อนิสสัน หมายเลขทะเบียน 81-9844 นครราชสีมา ไปจากโจทก์ในราคา 1,235,680 บาท ชำระราคาวันทำสัญญา 70,000 บาท ส่วนที่เหลือจำนวน 1,165,680 บาท แบ่งชำระ 24 งวด งวดละ 48,570 บาท ทุกวันที่ 5 ของเดือน งวดแรกวันที่ 5 สิงหาคม 2533 เป็นต้นไป จนกว่าชำระเสร็จ มีจำเลยที่ 3 ทำสัญญาค้ำประกันยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วม หลังจากนั้นจำเลยที่ 1 และที่ 2 ผิดนัดไม่ชำระราคารถยนต์ตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน 2535 เป็นต้นมา สัญญาจึงเป็นอันเลิกกันโดยไม่ต้องบอกกล่าว ขอให้บังคับจำเลยทั้งสามร่วมกันส่งมอบรถยนต์คันหมายเลขทะเบียน 81-9844 นครราชสีมา แก่โจทก์ หากไม่สามารถส่งมอบได้ให้จำเลยทั้งสามร่วมกันใช้เงินจำนวน

218,565 บาท และค่าเสียหายเดือนละ 30,000 บาท นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้น ไปจนกว่าจำเลยทั้งสาม จะส่งมอบรถยนต์หรือใช้เงินแก่โจทก์เสร็จ

จำเลยที่ 1 และที่ 2 ให้การว่าข้อความในหนังสือสัญญาตามฟ้องโจทก์ทำขึ้นเองหลังจาก ที่จำเลยที่ 1 และที่ 2 ลงชื่อ โดยเข้าใจว่าเป็นสัญญาเช่าชื่อ โจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญาไม่อาจฟ้อง เรียกค่าขาดประโยชน์จากจำเลยที่ 1 และที่ 2 ได้ ขอให้ยกฟ้อง

จำเลยที่ 3 ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 1 พิพากษายืน

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “ข้อเท็จจริงรับฟังได้ในเบื้องต้นตามที่ศาลล่างทั้งสองได้วินิจฉัย มาแล้วว่า เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2533 จำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการทำสัญญากับ โจทก์และรับรถยนต์ตามฟ้องไปจากโจทก์ในราคา 1,235,680 บาท ชำระราคาในวันทำสัญญา 70,000 บาท ส่วนที่เหลือตกลงให้ผ่อนชำระ 24 งวด ทุกวันที่ 5 ของเดือน งวดแรกชำระในวันที่ 5 สิงหาคม 2533 โดยมีข้อตกลงกันว่ากรรมสิทธิ์จะตกเป็นของจำเลยที่ 1 ต่อเมื่อจำเลยที่ 1 ได้ปฏิบัติตามสัญญาทั้งหมด หากจำเลยที่ 1 ผิดนัดชำระราคางวดใดงวดหนึ่งให้ถือว่าสัญญาเลิกกันทันที และ โจทก์มีสิทธิรับเงินที่จำเลยที่ 1 ได้ชำระไปแล้วทั้งสิ้น โดยมีจำเลยที่ 3 เป็นผู้ค้ำประกันยอมรับผิด อย่างถูกหนี่ร่วมตามสัญญาเอกสารหมายเลข จ.6 และ จ.7 โจทก์ได้มอบหนังสือแสดงการจดทะเบียน รถเอกสารหมายเลข จ.8 ให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 ไว้ จำเลยที่ 1 และที่ 2 ชำระเงินค่างวดไม่ตรงตามสัญญาที่ กำหนดไว้ในแต่ละงวด แต่โจทก์ก็รับไว้รวม 21 งวด ตามบันทึกการชำระเงินค่างวดเอกสารหมายเลข จ.9 และหนังสือแจ้งยอดเงินค้ำชำระเอกสารหมายเลข จ.10 และใบเสร็จรับเงินเอกสารหมายเลข ล.1 โดย ชำระงวดสุดท้ายในวันที่ 1 ตุลาคม 2537 ต่อมาวันที่ 21 ธันวาคม 2537 โจทก์ได้ติดตามยึดรถยนต์คัน ดังกล่าวคืน โดยมีได้มีหนังสือบอกเลิกสัญญาไปยังจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 2 จึงแจ้งความ ดำเนินคดีแก่ผู้รับมอบอำนาจจากโจทก์ เจ้าพนักงานตำรวจยึดรถยนต์คันดังกล่าวไว้เป็นของกลาง ในคดีอาญาฐานลักทรัพย์ แต่ต่อมาพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของ โจทก์ว่าสัญญาตามเอกสารหมายเลข จ.6 เป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือสัญญาเช่าชื่อพิเคราะห์แล้ว ตามสัญญาเอกสารหมายเลข จ.6 ก็มีข้อความระบุไว้แล้วว่าหนังสือสัญญาขายมีเงื่อนไขโดยตกลงกันไว้ ในข้อ 1 ว่า ผู้จะขายตกลงจะขายและผู้จะซื้อตกลงจะซื้อรถยนต์พิพาทในราคา 1,235,680 บาท ในวันทำสัญญานี้ผู้จะซื้อได้ชำระเงินค่าสินค้ำให้แก่ผู้จะขายแล้วเป็นเงิน 70,000 บาท ส่วนที่ยังค้าง อยู่อีก 1,165,680 บาทนั้น ผู้จะซื้อสัญญาว่าจะชำระให้แก่ผู้จะขายเป็นงวดทุกๆ เดือน งวดละ

48,570 บาท ณ สำนักงานของผู้จะขายให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 24 เดือนและในข้อ 5 ระบุว่า สัญญาซื้อขายนี้ตามข้อความแห่งสัญญาจะมีผลสมบูรณ์ให้กรรมสิทธิ์ตกเป็นของผู้จะซื้อต่อเมื่อ ผู้จะซื้อได้ปฏิบัติตามข้อความในสัญญานี้ทั้งหมดแล้ว และผู้จะขายมีสิทธิจะบอกเลิกสัญญาและเรียกทรัพย์สินได้ เมื่อผู้จะซื้อไม่ปฏิบัติตามสัญญานี้ไม่ว่าข้อหนึ่งข้อใดก็ตาม จากข้อตกลงตามสัญญาดังกล่าว จึงเห็นได้ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายกันยังเป็นของผู้ขายโดยไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าผู้ขายจะได้รับชำระราคาครบถ้วนตามสัญญาแล้ว ดังนี้ เห็นว่า สัญญาดังกล่าวตามเอกสารหมายเลข จ.6 เป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไข กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปจนกว่าจะปฏิบัติตามเงื่อนไขคือได้ชำระราคาแก่ผู้ขายครบถ้วนแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 459 สัญญาดังกล่าวไม่มีข้อความแสดงให้เห็นว่าเป็นสัญญาเช่าซื้อที่เจ้าของทรัพย์สินเอาทรัพย์สินออกให้เช่าและให้ค้ำประกันว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 อันว่าด้วยลักษณะเช่าซื้อแต่อย่างใด สัญญาดังกล่าวจึงไม่ใช่สัญญาเช่าซื้อ ส่วนที่สัญญา ข้อ 9 ระบุว่าหากผู้จะซื้อผิดนัดไม่ชำระราคาสินค้าตามงวดหนึ่งงวดใด ฯลฯ ผู้จะซื้อยอมให้ถือว่าสัญญานี้เป็นอันเลิกกันทันทีตั้งแต่วันที่นั้น โดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวและมีสิทธิเอารถยนต์ที่จะซื้อคืนโดยไม่ต้องคืนเงินที่ผู้จะซื้อชำระแล้วนั้น เป็นข้อตกลงโดยความสมัครใจของกลุ่มสัญญาและข้อกำหนดในสัญญาดังกล่าวเป็นการรักษาผลประโยชน์ของผู้ขายมิให้เสียหายเกินกว่าความจำเป็นเมื่อผู้ซื้อผิดสัญญาข้อตกลงยินยอมกันดังกล่าวไม่ต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และหาทำให้อิสระในการแสดงเจตนาทำสัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไขกลับกลายเป็นสัญญาเช่าซื้อดังที่ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยไม่ ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 1 วินิจฉัยว่า สัญญาตามเอกสารหมายเลข จ.6 เป็นสัญญาเช่าซื้อและพิพากษายืนตามศาลชั้นต้น ไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกาฎีกาของโจทก์ข้อนี้ฟังขึ้น

มีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยต่อไปมีว่า ที่โจทก์ขอให้จำเลยทั้งสามร่วมกันชดเชยค่าเสียหายให้แก่โจทก์นั้น ค่าเสียหายมีเพียงใด จากพยานหลักฐานโจทก์จำเลยที่นำสืบมา ศาลฎีกาเห็นสมควรให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 ส่งมอบรถยนต์คันพิพาทแก่โจทก์ หากไม่ส่งคืนให้ชำระราคาที่ค้างชำระเป็นเงิน 145,710 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันผิดนัดงวดที่ 22 คือวันที่ 5 พฤษภาคม 2535 เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จให้แก่โจทก์ จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันตามสัญญาค้ำประกันเอกสารหมายเลข จ.7 จะต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ร่วมกับจำเลยที่ 1 และที่ 2 ตามสัญญาค้ำประกันนั้นด้วย ส่วนค่าเสียหายอย่างอื่นนั้นพิเคราะห์ทางได้ทางเสียของกลุ่มคดีตามสัญญาเอกสารหมายเลข จ.6 แล้ว เห็นว่าเจตนารมณ์ของกลุ่มสัญญาก็มุ่งที่จะซื้อขายรถยนต์คันพิพาทต่อกัน โดยมีข้อตกลงป้องกันการผิดสัญญากันไว้ล่วงหน้า เมื่อเกิดผิดสัญญากันขึ้นก็ต้องบังคับไปตามกฎหมาย

และข้อสัญญาที่ตกลงกันไว้ นั้น ที่โจทก์เรียกร้องค่าเสียหายอีกเดือนละ 30,000 บาท แต่ไม่นำสืบแสดงให้ศาลเห็นได้ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายดังกล่าวหรือไม่จึงเห็นว่าโจทก์คิดค่าเสียหายจากหนี้เงินที่ค้างชำระในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี เป็นจำนวนเพียงพอแก่ค่าเสียหายตามพฤติการณ์แห่งคดีนี้แล้ว จึงให้ยกค่าชอรายเดือนส่วนนี้เสีย”

พิพากษากลับ ให้จำเลยทั้งสามร่วมกันคืนรถยนต์คันหมายเลขทะเบียน 81-9844 นครราชสีมา แก่โจทก์ หากคืนไม่ได้ให้ชดใช้ค่าเสียหายเท่ากับเงินค่างวดที่ค้างชำระอยู่เป็นเงิน 145,710 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2535 เป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จให้แก่โจทก์

(ดลจรัส รัตนโสภิต - สมศักดิ์ วงศ์ยืน - ประพันธ์ ทรัพย์แสง)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ธัญภา สุนทรพิพิธ

วุฒิการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ปีการศึกษา 2546

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ผู้สื่อข่าวและผู้ประกาศข่าว
สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย
กรมประชาสัมพันธ์